

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία»

Διερευνώντας...
Την Κοινωνική Οικονομία | Κοινωνική Επιχειρηματικότητα
Μάρα Μαζαράκη

Κόρινθος, Μάιος 2015

Μάρα Μαζαράκη, ΠΜΣ «Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία», Κόρινθος 2015

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Relations
Department of Political Studies and International Relations

Master Program in
«Global Political Economy»

Exploring Social Economy | Social entrepreneurship
Mara Mazaraki

Corinth, May 2015

Think globally, act locally

*«Σκέψου παγκόσμια δράσε τοπικά
σκέψου κοινωνικά, δράσε τοπικά»*

«Στην μνήμη της πολυαγαπημένης μου αδελφής Ιωάννας»

«Η **Κοινωνική Οικονομία** περιλαμβάνει οικονομικές δραστηριότητες που αναλαμβάνονται από επιχειρήσεις και οργανισμούς, κυρίως συνεταιρισμούς, κοινωνίες αλληλοβοήθειας και σωματεία (ενώσεις), η ίδρυση και η λειτουργία των οποίων διέπεται από τις ακόλουθες αρχές:

- σκοπό έχουν κυρίως την **παροχή υπηρεσιών** προς τα μέλη τους ή την κοινωνία, παρά την επιδίωξη κέρδους,
- έχουν **ανεξάρτητη διοίκηση**,
- εφαρμόζουν **δημοκρατική διαδικασία** λήψης αποφάσεων,
- αποδίδουν **προτεραιότητα στα άτομα και στην εργασία** έναντι του κεφαλαίου κατά τη διανομή του εισοδήματος»

(Jacques Defourny, 2001)

«Social entrepreneurs are individuals with innovative solutions to society's most pressing social problems. They are ambitious and persistent, tackling major social issues and offering new ideas for wide-scale change».

(Ashoka)

Διερευνώντας... Την Κοινωνική Οικονομία - Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

Σημαντικοί Όροι: Κοινωνική Οικονομία, Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, Κοινωνική Καινοτομία, Κοινωνικές Επιχειρήσεις, Τρίτος τομέας, Κοινωνικός επιχειρηματίας

Περίληψη

Η κοινωνική οικονομία μόλις πρόσφατα αναγνωρίστηκε ως διακριτό σύνολο οικονομικών φορέων. Ο όρος «κοινωνική οικονομία» εμφανίστηκε για πρώτη φορά στη Γαλλία στο πρώτο τρίτο του 19ου αιώνα. Οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας είναι σημαντικοί παράγοντες της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Το κυριότερο πλεονέκτημα της κοινωνικής οικονομίας είναι το γεγονός ότι δεν είναι ούτε δημόσια ούτε ιδιωτική αλλά θεωρείται ως ο τρίτος τομέας ανάμεσά τους. Η σημασία της αυξάνεται όταν οι οικονομικές συνθήκες είναι δυσμενείς, όπως συμβαίνει σήμερα στην Ευρώπη. Οι φορείς κοινωνικής οικονομίας παρέχουν ευκαιρίες απασχόλησης ή ανάπτυξης δεξιοτήτων σε κοινωνικά ευάλωτους ανθρώπους, που αντιμετωπίζουν κίνδυνο περιθωριοποίησης, ή έχουν παραμείνει άνεργοι για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Η διάσταση αυτή έχει ανεκτίμητη αξία στην προσπάθεια της Ευρώπης να ενισχύσει την κοινωνική ένταξη, να καταπολεμήσει τη φτώχεια και να βελτιώσει τις προοπτικές απασχόλησης.

Η Ευρώπη αναζητά λύσεις στην επιδεινούμενη κατάσταση από πλευράς απασχόλησης και επιθυμεί να πετύχει ανάπτυξη που δημιουργεί θέσεις εργασίας. Η κοινωνική οικονομία φαίνεται ως λύση. Συνεπώς ας στρέψουμε περισσότερο σε αυτήν την προσοχή μας, προκειμένου να αξιοποιήσουμε πλήρως τις δυνατότητές της που θα μας βοηθήσουν να επιτύχουμε τους Ευρωπαϊκούς στόχους για το 2020 για την καταπολέμηση της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης.

Exploring Social Economy - Social entrepreneurship

Keywords: Social Economy, Social entrepreneurship, Social Innovation, Social enterprises, Social Business Initiative, 3rd sector, Third System, Social business

Abstract

The social economy has been recognised as a distinct set of economic actors only recently. The term "social economy" first appeared in France during the first third of the 19th century. Social economy institutions have been key players in social and economic development at national and at local levels.

Social economy's most important strength is the fact that it is neither public nor private but it is considered as a third sector in between these two. Social economy becomes more important under adverse economic conditions as such Europe is experiencing nowadays. Social economy actors provide employment opportunities or skill development to people who are at risk of marginalisation, who are vulnerable or have been unemployed for long periods of time.

Europe is trying hard to enhance social inclusion, to fight against poverty and to improve employment prospects. Social economy is one of the tools. So we should direct our attention more towards social economy in order to realise its potential in supporting us to achieve our 2020 targets of fighting against poverty and social exclusion, and attaining sustainable growth.

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1.1 Οριοθέτηση του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας σε σχέση με τους άλλους δύο τομείς	11
Διάγραμμα 2.2 Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις και η σχέση τους με άλλες μορφές οργάνωσης της Κοινωνικής Οικονομίας	35

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	4
Abstract	5
Κατάλογος Διαγραμμάτων	6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η Κοινωνική Οικονομία και η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

1.1 Εισαγωγή	10
1.2 Ο ορισμός της Κοινωνικής Οικονομίας	10
1.3 Τα θεμέλια της κοινωνικής οικονομίας	13
1.4 Οι στόχοι της Κοινωνικής Οικονομίας	13
1.5 Τα χαρακτηριστικά και οι αρχές της Κοινωνικής Οικονομίας	15
1.6 Ο χάρτης της Κοινωνικής Οικονομίας	16
1.6.1 Οι ομάδες της Κοινωνικής Οικονομίας	17
1.6.2 Φορείς - οργανώσεις της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρώπη	19
1.7 Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα	22
1.8 Κοινωνική Καινοτομία	25
1.9 Κοινωνικός επιχειρηματίας	27
1.9.1 Το προφίλ του κοινωνικού επιχειρηματία	27
1.9.2 Τα χαρακτηριστικά ενός κοινωνικού επιχειρηματία	29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις

2.1 Εισαγωγή	31
2.2 Ορισμός των Κοινωνικών Επιχειρήσεων	31
2.2.1 Κριτήρια προσδιορισμού μιας επιχείρησης ως κοινωνικής	33
2.3 Οι αρχές και τα χαρακτηριστικά των Κοινωνικών Επιχειρήσεων	35
2.4 Τομείς δραστηριοποίησης των Κοινωνικών Επιχειρήσεων	37

2.5 Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις έναντι των Συμβατικών επιχειρήσεων	38
2.6 Τα κλειδιά επιτυχίας της Κοινωνικής Επιχείρησης	39
2.7 Το Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική οικονομία	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις που σχετίζονται με την Κοινωνική Οικονομία

3.1 Εισαγωγή	41
3.2 Ο τρίτος τομέας ως σημείο συνάντησης	41
3.3 Η προσέγγιση της μη κερδοσκοπικής οργάνωσης	41
3.3.1 Η μη κερδοσκοπική οργάνωση ως έννοια	41
3.3.2 Η προσέγγιση της μη κερδοσκ. οργάνωσης στο ΣΕΛ του 1993	43
3.4 Η προσέγγιση της οικονομίας της αλληλεγγύης	44
3.5 Η προσέγγιση των κοινωνικών επιχειρήσεων	45
3.6 Εθνικές θεωρήσεις - Μοντέλα Κοινωνικής Οικονομίας	46
3.6.1 Το Αγγλοσαξονικό μοντέλο	46
3.6.2 Το Μεσογειακό μοντέλο	47
3.6.3 Το Σκανδιναβικό μοντέλο	47
3.6.4 Το μοντέλο του Ρήνου	48
3.7 Άλλες προσεγγίσεις	48

Κεφάλαιο 4: Διεθνή Παραδείγματα & Ευρωπαϊκές πολιτικές για την κοινωνική οικονομία & την κοινωνική επιχειρηματικότητα

4.1 Εισαγωγή	49
4.2 Διεθνή Παραδείγματα Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας	49
4.2.1. Επιτυχημένα παραδείγματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας - case studies	49

4.3 Ευρωπαϊκές πολιτικές για την κοινωνική οικονομία και την κοινωνική επιχειρηματικότητα	58
4.3.1 Η Πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις - «EaSI»: Το Νέο Πρόγραμμα της ΕΕ για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία	58
4.3.1.1 Δομή και χρηματοδότηση	59
4.3.1.2 Μικροχρηματοδοτήσεις & Κοινωνική Επιχειρηματικότητα	60
4.3.1.3 Ποια νέα στοιχεία περιλαμβάνει το ΜΧ/ΚΕ	61
4.3.1.4 Ποιος μπορεί να συμμετάσχει	62
α) Δυνατότητες χρηματοδότησης	62
β) Χρηματοδότηση για κοινωνικές επιχειρήσεις	62
4.3.2. Η Πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις: Ευκαιρίες Χρηματοδότησης για Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις και Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης	63
4.4 Νέα Χρηματοδοτικά Εργαλεία	65
4.4.1 Χρηματοδοτικό Εργαλείο Jessica	65
4.4.2 Πρωτοβουλία Jeremie	65
4.4.2.1 Στόχος Στήριξης	65
4.4.2.2 Μορφή Στήριξης	66

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ο ρόλος της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Συμπεράσματα - Προτάσεις	67
--------------------------	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	80
---------------------	----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	87
------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η Κοινωνική Οικονομία & η Κοιν. Επιχειρηματικότητα

1.1 Εισαγωγή

Στο πρώτο κεφάλαιο δίνεται έμφαση στους βασικούς εννοιολογικούς προσδιορισμούς που αφορούν την κοινωνική οικονομία, την κοινωνική καινοτομία και την κοινωνική επιχειρηματικότητα.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται το προφίλ του κοινωνικού επιχειρηματία καθώς και τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στους κοινωνικούς επιχειρηματίες το τελευταίο διάστημα.

Επιπρόσθετα, εξετάζονται οι στόχοι, τα χαρακτηριστικά και οι αρχές της κοινωνικής οικονομίας, η «νέα» τάση που παρατηρείται στις χώρες της Ε.Ε. σχετικά με την οργάνωση και λειτουργία των οργανισμών που δραστηριοποιούνται σε αυτήν.

1.2 Ο ορισμός της Κοινωνικής Οικονομίας

Η κοινωνική οικονομία μόλις πρόσφατα αναγνωρίστηκε ως διακριτό σύνολο οικονομικών φορέων. Εντούτοις, οι οργανισμοί που ανήκουν στην κοινωνική οικονομία αποτελούν εδώ και πολύ καιρό σημαντικό συστατικό της ευρωπαϊκής κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ιστορίας. Ο όρος «κοινωνική οικονομία» εμφανίστηκε για πρώτη φορά στη Γαλλία στο πρώτο τρίτο του 19ου αιώνα και, με την πάροδο των αιώνων, η χρησιμότητά του υπερέβη κατά πολύ τα γαλλικά σύνορα, βρίσκοντας μεγάλη απήχηση σε ολόκληρη την Ευρώπη. Πράγματι, εδώ και σχεδόν δύο αιώνες, οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας είναι σημαντικοί παράγοντες στο ευρύτερο πλαίσιο της διαδικασίας κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο.

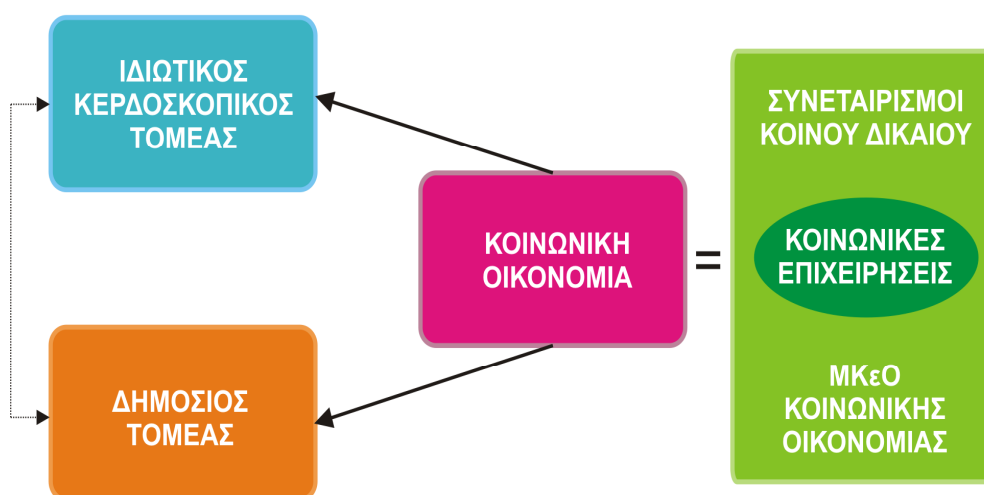
Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, η κρίση και ο μετασχηματισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας προκαλούν οδυνηρές επιπτώσεις στην καθημερινή ζωή των πολιτών, οι οποίοι αυτό-οργανώνονται αναπτύσσοντας συλλογικές πρωτοβουλίες στη βάση της αλληλεγγύης και της συνεργασίας, έχοντας ως κύριο στόχο την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την κάλυψη αναγκών που δεν είναι σε θέση να καλύψουν ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας της οικονομίας.

Η σύγχρονη δομή της οικονομίας περιλαμβάνει:

- Τον δημόσιο τομέα, οποίος υποστηρίζει θεσμικά με υποδομές και επενδύσεις την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη,
- Την ιδιωτική οικονομία, τον ιδιωτικό τομέα που λειτουργεί στα πλαίσια της αγοράς,
- Την κοινωνική οικονομία

Η κοινωνική οικονομία, λειτουργεί μέσα από την δυνατότητα που υπάρχει για συλλογικά συστήματα, για εθελοντικές δράσεις, για κοινωνικές επιχειρήσεις και για δράσεις που δεν λειτουργούν κερδοσκοπικά, αλλά αποδίδουν οικονομικά διαρθρωτικά, αποδίδουν σε πεδίο κοινωνικό αλλά και οικονομικό.

Διάγραμμα 1.1: Οριοθέτηση του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας σε σχέση με τους άλλους δύο τομείς

Πηγή: Defourny, 2004 και Μ. Μητροσύλη, 2007 - Δημιουργία διαγράμματος από την συγγραφέα

Ο Defourny οριοθετεί την έννοια της κοινωνικής οικονομίας δίνοντας τον ακόλουθο ορισμό, ο οποίος χρησιμοποιείται στις περισσότερες χώρες και έχει ως εξής:

«Η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει οικονομικές δραστηριότητες που αναλαμβάνονται από επιχειρήσεις και οργανισμούς, κοινωνίες αλληλοβοήθειας και σωματεία (ενώσεις), η ίδρυση και λειτουργία των οποίων διέπεται από τις ακόλουθες αρχές:

- Σκοπό έχουν κυρίως την παροχή υπηρεσιών προς τα μέλη τους ή την κοινωνία, παρά την επιδίωξη κέρδους
- Έχουν ανεξάρτητη διοίκηση
- Εφαρμόζουν δημοκρατική διαδικασία λήψεως αποφάσεων
- Αποδίδουν προτεραιότητα στα άτομα και την εργασία έναντι του κεφαλαίου κατά την διανομή του εισοδήματος» (Defourny 2001)

Ένας άλλος ορισμός που χρησιμοποιείται πολύ συχνά για την κοινωνική οικονομία είναι: «Η Κοινωνική Οικονομία ή Τρίτος Τομέας¹ αποτελεί το χώρο της οικονομίας που βρίσκεται ανάμεσα στον Ιδιωτικό και το Δημόσιο τομέα της οικονομίας και στον οποίο διεξάγονται οικονομικές δραστηριότητες με οικονομικούς και κοινωνικούς σκοπούς και στόχους» (Χρυσάκης Μ, Ζιώμας Δ, Χατζαντώνης Δ, Καραμητροπούλου Ντ., 2002, σελ. 33- 38).

Σύμφωνα με την Ε.Ε., το τρίτο σύστημα² περιλαμβάνει συνεταιρισμούς, εταιρείες αλληλοβοήθειας και ενώσεις αλλά και τοπικές πρωτοβουλίες οι δραστηριότητες των οποίων ανταποκρίνονται σε κοινωνικές ακάλυπτες ανάγκες.

Σύμφωνα με τον Ν. 4019/2011, ως Κοινωνική Οικονομία ορίζεται: «το σύνολο των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων». Ως φορέας της Κοινωνικής Οικονομίας, θεσπίζεται η **Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.)**.

¹ Ο Τρίτος Τομέας συμπεριλαμβάνει το σύνολο των Μ.Κ.Ο. που:

α) Έχουν μία έστω και υποτυπώδη νομική αναγνώριση. Αυτό εξασφαλίζει σε κάποιο βαθμό τον μη περιστασιακό χαρακτήρα και τη συνέχεια της. Υπάγονται σε συγκεκριμένες διατάξεις που ορίζουν τις δραστηριότητές της σε συγκεκριμένους τομείς και πεδία που επιτρέπει ο νόμος κάθε χώρας.

β) Είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου: ιδρύονται και λειτουργούν σύμφωνα με το ιδιωτικό δίκαιο κάθε χώρας και ο έλεγχος της οργάνωσης ανήκει σε ιδιώτες.

γ) Χαρακτηρίζονται από τη μη διανομή του κέρδους. Αποτελεί το βασικό στοιχείο διαχωρισμού από τον κερδοσκοπικό τομέα (είναι μη κερδοσκοπικές)

δ) Ο χαρακτήρας τους είναι ή εμφανίζεται να είναι κοινωνικός και έμμεσα ή άμεσα ανθρωπιστικός, με την έννοια ότι λειτουργούν προς όφελος των μελών τους ή της κοινωνίας ευρύτερα.

ε) Παρέχουν υπηρεσίες ή προϊόντα, έμμεσα ή άμεσα, προς τρίτους ή τα μέλη τους (είτε με αντίτιμο είτε δωρεάν) (Ζάννης, 2013: 41-42)

² Ας σημειωθεί ότι ο Τρίτος Τομέας αναφερόταν αποκλειστικά στις Μ.Κ.Ο. (όπως και σήμερα στις Η.Π.Α. και σε άλλες χώρες). Ο οργανισμός CIRIEC που χρηματοδοτείται από την Ε.Ε. επιχείρησε να τον συγχωνεύσει με το «τρίτο σύστημα» και την κοινωνική οικονομία υποτιμώντας τις μεγάλες διαφορές των οργανώσεων που συμπεριλαμβάνουν.

1.3 Τα θεμέλια της κοινωνικής οικονομίας

Η κοινωνική οικονομία, αναπτύσσεται στο πλαίσιο της τοπικής ταυτότητας των κοινωνιών και συνδέεται με τα βαθύτερα ενδιαφέροντα και τις βαθύτερες ανάγκες τους. Το θεμέλιο της κοινωνικής οικονομίας, είναι οι ανθρώπινοι πόροι, το ανθρώπινο κεφάλαιο και ο κοινωνικός χαρακτήρας της ανάπτυξης, η κοινωνική ζήτηση και η κοινωνική προσφορά.

Έτσι λοιπόν η κοινωνική οικονομία, συνδέεται στενά με **τρεις (03) κατηγορίες δεξιοτήτων** του ανθρώπινου δυναμικού, με **τις κοινωνικές δεξιότητες, τις περιβαλλοντικές και τις πολιτιστικές**. Το πεδίο του περιβάλλοντος εμφανίζεται ως ένα πεδίο κοινωνικής ζήτησης και συνθέτει τον πολιτισμό με την κοινωνική συνοχή. Οι δεξιότητες αυτές θεωρούνται στην σύγχρονη συστημική θεωρία της διοίκησης ως ο ακρογωνιαίος λίθος για την **κοινωνική, περιβαλλοντική και πολιτιστική καινοτομία** που παίζει καθοριστικό ρόλο για τη διαμόρφωση όρων βιώσιμης ανάπτυξης μέσα από την δυναμική των αλληλεπιδράσεων, του ιδιωτικού, του κοινωνικού και του δημόσιου τομέα.

Η κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα, χρειάζεται και στο εσωτερικό της τη δυναμική της καινοτομίας που μεθοδεύεται συστημικά και που οδηγεί τις τοπικές κοινωνίες σε υψηλούς δείκτες κοινωνικής συνοχής και βιώσιμης ανάπτυξης.

Ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας είναι ένας ρόλος θετικών εξωτερικών επιδράσεων για όλους τους παραγωγικούς τομείς, για τις κοινωνικές επιδράσεις της οικονομικής ανάπτυξης και για την διαμόρφωση ακόμη και των οικονομιών κλίμακας για την βιώσιμη ανάπτυξη.

Μέσα στα πλαίσια αυτά, η κοινωνική οικονομία λειτουργεί σαν αναδυόμενη οικονομία, σαν εναλλακτική επίσης οικονομία, που διαμορφώνει συνθήκες ευρύτερης μόχλευσης δυνατοτήτων και ευκαιριών.³

1.4 Οι στόχοι της Κοινωνικής Οικονομίας

Σκοπός των πρωτοβουλιών του Τρίτου τομέα είναι να παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται σε ανεκπλήρωτες ανάγκες της κοινωνίας (unmet needs), συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην τοπική ανάπτυξη και στην καταπολέμηση της ανεργίας, επειδή παράλληλα

³ Κοινωνικές Επιχειρήσεις, Μελέτη Σχέδιο Δράσης για την ΜΚΟ «ΣΟΛΩΝ», Γιάννης Ζήσης, www.solon.org.gr

προσπαθούν να εντάξουν μειονεκτούντα άτομα στην αγορά εργασίας. Η έντονη ανάπτυξη των οργανισμών του τρίτου συστήματος, προήλθε κατ' αρχάς από τη κρίση του Κράτους Πρόνοιας που παρατηρήθηκε κατά τη δεκαετία του 1980 στην Ευρώπη και από την αυξανόμενη ανάγκη τόσο για κοινωνικές υπηρεσίες (π.χ. παιδικοί σταθμοί με συμμετοχή φυσικών προσώπων και Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Κέντρα για Ηλικιωμένους κ.ά.), όσο και για νέα πιστωτικά προϊόντα και υπηρεσίες υπέρ των ανέργων και των Μικρών Επιχειρήσεων (έτσι, π.χ. δημιουργήθηκαν οι «Ηθικές τράπεζες»).

Ο Τρίτος τομέας⁴ έχει προσελκύσει τελευταία το ενδιαφέρον τόσο της επιστημονικής κοινότητας, όσο και των πολιτικών που σχεδιάζουν παρεμβάσεις για βελτίωση της απασχόλησης. Για αυτό το λόγο, η Ε.Ε. προωθεί την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας ως ένα κεντρικό άξονα για την κοινωνική και οικονομική ευρωπαϊκή ανάπτυξη και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των τοπικών κοινωνιών (Κετζετσοπούλου Μ., 2005, σελ. 14).

Οι στόχοι της κοινωνικής οικονομίας διαμορφώνονται όπως παρακάτω, βάση μελετών και ερευνών:

- Παράγει νέες θέσεις εργασίας, αξιοποιώντας υφιστάμενες και νέες πηγές απασχόλησης
- Συμβάλλει στην ανάπτυξη νέων οικονομικών τομέων
- Συμβάλλει στη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των τοπικών αγορών (σε σχέση με την οργανωτική μορφή και την οικονομική δομή και διάρθρωση)
- Ανταποκρίνεται στην εξελισσόμενη δυναμική της προσφοράς και ζήτησης και συνδέεται με τις αλλαγές των τοπικών αναγκών, εξισορροπώντας την προσφορά και τη ζήτηση
- Συμβάλλει στην τόνωση της κατανάλωσης και την αύξηση των εισοδημάτων
- Ενδυναμώνει την απασχολησιμότητα διαφόρων ευάλωτων κοινωνικών ομάδων που είναι ή απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό
- «Χτίζει» το τοπικό «κοινωνικό κεφάλαιο» (άτομα, δραστηριότητες), ενισχύει την εμπλοκή – κινητοποίηση των τοπικών συντελεστών και των πολιτών, δημιουργεί σχέσεις εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης
- Προωθεί την κοινωνική συνοχή και ενδυναμώνει τον κοινωνικό ιστό σε τοπικό επίπεδο

⁴ Ας σημειωθεί ότι ο Τρίτος Τομέας αναφερόταν αποκλειστικά στις Μ.Κ.Ο. (όπως και σήμερα στις Η.Π.Α. και σε άλλες χώρες). Ο οργανισμός CIRIEC που χρηματοδοτείται από την Ε.Ε. επιχείρησε να τον συγχωνεύσει με το «τρίτο σύστημα» και την κοινωνική οικονομία υποτιμώντας τις μεγάλες διαφορές των οργανώσεων που συμπεριλαμβάνουν.

- Συμβάλλει στη μείωση των γεωγραφικών ανισοτήτων και των τοπικών αποκλίσεων [(Κετζετσοπούλου Μ. (2005, σελ. 14), ECOTEC (2001), Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003), Cambell M. (1999), Borgaza C., Olabe A. & Greffe X. (1999)]

1.5 Τα χαρακτηριστικά και οι αρχές της Κοινωνικής Οικονομίας

Τα χαρακτηριστικά της Κοινωνικής Οικονομίας μπορούν να συνοψιστούν στα παρακάτω:

- Αντιμετώπιση του αποκλεισμού για Ομάδες με ανισότητες στην Αγορά εργασίας
- Δημιουργία δυνατοτήτων συνεχούς απασχόλησης (employment potential)
- Κινητοποίηση του τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου σε παραγωγικές πρωτοβουλίες (Human capital mobilization)
- Κάλυψη Αναγκών του κοινωνικού συνόλου που δεν καλύπτει ούτε το Κράτος, ούτε η Αγορά (unmet needs)» (E.M.E.S. EUROPEAN NETWORK, 2001).

Οι **βασικές αρχές** που διαμόρφωσαν την Κοινωνική Οικονομία στον 19ο και 20ο αιώνα και συνεχίζουν ακόμη σήμερα να την χαρακτηρίζουν είναι οι εξής:

- Η ελεύθερη συμμετοχή
- Η δημοκρατική διοίκηση: «ένα πρόσωπο, μια ψήφος»
- Η δίκαιη (περιορισμένη) διανομή του πλεονάσματος
- Το αδιαίρετο, ολικώς ή μερικώς, του ιδίου κεφαλαίου
- Το προβάδισμα του ατόμου έναντι του κεφαλαίου
- Η ανεξαρτησία απέναντι στο κράτος ή σε κάθε δημόσια συλλογικότητα.

Η κοινωνική οικονομία:

- βασίζεται στις αρχές της αλληλεγγύης και της ατομικής συμμετοχής σε μια διαδικασία ενεργού συμμετοχής του πολίτη στα κοινά
- δημιουργεί υψηλής ποιότητας θέσεις εργασίας και καλύτερη ποιότητα ζωής, προσφέροντας συγχρόνως ένα κατάλληλο πλαίσιο για νέες μορφές επιχειρηματικότητας και εργασίας
- διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην τοπική ανάπτυξη και κοινωνική συνοχή
- είναι κοινωνικά υπεύθυνη
- είναι παράγοντας δημοκρατίας
- συμβάλλει στη σταθερότητα και τον πλουραλισμό των οικονομικών αγορών

- είναι σύμφωνη με τις προτεραιότητες και τους στρατηγικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως κοινωνική συνοχή, πλήρης απασχόληση και καταπολέμηση της φτώχειας, συμμετοχική δημοκρατία, καλύτερη διακυβέρνηση, βιώσιμη ανάπτυξη.

Οι οργανισμοί της κοινωνικής οικονομίας είναι οικονομικοί και κοινωνικοί φορείς παρόντες σε όλους τους τομείς. Χαρακτηρίζονται προπαντός από τους σκοπούς τους και από έναν διαφορετικό τρόπο επιχειρείν.

Η κοινωνική οικονομία διαθέτει ευρεία κοινωνική βάση και εκφράζεται με διάφορες νομικές μορφές, ενώ συγχρόνως αποδεικνύει ότι είναι ανταγωνιστική και ικανή να εξελίσσεται και να προσαρμόζεται σε νέες κοινωνικές και οικονομικές απαιτήσεις. Οι νομικές μορφές όμως των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας μπορεί να διαφέρουν από το ένα κράτος μέλος στο άλλο.

Παρόλα αυτά, οι επιχειρήσεις αυτές γενικά διαφέρουν από τις κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις λόγω των ιδιαιτεροτήτων τους, κατά τα εξής ιδιαίτερα χαρακτηριστικά:

- Υπεροχή του ατόμου και του κοινωνικού στόχου έναντι του κεφαλαίου
- Εθελοντική και ανοιχτή συμμετοχή
- Δημοκρατικός έλεγχος εκ μέρους των μελών⁵
- Συνδυασμός των συμφερόντων των μελών/χρηστών και/ή του γενικού συμφέροντος
- Υπεράσπιση και εφαρμογή της αρχής της αλληλεγγύης και ευθύνης
- Διαχειριστική αυτονομία και ανεξαρτησία από δημόσιες αρχές
- Το μεγαλύτερο μέρος του πλεονάσματος προορίζεται για την επίτευξη στόχων βιώσιμης ανάπτυξης, προς το συμφέρον εξυπηρέτησης των μελών ή προς το γενικότερο συμφέρον.

1.6 Ο χάρτης της κοινωνικής οικονομίας⁶

Ιστορικά, οι οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας ταξινομούνται σε **τέσσερες (04) κύριες κατηγορίες: συνεταιριστικές επιχειρήσεις, αλληλασφαλιστικές εταιρείες, ιδρύματα και ενώσεις**, με νομικές μορφές που μπορεί να ποικίλλουν σημαντικά από χώρα σε χώρα.

⁵ Δεν έχει εφαρμογή σε ιδρύματα, επειδή δεν έχουν μέλη.

⁶ Χάρτης της κοινωνικής οικονομίας: στην ιστοσελίδα του SOCIAL ECONOMY EUROPE <http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?article262>

Πέρα από αυτούς τους τέσσερεις «**παραδοσιακούς**» **τύπους οργανισμών**, στην πραγματικότητα οι οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας προσλαμβάνουν συχνά μορφές που συνδυάζουν οργανωτικούς τύπους. Μπορούμε, παραδείγματος χάριν, να έχουμε εθελοντικές ενώσεις που ελέγχουν ένα ίδρυμα, ή ιδρύματα που ελέγχουν ενώσεις ή άλλους οργανισμούς. Σε κάποιες περιπτώσεις, οι οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας μπορεί ακόμη και να περιβληθούν επιχειρηματικές μορφές που κατά κανόνα προσιδιάζουν στον κερδοσκοπικό τομέα. Για παράδειγμα, κάποιοι γεωργικοί συνεταιρισμοί έχουν συστήσει κεφαλαιουχικές εταιρείες (οι οποίες ελέγχονται από τον ίδιο το συνεταιρισμό), προκειμένου να επιδιώξουν αποτελεσματικότερα την εμπορική εκμετάλλευση των προϊόντων τους.

Επιπλέον, πέρα από τους τέσσερεις «**παραδοσιακούς**» **τύπους οργανισμών** που περιγράφηκαν παραπάνω, τα τελευταία χρόνια αναδείχθηκαν νέες οργανωτικές μορφές, οι οποίες βασίζονται τόσο στην κοινωνική οικονομία όσο και σε άλλα πρότυπα.

1.6.1 Οι ομάδες της Κοινωνικής Οικονομίας

Στα μέσα του 19ου αιώνα εμφανίζονται οι πρώτες οργανώσεις κοινωνικής οικονομίας στις αναπτυγμένες οικονομικά χώρες με την μορφή συνεταιριστικών επιχειρήσεων, αλληλοβοηθητικών φορέων, μη κερδοσκοπικών ενώσεων και συλλογικών επιχειρήσεων, οι οποίες λειτουργούσαν με τη νομική μορφή του συνεταιρισμού ή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας.

Θα πρέπει να αναγνωρίσουμε τη διαφορούμενη έννοια της «κοινωνικής οικονομίας». Ο συνδυασμός των εννοιών αυτών, το ίδιο ευρύς, επιτρέπει στον καθένα να σχεδιάσει και να αναπτύξει την αντίληψή του για την κοινωνική οικονομία επιμένοντας άλλοτε στο κοινωνικό κομμάτι και άλλοτε στο οικονομικό. Παρόλο που οι όροι οι οποίοι υιοθετούνται από τα κράτη ποικίλουν, είναι σίγουρο ότι αναφέρονται όλοι στην ύπαρξη ενός «τρίτου τομέα» μεταξύ του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Έτσι, η διάκρισή τους ως «Τρίτος τομέας» της οικονομίας είναι σχετικά πρόσφατη. Οι δραστηριότητες του τομέα καλύπτουν ανάγκες της κοινωνίας, τις οποίες δεν καλύπτει επαρκώς ούτε ο Δημόσιος τομέας (π.χ. φύλαξη παιδιών, ηλικιωμένων, πολιτιστικές δραστηριότητες κ.τ.λ.) ούτε ο Ιδιωτικός τομέας (π.χ. πολιτιστικές δραστηριότητες, «ηθικά» χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κ.τ.λ.).

Οι δραστηριότητες της κοινωνικής οικονομίας (επιχειρήσεις και οργανισμοί) μπορούν να ομαδοποιηθούν σε δύο (02) μεγάλες κατηγορίες, ανάλογα:

1. Είτε με το νομικό - θεσμικό καθεστώς (θεσμική προσέγγιση)
2. Είτε με τις κοινές αρχές που υπηρετούν (κανονιστική προσέγγιση) (Κετζετσοπούλου., 2004, σελ. 9)

1. Η ομαδοποίηση βάσει του Νομικού καθεστώτος περιλαμβάνει:

- Συνεταιρισμούς,
- Εταιρείες ή κοινωνίες αλληλοβοήθειας,
- Σωματεία, ενώσεις, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς,
- Ιδρύματα, φιλανθρωπικές, εθελοντικές και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις,
- Ταμεία αλληλασφάλισης,
- Μη κερδοσκοπικές παραγωγικές επιχειρήσεις,
- Αναπτυξιακές Συμπράξεις στα πλαίσια της κ.π. EQUAL και οργανισμούς προώθησης της απασχόλησης (ιδιαίτερα στην Ιταλία, Γαλλία, Βρετανία και Ελλάδα) (Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 10-11).

2. Η ομαδοποίηση βάσει του σκοπού που υπηρετούν και των αρχών από τις οποίες διέπονται περιλαμβάνει:

- Τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες,
- Ενώσεις εθελοντικής εργασίας,
- Οργανώσεις γειτονιάς,
- Κοινωνικές πρωτοβουλίες για την υγεία, την παιδεία, την κατοικία και οργανώσεις ενίσχυσης του τρίτου κόσμου,
- Εναλλακτικές - «ηθικές» - τράπεζες (Ναζάκης Χ., Πρακτικά συνεδρίου, Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου, 2005, σελ. 135).⁷

Ορισμένες από αυτές τις οργανώσεις έχουν βαθιές ιστορικές ρίζες, άλλες είναι πιο πρόσφατες. Η προσέγγιση αυτή δίνει έμφαση στα χαρακτηριστικά και στις κοινές αρχές που διέπουν τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας, όπως: τη συλλογικότητα, τον εθελοντισμό, το συλλογικό όφελος, τη διαχειριστική αυτονομία και τις δημοκρατικές διαδικασίες. (Ε.Θ.Δ.

⁷ Ναζάκης Χ., Πρακτικά συνεδρίου, Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου, 2005, σελ. 135

Κοινωνικής Οικονομίας και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 10-11)

1.6.2 Φορείς - οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας στην Ευρώπη

Οι κοινωνικές οργανώσεις έχουν την τάση να διαμορφώνουν ομάδες βάση κοινών οικονομικών και πολιτικών συγγενειών και συμφερόντων. Ορισμένες από τις ομάδες και τα δίκτυα των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας που έχουν οικοδομηθεί προς το συμφέρον της ανταγωνιστικότητας αποτελούν πραγματικούς ευρωπαϊκούς επιχειρηματικούς γίγαντες. Ομάδες έχουν επίσης σχηματιστεί στον πολιτικό κόσμο.

Η κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη έχει δημιουργήσει πολλές οργανώσεις οι οποίες ενεργούν ως εκπρόσωποί της. Μέσω αυτών, έχει συμμετάσχει στην κατάρτιση και την εφαρμογή εθνικών πολιτικών και πολιτικών της ΕΕ όποτε στις διαδικασίες αυτές δημιουργήθηκε χώρος για τη συμμετοχή τέτοιας μορφής κοινωνικών συνομιλητών.

Στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, οι ενώσεις που εκπροσωπούν εταιρείες και οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας προέκυψαν κατά κύριο λόγο από μια τομεακή προοπτική, η οποία οδήγησε στην εμφάνιση οργανώσεων, ενώσεων και πλατφόρμων που εκπροσωπούν πιστωτικούς, γεωργικούς και εργατικούς συνεταιρισμούς, μεταξύ άλλων, καθώς και εταιρείες αλληλασφάλισης, εταιρείες και ενώσεις πρόνοιας και άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις κοινωνικής δράσης.

Η διαδικασία αυτή έχει πραγματοποιηθεί και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς η κοινωνική οικονομία (είτε οι «οικογένειες» που την συναποτελούν είτε το σύνολό της) παραδοσιακά έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σε διάφορες πολιτικές της ΕΕ. Αυτό κατέστη σαφές κατά το έτος υπογραφής της Συνθήκης της Ρώμης, όταν ιδρύθηκε η Eurocoop (Ευρωπαϊκή Κοινότητα Συνεταιρισμών Καταναλωτών), η οργάνωση που εκπροσωπεί τους συνεταιρισμούς καταναλωτών της Ευρώπης, καθώς και κατά την ανάπτυξη της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής με τη βοήθεια της Γενικής Επιτροπής Γεωργικής Συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (COGECA).

Οι «**Ευρωπαϊκοί Συνεταιρισμοί**» αποτελούν την κεντρική οργάνωση που καλύπτει όλους αυτούς τους φορείς εκπροσώπησης των ευρωπαϊκών συνεταιρισμών.

Οι φορείς και οι οργανώσεις που εκπροσωπούν την κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη σήμερα είναι:

1. Οικογένεια των συνεταιρισμών:

- EUROCOOP: Ευρωπαϊκή Κοινότητα Συνεταιρισμών Καταναλωτών
- CECODHAS: Ευρωπαϊκή Επιτροπή Συντονισμού Κοινωνικής Κατοικίας –τμήμα συνεταιρισμών
- CECOP: Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Εργατικών και Κοινωνικών Συνεταιρισμών και Συμμετοχικών Επιχειρήσεων
- COGECA: Γενική Επιτροπή Γεωργικής Συνεργασίας
- GEBC: Ευρωπαϊκή Ομάδα Συνεταιριστικών Τραπεζών
- UEPS: Ευρωπαϊκή Ένωση Κοινωνικών Φαρμακείων

2. Οικογένεια των εταιρειών αλληλασφάλισης:

- AIM: Διεθνής Ένωση Ταμείων Αλληλασφάλισης
- AMICE - Ένωση Αλληλοβοηθητικών Συνεταιρισμών Ασφαλιστών και Ασφάλισης στην Ευρώπη

3. Οικογένεια των ενώσεων και των οργανώσεων κοινωνικής δράσης:

- CEDAG: Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ενώσεων Γενικού Συμφέροντος
- EFC: Ευρωπαϊκό Κέντρο Ιδρυμάτων
- Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Κοινωνικών ΜΚΟ

4. Πλατφόρμες κοινωνικών επιχειρήσεων:

- CEFEC: Κοινωνικές Εταιρείες της Ευρώπης, Συνομοσπονδία Ευρωπαϊκών Κοινωνικών Εταιρειών, Πρωτοβουλιών Απασχόλησης και Κοινωνικών Συνεταιρισμών

Οι περισσότερες από αυτές τις οργανώσεις εκπροσώπησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι με τη σειρά τους μέλη της Social Economy Europe (Κοινωνική Οικονομία της Ευρώπης), της Μόνιμης Ευρωπαϊκής Διάσκεψης των Συνεταιρισμών, των Αλληλασφαλιστικών Εταιρειών, Ενώσεων και Ιδρυμάτων, που είναι σήμερα η κορυφαία εκπρόσωπος της ευρωπαϊκής κοινωνικής οικονομίας ενώπιον των ευρωπαϊκών θεσμών.

Σε ορισμένες χώρες, οι αντιπροσωπευτικές ενώσεις έχουν υπερβεί το τομεακό επίπεδο και έχουν δημιουργήσει διατομεακές οργανώσεις που αναφέρονται ρητά στην κοινωνική

οικονομία. Σχετικά παραδείγματα είναι η CEPES, η Ισπανική Συνομοσπονδία Επιχειρήσεων Κοινωνικής Οικονομίας και η Πλατφόρμα Κοινωνικής Οικονομίας στο Λουξεμβούργο.

Άλλες ομαδοποιήσεις έχουν ακολουθήσει άλλου είδους κριτήρια: για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαπέντε ετών **εμφανίστηκαν τα κοινά δίκτυα πλατφόρμων** που εκπροσωπούν την κοινωνική οικονομία, κυβερνητικούς φορείς (όπως δημοτικά συμβούλια) και/ή εταιρείες και άλλες κοινωνικές οργανώσεις. Πρόκειται για την περίπτωση του **ESMED (Ευρωμεσογειακό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας)**, που απαρτίζεται από τις **εθνικές πλατφόρμες κοινωνικής οικονομίας ή πλατφόρμες συνεταιρισμών** της Πορτογαλίας, της Γαλλίας, της Ισπανίας, της Ιταλίας, του Μαρόκου και της Τυνησίας, **το REVES, το ENSIE και την FEDES.**

– **Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Κοινωνικών Εργοδοτών.** Όλες αυτές οι οργανώσεις προωθούν ενεργά την κοινωνική οικονομία.

– Το **Διεθνές Κέντρο Έρευνας CIRIEC**, με τη σειρά του, αποτελεί ένα ασυνήθιστο παράδειγμα οργάνωσης με συμμετοχή μελών στο οποίο συνενώνονται οργανώσεις που εκπροσωπούν εταιρείες του δημόσιου τομέα και της κοινωνικής και συνεταιριστικής οικονομίας πολλών ευρωπαϊκών χωρών με ερευνητές που ειδικεύονται στον τομέα αυτόν.

– **Η SOCIAL ECONOMY EUROPE** είναι ο οργανισμός που αντιπροσωπεύει την Κοινωνική Οικονομία σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η πλατφόρμα αυτή δημιουργήθηκε τον Νοέμβριο του 2000 με το όνομα CEP-CMAF.

Τα μέλη της αντιπροσωπεύουν τις τέσσερις (04) οικογένειες της κοινωνικής οικονομίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο:

1. **Cooperatives Europe** για τους συνεταιρισμούς
2. **AIM** (Διεθνής Ένωση Αλληλοβοηθητικών/Αυτοδιαχειριζόμενων Ταμείων Υγείας) για τα αλληλασφαλιστικά ταμεία
3. **AMICE** (Ένωση Αλληλοβοηθητικών Συνεταιρισμών Ασφαλιστών και Ασφάλισης στην Ευρώπη) για τα αλληλασφαλιστικά ταμεία
4. **CEDAG** (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Εθελοντικών Οργανισμών) για τις ενώσεις

– **European Foundation Centre (Ευρωπαϊκό Κέντρο Ιδρυμάτων)** για τα ιδρύματα και δύο (02) εθνικά μέλη:

1. το CEPES (Ισπανική Συνομοσπονδία Επιχειρήσεων Κοινωνικής Οικονομίας) για την Ισπανία
2. το CEGES (Γαλλικό Συμβούλιο Επιχειρήσεων, Υπαλλήλων και Ενώσεων Κοινωνικής Οικονομίας) για τη Γαλλία και

τρία (03) μέλη δίκτυα:

- το REVES (Ευρωπαϊκά Δίκτυα Πόλεων και Περιφερειακών Περιοχών για τη Κοινωνική Οικονομία) που συνδέει τις τοπικές αρχές με τις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας
- το ENSIE (Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Κοινωνικών Υπαλλήλων) που αντιπροσωπεύει τις επιχειρήσεις ένταξης και
- το FEDES που αντιπροσωπεύει τους εργοδότες της κοινωνικής οικονομίας.

1.7 Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

Ο προσδιορισμός των εννοιών της «κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας» είναι ιδιαίτερα δύσκολος. Στην επιστημονική βιβλιογραφία και στο δημόσιο λόγο συναντάμε ένα ευρύ φάσμα ορισμών και αντιλήψεων για τη φύση των δύο αυτών φαινομένων και τη μεταξύ τους σχέση. Αυτό, παρεμπιπτόντως, αποτελεί κοινό πρόβλημα για μια σειρά όρων που γίνονται ολοένα δημοφιλέστεροι, και οι οποίοι συνδυάζουν τη λέξη «κοινωνικός» με κατά κανόνα οικονομικές έννοιες: **κοινωνική επιχείρηση, κοινωνική καινοτομία, κοινωνικό επιχειρείν** κτλ.

Όπως και στην περίπτωση της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, θα μπορούσε κανείς να εμπλακεί σε ατέρμονες συζητήσεις για τη σημασία του όρου «κοινωνικός» σε καθεμία από τις παραπάνω περιπτώσεις, για το τι ακριβώς συμπεριλαμβάνεται σε αυτόν και τι όχι. Αυτή η αβεβαιότητα δεν θέτει απλώς εννοιολογικά προβλήματα ως προς την περιγραφή των εν λόγω φαινομένων, αλλά και απειλεί να υπονομεύσει το σημαντικότατο ρόλο που αυτά διαδραματίζουν στη σύγχρονη κοινωνία.⁸

Είναι λοιπόν χρήσιμο να αρχίσουμε από τη διευκρίνιση του τρόπου χρήσης των παραπάνω όρων χρησιμοποιώντας ορισμούς οι οποίοι συμφωνούν περισσότερο με την ευρωπαϊκή

⁸ S3Cy: Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Κύπρο - Smart Specialization Strategy for Cyprus, τελική έκθεση, Λευκωσία, Μάρτιος 2015. Η Μελέτη της S3Cy υλοποιήθηκε με τη συμμετοχή τριών σωμάτων ομάδων που εκφράζουν τα ακόλουθα τρία επίπεδα: διακυβέρνηση, παρακολούθηση και υλοποίηση.

παράδοση και αποτυπώνονται στα πιο πρόσφατα έγγραφα που κατάρτισε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πάνω σε αυτά τα θέματα.

Παραδοσιακά, το ευρωπαϊκό κοινωνικό πρότυπο χαρακτηριζόταν από τον εξέχοντα ρόλο ποικίλων οργανισμών, οι οποίοι διαφέρουν τόσο από τις ιδιωτικές εταιρείες όσο και από τους δημόσιους φορείς. Πρόκειται για ιδιωτικούς οργανισμούς οι οποίοι κατά κανόνα επιδιώκουν άλλους σκοπούς και όχι το κέρδος. Κύριος σκοπός τους δεν είναι να παράγουν οικονομικά οφέλη για τους ιδιοκτήτες ή τους μετόχους τους, αλλά να παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες είτε στα μέλη τους είτε στην ευρύτερη κοινότητα. Οι εν λόγω οργανισμοί, οι οποίοι είναι ενεργοί στην Ευρώπη εδώ και σχεδόν δύο αιώνες, έχουν σε πολλές χώρες αναγνωρισμένο και ρυθμισμένο καθεστώς, μέσω ειδικών νομικών μορφών (π.χ. συνεταιρισμός, αλληλασφαλιστική εταιρεία κ.α.), έχουν συστήσει τους δικούς τους οργανισμούς εκπροσώπησης για τις συναλλαγές τους με τις δημόσιες αρχές, και έχουν συνεισφέρει με διάφορους τρόπους στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη.

Ο όρος που χρησιμοποιείται παραδοσιακά, αλλά και πρόσφατα από την ΕΕ, για να περιγράψει το πλαίσιο λειτουργίας τους είναι η «**κοινωνική οικονομία**» -ένας όρος ο οποίος τονίζει την ειδική μέριμνα των εν λόγω οργανισμών για τις κοινωνικές συνέπειες των δραστηριοτήτων τους, καθώς και τις συμμετοχικές δομές διακυβέρνησής τους.

Με την πάροδο του χρόνου, η εξέλιξη των ευρωπαϊκών κοινωνιών στο πλαίσιο της παγκόσμιας οικονομίας είχε ως αποτέλεσμα να ανακύψουν νέες και περισσότερο διαφοροποιημένες ανάγκες, που σε πολλές περιπτώσεις απαιτούν νέους τύπους απαντήσεων. Οι απαντήσεις αυτές προήλθαν κάποιες φορές από τον δημόσιο τομέα ή από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, άλλες φορές από την κοινωνία των πολιτών και τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας, και άλλες από εντελώς νέες οργανωτικές μορφές, οι οποίες διαπνέονται από τις ίδιες αρχές. Η γενική τάση υπηρετήσης κοινωνικών αναγκών εκ μέρους όλων των παραπάνω διαφορετικών φορέων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα συνήθως αποδίδεται με τον όρο «**κοινωνική επιχειρηματικότητα**» και οι νέοι τύποι οργανισμών που έχουν αναδειχθεί, αρχίζοντας ιδίως από την αρχή της δεκαετίας του 1980, ονομάζονται συχνά «**κοινωνικές επιχειρήσεις**».⁹

⁹ Αποσπάσματα από την εισαγωγή του οδηγού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την κοινωνική Ευρώπη (Ε.Ε. 2013, τεύχος 4, σελ. 7-9)

Με τον όρο «**κοινωνική επιχειρηματικότητα**» νοείται η επιχειρηματικότητα που αναπτύσσεται στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας, στην οποία συγκαταλέγονται οι κοινωνικές επιχειρήσεις. Ο όρος «**κοινωνική επιχειρηματικότητα**» είναι σχετικά καινούργιος και θεσμοθετήθηκε για πρώτη φορά στο Βέλγιο. Η εμφάνιση του όρου εκφράζει την ενίσχυση του παραγωγικού ρόλου των φορέων της κοινωνικής οικονομίας με αντικείμενο την ικανοποίηση αναγκών που δεν καλύπτονται από τις δημόσιες αρχές ή τις αγορές.

Καλύπτει ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών, περιλαμβανομένων των κοινωνικών πρωτοβουλιών που εκδηλώνονται από κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, θεσμικών φορέων που ρητά επιδιώκουν κάποιον κοινωνικό σκοπό, σχέσεων και πρακτικών που αποφέρουν κοινωνικά οφέλη, επιχειρηματικών τάσεων σε μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, και εγχειρημάτων που αναπτύσσονται στο πλαίσιο του δημόσιου τομέα. Τέτοιες πρωτοβουλίες μπορούν να αναλαμβάνονται από ιδιώτες, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, δημόσιους φορείς ή μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς σε συνεργασία με κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, σε μια προσπάθεια εξισορρόπησης των εταιρικών κερδών και μια δέσμευσης κοινωνικής ευθύνης. Δεν είναι απαραίτητως ολοκληρωμένες, ούτε αναμένεται να μένουν αναλλοίωτες με την πάροδο του χρόνου.

Εν γένει, η **κοινωνική επιχειρηματικότητα** ερμηνεύεται ως μια δραστηριότητα που αναλαμβάνουν συγκεκριμένα άτομα ή ομάδες, χωρίς αναφορά στα οργανωτικά χαρακτηριστικά και τους περιορισμούς (πρότυπα διακυβέρνησης, μη διανομή των κερδών κτλ.) που υποστηρίζουν την επιδίωξη κοινωνικών σκοπών.

Η κοινωνική οικονομία, δεν αποβλέπει στο κέρδος και δεν κυριαρχείται από τους ανταγωνιστικούς κανόνες της αγοράς, όπως επίσης δεν λειτουργεί με τις ακαμψίες δημόσιου τομέα, αλλά αντίθετα έχει μια ευρύτατη προσαρμοστικότητα και αμεσότητα, ενώ συνοδεύεται από μεγάλη κοινωνική αποδοχή.

Βασικός κορμός της κοινωνικής οικονομίας είναι και η **κοινωνική επιχειρηματικότητα**, δηλαδή η επιχειρηματικότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων, που λειτουργεί σαν ένας ισχυρός παράγοντας μόχλευσης:

1. εθελοντισμού
2. πλούτου ιδεών
3. κοινωνικής καινοτομίας

4. πρακτικής φαντασίας
5. αποκατάστασης της συμμετοχής και της ανθρώπινης προσωπικότητας σε κοινωνικούς ρόλους
6. σεβασμού της αξίας της κοινωνίας και κάθε ανθρώπινης μονάδας μέσα στο πλαίσιο των κοινωνικών δικαιωμάτων
7. σαν παράγοντας κεφαλαιοποίησης και συνέχειας της παράδοσης, της πολιτιστικής κληρονομιάς και των περιβαλλοντικών αξιών.

Έτσι λοιπόν η **κοινωνική επιχειρηματικότητα**, είναι ένας συντελεστής ποιότητας στην κοινωνική ανάπτυξη και συνοχή, φιλικός στα πρόσωπα που μειονεκτούν και τα οποία βρίσκονται σε συνθήκες αποκλεισμού, ή έχουν έλλειμμα δεξιοτήτων μαζί βέβαια με ειδικές ικανότητες, οι οποίες δεν έχουν αξιοποιηθεί και δεν έχουν βρει πεδία ευκαιριών.¹⁰

1.8 Κοινωνική Καινοτομία

Σύμφωνα με το Γραφείο των Συμβούλων Ευρωπαϊκής Πολιτικής της ΕΕ (BEPA) «οι κοινωνικές καινοτομίες είναι κοινωνικές τόσο ως προς τους στόχους τους όσο και ως προς τα μέσα που χρησιμοποιούν. Συγκεκριμένα, ορίζουμε ως κοινωνικές καινοτομίες, τις νέες ιδέες (προϊόντα, υπηρεσίες και πρότυπα) που ικανοποιούν ταυτόχρονα τις κοινωνικές ανάγκες (πιο αποτελεσματικά από άλλες εναλλακτικές) και δημιουργούν νέες κοινωνικές σχέσεις ή συνεργασίες. Πρόκειται για καινοτομίες που δεν είναι απλώς επωφελείς για την κοινωνία αλλά ενισχύουν την ικανότητα της κοινωνίας να δρα» (BEPA,2011)¹¹

Ακριβώς όπως τα νέα προϊόντα και οι διαδικασίες γίνονται καινοτομίες μόνο μετά από μια επιτυχημένη πορεία στις αγορές, έτσι και οι κοινωνικές καινοτομίες οφείλουν να παράγουν μακροπρόθεσμη απόδοση για τις ομάδες-στόχους. Στο πλαίσιο της κοινωνικής αλλαγής, οι κοινωνικές καινοτομίες περιλαμβάνουν τις υπηρεσίες, τους κανόνες, τις διαδικασίες και τις κοινωνικές πρακτικές που είναι αποτελεσματικότερες από τις εναλλακτικές τους. Προκειμένου να μετατραπεί μια ιδέα σε κοινωνική καινοτομία, θα πρέπει να αντιμετωπίσει την κοινωνική ζήτηση, να είναι αποτελεσματική στην επίλυση ενός ζητήματος και να κερδίσει την αποδοχή από τους ενδιαφερόμενους.

¹⁰ Κοινωνικές Επιχειρήσεις, Μελέτη Σχέδιο Δράσης για την ΜΚΟ «ΣΟΛΩΝ», Γιάννης Ζήσης, www.solon.org.gr

¹¹ BEPA (2011), Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Πέρα από την επίλυση συγκεκριμένων αναγκών, οι κοινωνικές καινοτομίες επηρεάζουν την προσαρμογή και την ανάπτυξη διαφόρων τρόπων διακυβέρνησης. Η ατομική συμπεριφορά μπορεί να υπόκειται σε κοινωνική καινοτομία, όπως μπορεί και η εταιρική ανάπτυξη, τα εκπαιδευτικά συστήματα, οι μέθοδοι διδασκαλίας αλλά και κοινωνικές και άλλες κυβερνητικές υπηρεσίες (για παράδειγμα, τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και υγείας, οι εφορίες κλπ).

Οι κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις του 21ου αιώνα απαιτούν μια νέα προσέγγιση στην ανάλυση και εφαρμογή της καινοτομίας γενικότερα, και της κοινωνικής καινοτομίας πιο συγκεκριμένα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η κοινωνική καινοτομία γίνεται ολοένα και περισσότερο αντιληπτή ως ένας τρόπος για να αντισταθμίσει κανείς τις ελλείψεις του κράτους και της οικονομίας στην αντιμετώπιση σημαντικών κοινωνικών προκλήσεων, όπως η γήρανση του πληθυσμού και η κλιματική αλλαγή.

Δεν μπορεί, όμως, να θεωρηθεί κοινωνική καινοτομία οποιαδήποτε νέα μέθοδος αντιμετώπισης των κοινωνικών προκλήσεων. Όπως ακριβώς οι τεχνικές εφευρέσεις θεωρούνται καινοτομίες μόνο όταν γίνονται εμπορεύσιμες, έτσι και η κοινωνική καινοτομία πρέπει να προσφέρει πρακτικά και μακροπρόθεσμα οφέλη στους χρήστες της. Είτε πρόκειται για υπηρεσίες που επηρεάζουν την κοινωνική κατάσταση ειδικών ομάδων, είτε για αλλαγές στα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας, η εφαρμογή και η εξάπλωση μιας νέας ιδέας γίνεται κοινωνική καινοτομία μόνο εάν συμβάλλει πραγματικά στην επίλυση ενός πραγματικού προβλήματος ή στην ικανοποίηση μιας κοινωνικής ανάγκης. Με αυτή την έννοια, η κοινωνική καινοτομία αποτελεί μέρος της πολιτιστικής και κοινωνικής αλλαγής.

Υπάρχει, βέβαια, ο εξής κίνδυνος: η «κοινωνική» πτυχή της κοινωνικής καινοτομίας μπορεί να υποτεθεί ότι είναι συνώνυμη με το «καλό», χωρίς να διευκρινιστεί το «για ποιον είναι καλό;». Είναι κρίσιμο, τα κριτήρια που εφαρμόζονται για τον προσδιορισμό ενός κοινωνικού οφέλους να είναι συγκρίσιμα με τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό της εμπορικής επιτυχίας ενός νέου προϊόντος.

Και ακόμα σημαντικότερο είναι να γίνει πλήρως κατανοητό ότι οι άνθρωποι διαφέρουν και έχουν συχνά αντιφατικές προθέσεις και αντικρουόμενα συμφέροντα. Αυτό που φαίνεται να είναι «κοινωνικό» και άρα επωφελές για μία ομάδα, για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, για ένα κοινωνικό στρώμα ή για μια περιοχή, μπορεί να αποδειχθεί άσχετο ή ακόμη και

άχρηστο για άλλους. Οι κοινωνικές καινοτομίες -όπως και κάθε καινοτομία- δεν είναι πάντα «κοινωνικά καλή» για όλες τις κοινωνικές ομάδες ή τους ανθρώπους που επηρεάζονται. Ούτε θα γίνουν αποδεκτές στον ίδιο βαθμό και με τον ίδιο τρόπο από όλους. Όπως και με τις τεχνολογικές καινοτομίες, οι κοινωνικές καινοτομίες δημιουργούν επίσης, νικητές και ηττημένους και έτσι έχουν υποστηρικτές και αντιπάλους, κάτι που θα μπορούσε να οδηγήσει σε αντιπαραθέσεις.¹²

Πρόσφατες εργασίες, όπως για παράδειγμα αυτή του Κέντρου Κοινωνικής Καινοτομίας (ZSI) της Βιέννης στην Αυστρία, λαμβάνουν υπόψη θέματα αποδοχής και διάδοσης νέων πρακτικών από τις ομάδες που θεωρούνται κεντρικές. Οι κοινωνικές καινοτομίες, συνεπώς, γίνονται κατανοητές ως «νέες ιδέες και μέτρα για την επίλυση κοινωνικών προκλήσεων, οι οποίες είναι αποδεκτές και εφαρμόζονται από τις ενδιαφερόμενες κοινωνικές ομάδες».¹³

1.9 Κοινωνικός επιχειρηματίας

Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες δεν είναι οι πολίτες που περιμένουν τη θετική αλλαγή να συμβεί, αλλά εκείνοι που την φέρνουν. Οποιοσδήποτε μπορεί να κρύβει μέσα του έναν κοινωνικό επιχειρηματία: ένας νέος, ένας φοιτητής, μία ομάδα πολιτών που θέλει να αντιμετωπίσει ένα τοπικό πρόβλημα, ένας εργαζόμενος στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα που θέλει να κάνει τα πράγματα διαφορετικά, μία ευπαθής κοινωνικά ομάδα, ένας συνταξιούχος, ένας άνεργος. Ο καθένας που τολμά να επιχειρήσει δημιουργώντας επαγγελματικές ευκαιρίες για τον ίδιο και τους άλλους, έχοντας στο επίκεντρο των δράσεών του τον άνθρωπο, τον πλανήτη, αλλά και το κέρδος, είναι ένας εν δυνάμει κοινωνικός επιχειρηματίας.

1.9.1 Το προφίλ του κοινωνικού επιχειρηματία

Κάποιοι συγγραφείς έχουν επικεντρωθεί στην ανάπτυξη ενός **καθολικού ορισμού** για τους κοινωνικούς επιχειρηματίες που συνδέεται στενά και προκύπτει άμεσα από τον ορισμό του επιχειρηματία. Για παράδειγμα ένας από τους ορισμούς (Nicholls 2006: 224) που έχουν υιοθετηθεί είναι ο εξής:

Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες παίζουν το ρόλο των μεσολαβητών/μεσαζόντων στον κοινωνικό τομέα, μέσω:

¹² Eurofound (2013), Social innovation in service delivery: New partners and approaches, Ireland

¹³ ZSI (Centre for Social Innovation) (2008), Impulse für die gesellschaftliche Entwicklung, ZSI, Vienna.

- της ανάληψης μιας αποστολής για τη δημιουργία και διατήρηση κοινωνικής (και όχι μόνο ιδιωτικής) αξίας,
- της αναγνώρισης και διαρκούς επιδίωξης νέων ευκαιριών που εξυπηρετούν αυτήν την αποστολή,
- της εμπλοκής σε μια διαδικασία συνεχούς καινοτομίας, προσαρμογής και μάθησης,
- της θαρραλέας δράσης που δεν περιορίζεται από τους υφιστάμενους πόρους και
- της επίδειξης υψηλού αισθήματος λογοδοσίας στη κοινότητα που εξυπηρετείται και σε σχέση με τα παραγόμενα αποτελέσματα.

Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες είναι άνθρωποι με καινοτόμες λύσεις στα σύγχρονα και στα πιο πιεστικά προβλήματα της κοινωνίας. Είναι φιλόδοξοι και επίμονοι, ασχολούνται με σημαντικά κοινωνικά ζητήματα και προτείνουν καινούργιες ιδέες και φιλόδοξες στρατηγικές με στόχο την ευρύτερη αλλαγή.

Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες δεν εναποθέτουν την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών στις κυβερνήσεις ή στους επιχειρηματίες. Εντοπίζουν το πρόβλημα και το αντιμετωπίζουν στη ρίζα του. Δίνουν λύσεις αλλάζοντας το σύστημα, μεταδίδουν αυτές τις λύσεις και πείθουν την κοινωνία να κάνει αποφασιστικά βήματα προς αυτές τις καινοτόμες αλλαγές.

Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες συχνά φαίνεται ότι έχουν εμμονή με τις ιδέες τους και αφιερώνουν τη ζωή τους στην αλλαγή του τομέα τους. Είναι οραματιστές αλλά και πραγματιστές και ενδιαφέρονται πρωτίστως για την πρακτική εφαρμογή των ιδεών τους.

Όπως οι επιχειρηματίες αλλάζουν και βελτιώνουν τις επιχειρήσεις τους, έτσι και οι **κοινωνικοί επιχειρηματίες** δρουν ως καταλύτες αλλαγής της κοινωνίας. Αρπάζουν ευκαιρίες που άλλοι δε βλέπουν για να βελτιώσουν το σύστημα, ανακαλύπτουν νέες προσεγγίσεις και επινοούν λύσεις για να αλλάξουν την κοινωνία προς το καλύτερο. Την ώρα που ο επιχειρηματίας δημιουργεί συνεχώς νέες βιομηχανίες, ο κοινωνικός επιχειρηματίας βρίσκει νέες λύσεις σε κοινωνικά προβλήματα, τις οποίες εν συνεχεία εφαρμόζει σε μεγάλη κλίμακα.

Τις τελευταίες δεκαετίες η κοινωνία πολιτών ανακάλυψε κάτι που ήταν από καιρό γνωστό στους επιχειρηματικούς κύκλους: Δεν υπάρχει τίποτα πιο ισχυρό από μία νέα ιδέα στα χέρια ενός πρώτης κλάσης επιχειρηματία.

1.9.2 Τα χαρακτηριστικά ενός κοινωνικού επιχειρηματία

Το τελευταίο διάστημα έχει αρχίσει η τεκμηρίωση κάποιων χαρακτηριστικών που αποδίδονται στους κοινωνικούς επιχειρηματίες.

Ένας κοινωνικός επιχειρηματίας δίνει έμφαση στην αλλαγή μίας δεδομένης κοινωνικής κατάστασης, προσδιορίζοντας τις ανάγκες και δίνοντας πρακτικές λύσεις σε κοινωνικά προβλήματα. Συνδυάζοντας την καινοτομία και την επινοητικότητα με τις ευκαιρίες της αγοράς ο κοινωνικός επιχειρηματίας φροντίζει να έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στον τομέα απασχόλησής του.

Ως ένας άνθρωπος που δεν φοβάται να αναλάβει το ρίσκο μίας πρωτοβουλίας, ο κοινωνικός επιχειρηματίας προχωρά συχνά στην εφαρμογή των ιδεών του χωρίς να έχει καλύψει πάντα εκ των προτέρων όλους τους απαραίτητους πόρους.

Ένας κοινωνικός επιχειρηματίας χαρακτηρίζεται από μία υγιή ενεργητικότητα, παρακολουθεί και αξιολογεί τα αποτελέσματα των δράσεών του, ενώ μένει πάντα προσκολλημένος στο στόχο του, ακόμα και κάτω από αντίξοες συνθήκες.

Μελέτες δείχνουν ότι σε αρκετές χώρες της Ευρώπης οι κοινωνικοί επιχειρηματίες είναι νεότερης ηλικίας, ενδεχομένως λόγω της τάσης ανάληψης υψηλότερου ρίσκου, το οποίο συνδέεται με χαμηλότερα επίπεδα οικογενειακών υποχρεώσεων (Prabhu, 1999). Σε άλλες χώρες, όπως για παράδειγμα στο Ηνωμένο Βασίλειο, τα ποσοστά των πολύ νεαρών ατόμων είναι χαμηλά μεταξύ των κοινωνικών επιχειρηματιών (Ramsay and Danton 2010). Η εξέταση της επίδρασης που έχει η ηλικία έχει σημασία διότι μπορεί η τελευταία να συνδέεται και με τον τύπο της κοινωνικής επιχείρησης που δημιουργείται. Για παράδειγμα έχει παρατηρηθεί ότι οι νεότεροι κοινωνικοί επιχειρηματίες συχνά επιλέγουν να δημιουργήσουν εναλλακτικές μορφές οργανώσεων ή εργάζονται στην κατεύθυνση των μετασχηματιστικών δράσεων, ενώ οι μεγαλύτερης ηλικίας επιχειρηματίες επικεντρώνονται περισσότερο σε φιλανθρωπικούς οργανισμούς.

Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες μπορούν να επιδείξουν «δυναμισμό, αποφασιστικότητα, φιλοδοξία, ηγετικές ικανότητες, δυνατότητα επικοινωνίας του οράματός τους και έμπνευσης των άλλων, καθώς και να μεγιστοποιήσουν τη χρήση των πόρων που κατέχουν» (Shaw and Carter 2007). Προκειμένου να πραγματοποιήσουν όλα αυτά θα πρέπει να διαθέτουν ένα

χαρακτηριστικό που συνδέεται άμεσα με τους επιτυχημένους κοινωνικούς επιχειρηματίες και είναι **"η ικανότητα γεφύρωσης"** ("the bridging capacity", Alvord, Brown, and Letts 2004). Η ικανότητα αυτή διαμορφώνεται από το παρελθόν, την προϊστορία και την εμπειρία που έχει συσσωρεύσει ο κοινωνικός επιχειρηματίας, η οποία στη συνέχεια διαμορφώνεται από τις έμφυλες σχέσεις.

Ο ακαδημαϊκός λόγος επενδύει τους κοινωνικούς επιχειρηματίες με επιπλέον, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που υπογραμμίζουν τη σπουδαιότητα της δέσμευσης και της αφοσίωσής τους σε κοινωνικούς σκοπούς. Έτσι οι κοινωνικοί επιχειρηματίες όχι μόνο περιγράφονται με διαφορετικό τρόπο στη βιβλιογραφία, αλλά συχνά απεικονίζονται και ως εξαιρετικά άτομα (π.χ. βλέπε Dees 2001:2, Chell 2007:5).

Η απεικόνιση των κοινωνικών επιχειρηματικών βασίζεται συχνά σε εξαιρετικά εξατομικευμένα χαρακτηριστικά, ενώ η κοινωνική επιχειρηματικότητα πολύ συχνά εξισώνεται με τον κοινωνικό επιχειρηματία και γίνεται αντιληπτή αποκλειστικά ως εξατομικευμένο ή και "ηρωικό" εγχείρημα. Και ενώ ο ακαδημαϊκός λόγος περιγράφει τους κοινωνικούς επιχειρηματίες ως μοναδικά άτομα με εξαιρετικά χαρακτηριστικά, η εμπειρική έρευνα δείχνει ότι όσοι και όσες δημιουργούν και ηγούνται κοινωνικών επιχειρήσεων διαφέρουν κατά πολύ και ως προσωπικότητες και ως προς τον τρόπο που εργάζονται. Για παράδειγμα σε πολλές περιπτώσεις τα άτομα που ηγούνται οργανισμών, είναι διευθυντές που λογοδοτούν σε διοικητικά συμβούλια ή επιτροπές διαχείρισης, συνεργάζονται με μικρές ομάδες ατόμων που είναι υπεύθυνοι/νες για συγκεκριμένα καθήκοντα όπως είναι η οικονομική διαχείριση, η λειτουργία της επιχείρησης, οι πωλήσεις, οι ανθρώπινοι πόροι, κ.λπ. (Amin, 2009:39).

Άλλοι ερευνητές όπως οι Roper και Cheney (2005) θεωρούν ότι ο κοινωνικός επιχειρηματίας ως άτομο αντλεί και στηρίζεται στην κοινωνική και οικονομική δυνατότητα του περιβάλλοντός του, ενώ ενσωματώνει αυτούς τους πόρους στην τρέχουσα ικανότητα της οργάνωσής του και θέση της στην (τοπική) κοινωνία. Αυτή η άποψη μάλιστα έχει οδηγήσει στη δημιουργία μιας διαφορετικής τυπολογίας για τους κοινωνικούς επιχειρηματίες, στην οποία συμπεριλαμβάνεται ο ορισμός των Roper και Cheney (2005) που περιλαμβάνει και τα ανώτερα διευθυντικά στελέχη ως κοινωνικούς επιχειρηματίες. Οι προσεγγίσεις αυτές υποθέτουν ότι η δομή των οργανώσεων είναι ιεραρχική με ένα άτομο στην κορυφή της

διοίκησης. Ωστόσο πολλές κοινωνικές επιχειρήσεις, όπως για παράδειγμα εκείνες που έχουν παράδοση στον συνεταιριστικό τομέα, διευθύνονται από επιχειρηματικές ομάδες.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό των κοινωνικών επιχειρηματιών είναι ότι έχουν την τάση να λειτουργούν σε τοποθεσίες και τομείς όπου έχουν εμπειρία (Shaw and Carter, 2007). Αν και αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί αποτέλεσμα της έλλειψης εμπειρίας, μπορεί ωστόσο να εξηγηθεί και από το γεγονός ότι οι κοινωνικοί επιχειρηματίες αξιοποιούν τους διαθέσιμους πόρους με τρόπο που μεγιστοποιεί το εμπειρικό τους κεφάλαιο. Εναλλακτικά θα μπορούσε να θεωρηθεί και ως στρατηγική για τον περιορισμό του ρίσκου. Όπως τονίζουν οι Shaw και Carter (2007), στο πλαίσιο της κοινωνικής επιχειρηματικότητας το κοινωνικό και προσωπικό ρίσκο είναι πιο κυρίαρχα από το οικονομικό ρίσκο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις

2.1 Εισαγωγή

Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι να προσδιορίσει την έννοια των κοινωνικών επιχειρήσεων, να παρουσιάσει τα χαρακτηριστικά και τις αρχές τους, τους τομείς όπου αυτές δραστηριοποιούνται καθώς και τις διαφορές τους από τις συμβατικές επιχειρήσεις.

2.2 Ορισμός των Κοινωνικών Επιχειρήσεων

Ο όρος «κοινωνική επιχείρηση» είναι σχετικά καινούργιος και θεσμοθετήθηκε για πρώτη φορά στο Βέλγιο. Η εμφάνιση του όρου εκφράζει την ενίσχυση του παραγωγικού ρόλου των φορέων της κοινωνικής οικονομίας με αντικείμενο την ικανοποίηση αναγκών που δεν καλύπτονται από τις δημόσιες αρχές ή τις αγορές.

Τα κοινωνικά σύνολα μέσα από τις πρωτοβουλίες των οποίων εκφράζεται η κοινωνική οικονομία, αποτελούν ενώσεις και οργανισμούς που αποκαλούνται Κοινωνικές Επιχειρήσεις. Οι τελευταίες μπορούν να χαρακτηρισθούν ως οργανώσεις αρμόδιες για την παραγωγή του κοινωνικού κεφαλαίου και αυτό είναι σαφές από τον ορισμό που υιοθετεί ο Conscise (2001) για την κοινωνική επιχείρηση. Ωστόσο, σύμφωνα με μελέτη του ΟΟΣΑ (1999) δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της κοινωνικής επιχείρησης. Η έννοια αφορά οργανώσεις με διαφορετικά χαρακτηριστικά στις διάφορες χώρες, έχουν όμως ορισμένα κοινά στοιχεία όπως την ταυτόχρονη επίδιωξη οικονομικών και κοινωνικών στόχων, τη συμβολή στην οικονομική

ανάπτυξη και στη κοινωνική συνοχή και τέλος την ικανότητα να βρίσκουν καινοτόμες και δυναμικές λύσεις στα προβλήματα της ανεργίας και του αποκλεισμού. Ακόμη, κύριο χαρακτηριστικό των κοινωνικών επιχειρήσεων (σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ) θα πρέπει να είναι η επιχειρηματική τους οπτική και ο υψηλός βαθμός αυτονομίας τους από τις αρχές, παράμετροι που τις διαχωρίζουν άλλωστε και από τους παραδοσιακούς μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς.

Σύμφωνα με μια συγκριτική έρευνα για τον μη κερδοσκοπικό τομέα του John Hopkins (Salamon and Anheier, 1997), είναι δυνατόν να εντοπισθούν πέντε κοινά χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν τους οργανισμούς και τις επιχειρήσεις που τον απαρτίζουν:

- Έχουν ιδρυθεί επίσημα και εμπεριέχουν μια οργανωτική μονιμότητα, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι προσδιορίζονται και νομικά.
- Οργανώνονται ξεχωριστά από την κυβέρνηση και ο νομικός σχηματισμός τους είναι ίδιος με αυτόν μιας ιδιωτικής επιχείρησης.
- Το κέρδος το οποίο δημιουργείται δεν αναδιανέμεται στους κατόχους ή ιδρυτές του οργανισμού. Με αυτήν την έννοια, οι οργανισμοί αυτοί αποποιούνται την εμπορική σκοπιμότητα και επιδιώκουν για το ευρύτερο δημόσιο όφελος.
- Έχουν δική τους διοίκηση
- Η διοίκηση ή η διαχείριση των οργανισμών στηρίζεται σε κάποιο βαθμό στην εθελοντική εργασία.

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997), ως κοινωνικές επιχειρήσεις θεωρούνται:

- Οι επιχειρήσεις που δεν επιδιώκουν την επίτευξη κέρδους, υπό την έννοια ότι όλες οι αποδοχές πλεονάσματος που παράγονται επανεπενδύονται στις οικονομικές δραστηριότητες της επιχείρησης ή χρησιμοποιούνται με άλλους τρόπους για να αντιμετωπιστούν οι δηλωμένοι κοινωνικοί στόχοι της επιχείρησης.
- Οι επιχειρήσεις που οι οικονομικές δραστηριότητες και οι εμπορικές συναλλαγές τους ανταποκρίνονται στους κοινωνικούς στόχους, οι οποίοι μπορούν να αξιολογηθούν είτε από καταστατικά και δηλώσεις των επιχειρήσεων, είτε από την οικονομική επίδοση, την ταξινόμηση εργασίας και τους όρους απασχόλησης
- Επιχειρήσεις που έχουν νομική μορφή τέτοια που να καθορίζει ότι όλα τα ενεργητικά περιουσιακά στοιχεία και ο συσσωρευμένος πλούτος δεν ανήκουν στην ιδιοκτησία και

την κυριότητα των ατόμων, αλλά διαφυλάσσονται προς όφελος εκείνων των προσώπων που είναι προορισμένοι δικαιούχοι των επιχειρηματικών κοινωνικών στόχων.

- Επιχειρήσεις που έχουν δομή, σύμφωνα με την οποία ενθαρρύνεται η πλήρης συμμετοχή των μελών σε συνεταιριστική βάση με τα ίσα δικαιώματα που χορηγούνται σε όλα τα μέλη.

2.2.1 Κριτήρια προσδιορισμού μιας επιχείρησης ως κοινωνικής

Για τον προσδιορισμό μιας επιχείρησης ως κοινωνικής θα πρέπει να ικανοποιούνται ορισμένα κριτήρια. Τα βασικότερα από αυτά είναι τα ακόλουθα:

- **Ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας της λειτουργίας της:** Οι κοινωνικές επιχειρήσεις δίνουν έμφαση στην ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών και αποσκοπούν στην βοήθεια της κοινότητας στην οποία υπάγονται καθώς και των μελών αυτής. Η εμπορική δραστηριότητα έχει δευτερεύουσα σημασία αφού αποτελεί το μέσο επίτευξης του κοινωνικού σκοπού.
- **Η φιλικότητα προς τους εργαζόμενους:** Εκτός από τον ανθρωποκεντρισμό τους, οι κοινωνικές επιχειρήσεις παρέχουν τη δυνατότητα απασχόλησης σε ανέργους που ανήκουν σε κοινωνικά ευπαθείς ομάδες.
- **Η μη διανομή των κερδών:** Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις δεν στοχεύουν στη διανομή πλούτου στα μέλη τους. Τα κέρδη επανεπενδύονται στην ίδια την επιχείρηση με σκοπό την επέκταση των δραστηριοτήτων της, ώστε να επιφέρει το μεγαλύτερο δυνατό όφελος για την κοινότητα ή τους εργαζόμενους.
- **Ο συνδυασμός κοινωνικών και οικονομικών στόχων:** Η εξασφάλιση της λειτουργίας μιας κοινωνικής επιχείρησης προϋποθέτει αυτή να ανταποκρίνεται σε κριτήρια οικονομικής βιωσιμότητας, χωρίς όμως να υποβαθμίζονται οι κοινωνικοί της στόχοι που είναι και οι πρωταρχικοί όροι ίδρυσής της.
- **Η κοινή ιδιοκτησία:** Τα περιουσιακά στοιχεία των Κοινωνικών Επιχειρήσεων δεν μπορούν να πωληθούν προς όφελος κάποιου ιδιώτη αλλά μόνο προς όφελος της κοινότητας στην οποία λειτουργούν ή κάποιας κοινωνικής ομάδας.

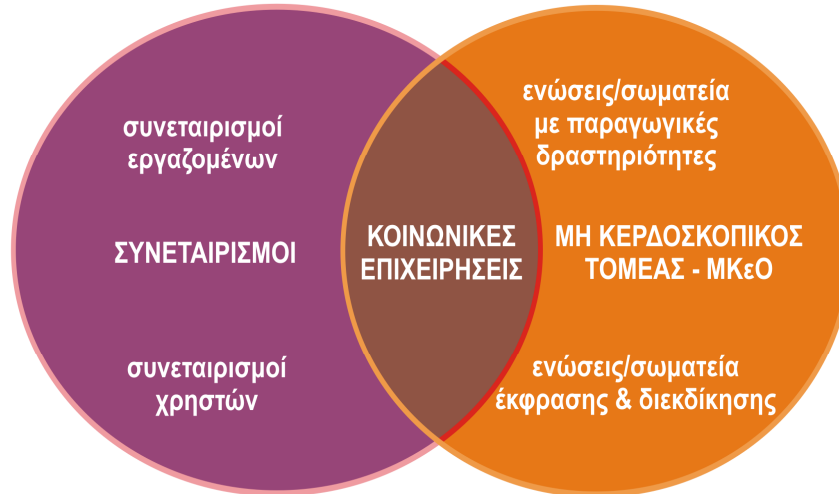
- **Η δημοκρατική διακυβέρνηση και η διαφάνεια στη λήψη των αποφάσεων:** Στόχος των Κοινωνικών Επιχειρήσεων είναι να συμπεριλαμβάνουν στις τάξεις τους άτομα ακολουθώντας όσο το δυνατόν πιο δημοκρατικές, μη-ιεραρχικά δομημένες διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Η αξιοπιστία των κοινωνικών επιχειρήσεων στηρίζεται στη δημοσιοποίηση των δραστηριοτήτων τους, καθώς και του τρόπου με τον οποίο λειτουργούν. Με άλλα λόγια προωθούν ένα συμμετοχικό μοντέλο διοίκησης.
- **Η εθελοντική εργασία:** Πολλοί προσφέρουν τις υπηρεσίες τους ή εργάζονται σε κοινωνικές επιχειρήσεις χωρίς αμοιβή επειδή διακατέχονται από την πίστη στις αξίες και το έργο που αυτές παράγουν. Σε αντάλλαγμα αποκομίζουν την προσωπική ηθική ικανοποίηση για την κοινωνική αναγνώριση των προσπαθειών τους.
- **Ο προσανατολισμός τους στην τοπική κοινότητα:** Η δραστηριότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων στηρίζει την τοπική ανάπτυξη και συνοχή και αναπτύσσει δεσμούς με την τοπική αυτοδιοίκηση.

Οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας ή επιχειρήσεις της αλληλεγγύης, έχοντας ως **χαρακτηριστικό την καινοτομία**, επεκτάθηκαν σε νέα πεδία όπως σε υπηρεσίες γειτνίασης, αναδόμησης προβληματικών συνοικιών, βοήθειας ηλικιωμένων ατόμων και των ατόμων με ειδικές ανάγκες, επαγγελματικής ενσωμάτωσης ατόμων χαμηλού μορφωτικού επιπέδου καθώς και στο εμπόριο, την ηθική και αλληλέγγυα χρηματοδότηση, την περιβαλλοντολογική διαχείριση αποβλήτων κα. Η κοινωνική οικονομία απέβλεπε περισσότερο στην πραγματοποίηση των στόχων της κοινωνικής πολιτικής ή της πολιτικής της απασχόλησης. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες η ιδιαιτερότητα ως προς τη διαχείρισή τους, οδήγησε στη δημιουργία της προσδοκίας μιας ανώτερης δυνατότητας από εκείνης του κράτους όσον αφορά στην παροχή υπηρεσιών γενικού οφέλους με πιο αποτελεσματικό τρόπο.

Ο Defourny σχηματοποιεί τα όρια της κοινωνικής επιχείρησης, τοποθετώντας τα στη διασταύρωση των συνεταιρισμών και των μη κερδοσκοπικών ενώσεων.

Στο παρακάτω διάγραμμα αποτυπώνεται η σχέση των κοινωνικών επιχειρήσεων με άλλες μορφές οργάνωσης δραστηριοτήτων της κοινωνικής οικονομίας.

Διάγραμμα 2.2: Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις και η σχέση τους με άλλες μορφές οργάνωσης της Κοινωνικής Οικονομίας

Πηγή: Defourny, 2004, - Δημιουργία διαγράμματος από την συγγραφέα

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι συλλογικές επιχειρήσεις, οι οποίες συνήθως λειτουργούν με τη νομική μορφή των Συνεταιρισμών, των Αστικών Μη Κερδοσκοπικών Εταιρειών (Α.Μ.Κ.Ε.), της Ο.Ε., της Ε.Ε., της Ε.Π.Ε. ή της Α.Ε. (οι οποίες πληρούν τις προϋποθέσεις και χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιχειρήσεων, καθώς και με την μορφή των επιχειρήσεων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Εταιρείες Λαϊκής Βάσης, Δημοσυνεταιριστικές επιχειρήσεις κ.τλ.). Η επικρατέστερη μορφή στην Ελλάδα είναι αυτή των Συνεταιρισμών και των Αστικών Μη Κερδοσκοπικών Εταιρειών (Α.Μ.Κ.Ε.)

2.3 Οι αρχές και τα χαρακτηριστικά των Κοινωνικών Επιχειρήσεων

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις ή αλλιώς οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά και αρχές έτσι, όπως αυτά εντοπίζονται στη δοκιμαστική ενέργεια «Τρίτο σύστημα και απασχόληση», η οποία τέθηκε σε εφαρμογή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1997 και τον Ο.Ο.Σ.Α.

Τα χαρακτηριστικά τους είναι τα παρακάτω:

- Η επιδίωξη, ταυτόχρονα, κοινωνικών και οικονομικών στόχων,
- Η οργάνωσή τους με επιχειρησιακό πνεύμα,

- Η ικανότητά τους να εφαρμόζουν δυναμικές και καινοτομικές λύσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας και του αποκλεισμού,
- Η συμβολή τους στην οικονομική ανάπτυξη που ενισχύει την κοινωνική συνοχή.

[Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003), OECD, Social enterprises (1999), Borzaga C. & Defourny J. (επιμέλεια), 2001, σελ. 16-18].

Οι αρχές τους θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

– Οικονομικού χαρακτήρα

- Η περιορισμένη κατανομή κερδών. Τα κέρδη των Κοινωνικών Επιχειρήσεων συνήθως επαναεπενδύονται στην επιχείρηση, ενώ καθορίζουν όρια όσον αφορά την ιδιοποίηση των κερδών.
- Η συνεχής δράση παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών (Η παροχή υπηρεσιών ή προϊόντων σε ανθρώπους σε συνεχή βάση αποτελεί το λόγο ύπαρξης των κοινωνικών επιχειρήσεων).
- Ο υψηλός βαθμός αυτονομίας. Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις, παρόλο που μπορεί να χρηματοδοτούνται από διάφορες πηγές, δημόσιες ή ιδιωτικές, έχουν διαχειριστική αυτονομία.
- Το οικονομικό ρίσκο. Η βιωσιμότητά τους εξαρτάται από τις προσπάθειες των μελών και των εργαζομένων να διασφαλίσουν επαρκείς πόρους και κέρδη και φυσικά από τη στρατηγική των επιχειρήσεων.

– Κοινωνικού χαρακτήρα

- Η συλλογικότητα στη λήψη αποφάσεων. Το δικαίωμα λήψης αποφάσεων αφορά όλους τους μετόχους ή εταίρους.
- Η ποικιλομορφία της εταιρικής σύνθεσης. Προωθούν τη συμμετοχή στη σύνθεση και διαχείρισή τους πολλών ομάδων (εργαζομένων σε αυτές, εθελοντών, φυσικών και νομικών προσώπων, χρηστών, τοπικών φορέων και προσωπικοτήτων, μη κερδοσκοπικών οργανισμών, φορέων της T. A., συνεταιρισμών κ.τ.λ.).
- Η δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων
- Η προτεραιότητα που αποδίδουν στα άτομα και στην εργασία έναντι του κεφαλαίου (είναι εντάσεως εργασίας)

- Η εθελοντική εργασία και η συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες. (Στις κοινωνικές επιχειρήσεις τα μέλη εργάζονται για το τοπικό πληθυσμό ή για ομάδες που έχουν κοινά συμφέροντα, ενώ συνήθως συμπεριλαμβάνουν και εθελοντική συμμετοχή).

(Χρυσάκης Μ., Ζιώμας Δ., Καραμητροπούλου Ντ., Χατζαντώνης Δ., 2002, σελ. 33-38, Κετζίετσοπούλου Μ., 2004, σελ. 12)

2.4 Τομείς δραστηριοποίησης των Κοινωνικών Επιχειρήσεων

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν σημαντικές προοπτικές απασχόλησης.

Οι τομείς αυτοί διακρίνονται στις εξής κατηγορίες δραστηριοτήτων:

- Στη βελτίωση της ποιότητας ζωής (κατ' οίκον παροχή υπηρεσιών, βελτίωση των στεγαστικών συνθηκών κ.τ.λ.),
- Στην περιβαλλοντική ανάπτυξη (διαχείριση αποβλήτων και υδάτων, διατήρηση των φυσικών περιοχών και πόρων κ.τ.λ.),
- Στην ανάπτυξη του πολιτισμού, αθλητισμού και των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας (διατήρηση πολιτιστικής κληρονομιάς, τοπική πολιτιστική ανάπτυξη),
- Στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, πληροφοριών και επικοινωνίας.

Σύμφωνα με τον Archambaut (1988, σελ. 90 & 1996, σελ. 235-238), οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην κοινωνική οικονομία αφορούν τους παρακάτω τομείς:

- Κοινωνικές υπηρεσίες (για παιδιά, ηλικιωμένους, Α.Μ.Ε.Α.)
- Εκπαίδευση, έρευνα
- Υγεία
- Περιβάλλον/Διατροφή
- Τοπική Ανάπτυξη, Κατοικία
- Υποστήριξη δικαιωμάτων
- Αφίλοκερδείς δραστηριότητες
- Επαγγελματικά σωματεία, συλλόγους και συνδικάτα
- Μη Κυβερνητικές οργανώσεις
- Συνεταιριστικές ή «ηθικές» τράπεζες

2.5 Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις έναντι των Συμβατικών επιχειρήσεων

Τα τελευταία χρόνια έχει προστεθεί στη διεθνή βιβλιογραφία το μοντέλο της «κοινωνικής επιχείρησης» (Borzaga, C. & Defourny, 2001). Το μοντέλο αυτό στηρίζεται στην πρωτοβουλία μίας ομάδας πολιτών και υιοθετεί μία διάσταση διευρυμένων υπηρεσιών και ανοίγματος στην τοπική κοινωνία δίνοντας το προβάδισμα σε ένα υψηλό επίπεδο αυτονομίας και επιχειρηματικού κινδύνου συνδέοντας και τα δύο με μία διαρκή παραγωγική δραστηριότητα. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις στοχεύουν στην κοινωνική και επαγγελματική ενσωμάτωση των μειονεκτούντων ατόμων μέσω της παραγωγικής τους δραστηριότητας. Από αυτή την άποψη, η κατάρτιση και η απασχόληση αποκτούν κεφαλαιώδη σημασία.

Με τον όρο «κοινωνική επιχείρηση» υπογραμμίζεται ο νέος παραγωγικός τους ρόλος, η μεγαλύτερη αυτονομία τους, η δυνατότητά τους να δημιουργούν νέες θέσεις απασχόλησης και η συμβολή τους στην ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών.

Τα στοιχεία αυτά τις διαχωρίζουν από τους παραδοσιακούς μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς. Οι διαφορές των κοινωνικών επιχειρήσεων από τις συμβατικές επιχειρήσεις είναι:

- Οι στόχοι τους είναι κοινωνικοί και οικονομικοί αλλά με επιχειρηματική οπτική, λειτουργούν δηλ. με επιχειρηματικά κριτήρια, σε αντίθεση με τον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος στοχεύει πρώτιστα στο κέρδος και αφορούν:
- την καταπολέμηση του αποκλεισμού
- τη δημιουργία απασχόλησης
- την κινητοποίηση του ανθρώπινου παράγοντα, με απώτερο σκοπό την προσωπική, επαγγελματική και τοπική ευημερία και κοινωνική συνοχή.
- οι κοινωνικές επιχειρήσεις, είναι αυτοδιαχειριστικές, μη κερδοσκοπικές, ανθρωποκεντρικές, συλλογικές αλλά αυτόνομες, σε αντίθεση με την εξάρτησή τους από το κράτος που παρατηρείται σε άλλες Μη Κερδοσκοπικές,
- οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να δραστηριοποιηθούν σε όλους τους τομείς που σήμερα δεν αναγνωρίζονται ούτε από το κράτος, ούτε από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις,
- οι ανάγκες που καλύπτουν είναι υπέρ της εξυπηρέτησης τόσο του ατόμου, όσο και της κοινωνίας ακόμα και σε τομείς όπου οι ανάγκες είναι ακάλυπτες (περιβάλλον, πρόνοια κ.τ.λ.) ενώ
- συνδυάζουν πόρους (έσοδα) από την αγορά και εκτός αγοράς (επιδοτήσεις).

2.6 Τα κλειδιά επιτυχίας της κοινωνικής επιχείρησης

A. Το πρώτο κλειδί για την επιτυχία της κοινωνικής επιχείρησης είναι συνυφασμένο με την αξιοπιστία της αυτοδέσμευσης των εταίρων της κοινωνικής επιχείρησης. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις, αποτελούν εθελοντικά συστήματα χαμηλής έντασης συμφέροντος και συνεπώς η συνοχή τους βασίζεται στην βούληση των εταίρων, χωρίς συμφέρον άμεσο και χωρίς κέρδος.

B. Το δεύτερο βήμα ή το δεύτερο κλειδί για την επιτυχία της κοινωνικής επιχείρησης, συνδέεται με το πεδίο ανάπτυξής της. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις για παράδειγμα, αξιοποίησης ανθρώπινων πόρων και μικρής κλίμακας υποδομών, όπως στον τομέα της κοινωνίας της πληροφορίας, είναι φανερό ότι εμφανίζουν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι ίσως άλλων περιπτώσεων. Ακόμη επιχειρήσεις που συνδέονται με αναγκαστικές δεσμεύσεις του ιδιωτικού τομέα και της οικονομίας ευρύτερα, όπως στον τομέα της εναλλακτικής διαχείρισης των απορριμμάτων, είναι σαφές ότι εμφανίζουν ισχυρό πεδίο αναγκαστικής επιχειρηματικότητας.

Γ. Σημαντικό ρόλο στην επιτυχία της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και των κοινωνικών επιχειρήσεων, παίζει η εγκατάσταση συλλογικών συστημάτων, όπως τα τοπικά σύμφωνα ποιότητας, τα τοπικά συστήματα ανταλλαγών, τα δίκτυα ηθικού δικαίου εμπορίου που λειτουργούν βάσει συμφωνιών τιμής και βέβαια οι κοινωνικοί θεσμοί όπως η κοινωνική αριστεία και η ανάπτυξη επίσης συστημάτων εταιρικής – κοινωνικής – περιβαλλοντικής ευθύνης.

Δ. Παράλληλα ένα επόμενο βήμα, ένα επόμενο κλειδί, είναι η δικτύωση των κοινωνικών επιχειρήσεων και η ανταλλαγή των εμπειριών, στο πλαίσιο ακόμη και της κατάρτισης των εθελοντών ή των εργαζομένων στις κοινωνικές επιχειρήσεις.

Ε. Η ανάπτυξη επίσης πολιτικών αγοράς σε σχέση με την διεύρυνση του πελατολογίου και την εφαρμογή πολιτικών ευέλικτης ανταγωνιστικότητας βασισμένης στην κοινωνική ζήτηση και την ποιότητα, είναι ιδιαίτερα σημαντικές για την επιτυχία ορισμένων κλάδων κοινωνικών επιχειρήσεων.

ΣΤ. Η ανάπτυξη συνθηκών αμφίδρομου οφέλους είναι ένα ακόμη υποστηρικτικό ζητούμενο για την κοινωνική επιχειρηματικότητα.

Z. Η εσωτερική διοίκηση και η εφαρμογή οικονομιών κλίμακας ισχύει και για τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Η παράλληλη εφαρμογή πολιτικών διαφάνειας και δημοσιότητας, διαφάνειας κυρίως οικονομικής και πολιτικής, στη βάση της λογιστικής, φορολογικής και ασφαλιστικής πολιτικής της κοινωνικής επιχείρησης.

Τέλος η δημοσιότητα και η πρόσβαση του κοινού στην κοινωνική επιχείρηση συμβάλλει στην επιτυχία της.¹⁴

2.7 Το Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική οικονομία

Το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι αναγνωρίζεται στο **Σύνταγμα της Ελλάδας** στο **άρθρο 12**. Στην Ελλάδα δεν υπάρχει ενιαία νομοθεσία για όλα τα είδη συνεταιρισμών, αλλά επιμέρους νόμοι που ρυθμίζουν διακριτά τους συνεταιρισμούς ανάλογα με το πεδίο δραστηριοποίησης. Ο **N. 4015/2011** και ο **N. 1687/1986** ορίζουν τον τρόπο σύστασης και λειτουργίας των αγροτικών και των αστικών συνεταιρισμών, αντίστοιχα.

Ειδικά για τις κοινωνικές επιχειρήσεις, έχουν θεσμοθετηθεί δύο (02) νομικές μορφές στην Ελλάδα: Οι **Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚΟΙΝΣΕΠ)** και οι **Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚΟΙΣΠΕ)**.

Ο **N. 4019/2011** ρυθμίζει με ενιαίο τρόπο τις κοινωνικές επιχειρήσεις, διακρίνει **τρεις (03) κατηγορίες κοινωνικών επιχειρήσεων (ένταξης, κοινωνικής φροντίδας και παραγωγικού/συλλογικού σκοπού)** και προβλέπει τη δημιουργία **Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας** στο οποίο εγγράφονται όλες οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας.

Ο νόμος συμπληρώθηκε με την Υ.Α. Αριθμ. 2.2250/οικ. 4.105 όπως αυτή τροποποιήθηκε με την Υ.Α. Αριθμ. 2.9621/οικ.4.1200 και η οποία ορίζει τον τρόπο τήρησης και λειτουργίας του Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας. Ο **N. 4052/2012** τροποποιεί τον Ν. 4019/2011 ως προς την καταχώρηση των ΚΟΙΝΣΕΠ στο μητρώο κοινωνικής οικονομίας. Ο **N. 4110/2013** καταργεί τις φοροαπαλλαγές των ΚΟΙΝΣΕΠ. Ο **N. 2716/1999** ορίζει το πλαίσιο σύστασης και λειτουργίας των **ΚΟΙΣΠΕ** οι οποίοι αποτέλεσαν **την πρώτη θεσμοθετημένη μορφή κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα**. Πρόκειται για νομικά πρόσωπα ιδιωτικού

¹⁴ Κοινωνικές Επιχειρήσεις, Μελέτη Σχέδιο Δράσης για την ΜΚΟ «ΣΟΛΩΝ», Γιάννης Ζήσης, www.solon.org.gr

δικαίου με εμπορική ιδιότητα τα οποία είναι ταυτόχρονα μονάδες ψυχικής υγείας. Αποβλέπουν στην κοινωνικο-οικονομική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα.

Κεφάλαιο 3: Βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις που σχετίζονται με την Κοινωνική Οικονομία

3.1 Εισαγωγή

Το κεφάλαιο αυτό συνοψίζει τις βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις που σχετίζονται με την κοινωνική οικονομία, καθώς και τα μοντέλα της κοινωνικής οικονομίας προσδιορίζοντας τις ομοιότητες και τις διαφορές τους.

3.2 Ο τρίτος τομέας ως σημείο συνάντησης

Παρά το γεγονός ότι ο όρος τρίτος τομέας έχει χρησιμοποιηθεί κυρίως στον αγγλόφωνο κόσμο για να περιγράψει τον ιδιωτικό μη κερδοσκοπικό τομέα που αποτελείται σε μεγάλο βαθμό από ενώσεις και ιδρύματα, ο τρίτος τομέας χρησιμοποιείται επίσης στην ηπειρωτική Ευρώπη και σε άλλα μέρη του κόσμου ως συνώνυμο της κοινωνικής οικονομίας.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο Levitt υπήρξε από τους πρώτους που χρησιμοποίησαν την έκφραση τρίτος τομέας, ταυτίζοντάς τον με τον μη κερδοσκοπικό τομέα. Στην Ευρώπη, ο ίδιος όρος άρχισε να χρησιμοποιείται μερικά χρόνια αργότερα για να περιγράψει τον τομέα που τοποθετείται μεταξύ του δημόσιου τομέα και του καπιταλιστικού τομέα, που βρίσκεται πολύ πιο κοντά στην έννοια της κοινωνικής οικονομίας.

Ο τρίτος τομέας έχει αποβεί σε σημείο συνάντησης διαφόρων θεωρήσεων, κυρίως του μη κερδοσκοπικού τομέα και της κοινωνικής οικονομίας, οι οποίες, παρότι αναφέρονται σε έντονα αλληλεπικαλυπτόμενους χώρους, δεν συμπίπτουν απόλυτα. Επιπλέον, στις θεωρητικές προσεγγίσεις που έχουν αναπτυχθεί από αυτές τις έννοιες διάφορες λειτουργίες αποδίδονται στον τρίτο τομέα στη σύγχρονη οικονομία.

3.3 Η προσέγγιση της μη κερδοσκοπικής οργάνωσης

3.3.1 Η μη κερδοσκοπική οργάνωση ως έννοια

Η βασική θεωρητική προσέγγιση του τρίτου τομέα, εκτός από την προσέγγιση της κοινωνικής οικονομίας, προέρχεται από τον αγγλόφωνο κόσμο, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Η

βιβλιογραφία σχετικά με τον μη κερδοσκοπικό τομέα ή τις μη κερδοσκοπικές οργανώσεις εμφανίστηκε για πρώτη φορά πριν από τριάντα χρόνια στις Ηνωμένες Πολιτείες. Στην ουσία, η προσέγγιση αυτή καλύπτει μόνο τις ιδιωτικές οργανώσεις στις οποίες ισχύουν καταστατικά που τους απαγορεύουν να διανέμουν τυχόν πλεονάσματα σε εκείνους που τις ίδρυσαν ή τις ελέγχουν ή τις χρηματοδοτούν.

Οι ρίζες της έννοιας αυτής ιστορικά συνδέονται με την ιδέα της φιλανθρωπίας που ήταν βαθιά ριζωμένη στη Βρετανία του 19ου αιώνα και στις χώρες που ανήκαν στη σφαίρα επιρροής της. Οι γνωστές βρετανικές φιλανθρωπικές οργανώσεις και τα αμερικανικά φιλανθρωπικά ιδρύματα δημιούργησαν όρους όπως φιλανθρωπικός τομέας και εθελοντικός τομέας, οι οποίοι συμπεριλαμβάνονται στην ευρύτερη έννοια του μη κερδοσκοπικού τομέα.

Η σύγχρονη έννοια του μη κερδοσκοπικού τομέα έχει προσδιοριστεί με μεγαλύτερη ακρίβεια και έχει ευρέως διαδοθεί σε ολόκληρο τον κόσμο μέσω ενός φιλόδοξου διεθνούς ερευνητικού προγράμματος που δρομολογήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1990, με πρωτοβουλία του πανεπιστημίου Johns Hopkins (Βαλτιμόρη, ΗΠΑ) για τον εντοπισμό και τον υπολογισμό του μεγέθους και της δομής του, την ανάλυση των προοπτικών ανάπτυξης και την εκτίμηση των επιπτώσεών του στην κοινωνία. Τα διάφορα στάδια του προγράμματος καλύπτουν τον μη κερδοσκοπικό τομέα σε 36 χώρες των πέντε ηπείρων. Το πρόγραμμα αυτό διερεύνησε οργανώσεις που πληρούσαν τα πέντε βασικά κριτήρια του «δομικο-λειτουργικού ορισμού» των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων.

Κατά συνέπεια, οι οργανώσεις αυτές είναι:

- α) οργανισμοί**, δηλαδή σχήματα με θεσμική δομή και παρουσία. Πρόκειται συνήθως για νομικά πρόσωπα.
- β) ιδιωτικές οργανώσεις**, δηλαδή θεσμικά διαχωρισμένες από την κυβέρνηση, παρότι ενδέχεται να χρηματοδοτούνται από το δημόσιο και να έχουν δημόσιους υπαλλήλους στα διοικητικά τους συμβούλια.
- γ) αυτοδιοικούμενες οργανώσεις**, δηλαδή οργανώσεις που μπορούν να ελέγχουν τις δραστηριότητές τους και να επιλέγουν και να παύουν κατά βούληση τα διοικητικά τους συμβούλια.
- δ) μη κερδοσκοπικές διανεμητικές**, δηλαδή μη κερδοσκοπικές οργανώσεις που μπορούν να αποκομίζουν κέρδη τα οποία όμως πρέπει να χρησιμοποιούνται για την προαγωγή της

βασικής αποστολής τους και όχι να διανέμονται στους ιδιοκτήτες, τα μέλη, τα ιδρυτικά μέλη ή τους διοικητικούς φορείς των οργανώσεων αυτών.

ε) **εθελοντικές οργανώσεις**, πράγμα που σημαίνει δύο τινά: **πρώτον**, η ιδιότητα μέλους ούτε είναι υποχρεωτική ούτε επιβάλλεται από τον νόμο και, **δεύτερον**, πρέπει να έχουν εθελοντές που συμμετέχουν στις δραστηριότητες ή τη διαχείρισή τους.

3.3.2 Η προσέγγιση της μη κερδοσκοπικής οργάνωσης στο ΣΕΛ του 1993

Τα Ηνωμένα Έθνη δημοσίευσαν το Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts (Οδηγός για τα μη κερδοσκοπικά ιδρύματα στο σύστημα εθνικών λογαριασμών - οδηγός ΜΚΙ). Ο προσδιορισμός του οδηγού για τα μη κερδοσκοπικά ιδρύματα βασίζεται σε ορισμό του μη κερδοσκοπικού τομέα όπως διατυπώνεται στην προσέγγιση των Salamon και Anheier για τις μη κερδοσκοπικές οργανώσεις. Σε αυτή τη βάση, ο οδηγός ΜΚΙ προσδιορίζει μια μεγάλη και ανομοιογενή σειρά μη κερδοσκοπικών οργανώσεων, οι οποίες θα μπορούσαν να ανήκουν σε οποιονδήποτε από τους πέντε (05) θεσμικούς τομείς που συναποτελούν το σύστημα εθνικών λογαριασμών, συμπεριλαμβανομένου του «δημόσιου τομέα» (S.13). Μη κερδοσκοπικά ιδρύματα υπάρχουν τόσο στον τομέα των «μη χρηματοδοτικών εταιρειών» (S.11), όσο και στον τομέα των «χρηματοδοτικών εταιρειών» (S.12) καθώς και στον τομέα των «νοικοκυριών» (S.14).

Τέλος, τα «μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που εξυπηρετούν νοικοκυριά» ή ΜΚΙΕΝ (S.15) έχουν τον δικό τους ξεχωριστό θεσμικό τομέα στο σύστημα εθνικών λογαριασμών.

Οι οργανώσεις αυτές έχουν μεγάλη ποικιλία νομικών μορφών, παρότι στην πλειονότητά τους πρόκειται για ενώσεις και ιδρύματα που έχουν δημιουργηθεί για πολύ διαφορετικούς σκοπούς:

- για να παρέχουν υπηρεσίες σε ανθρώπους και εταιρείες που τα ελέγχουν ή τα χρηματοδοτούν, για να ασκούν φιλανθρωπικές δραστηριότητες ώστε να παρέχουν βοήθεια σε άτομα που την έχουν ανάγκη,
- για να παρέχουν μη εμπορευματικές υπηρεσίες όπως υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης, δραστηριότητες αναψυχής, κτλ.,
- για να προασπίζονται τα συμφέροντα ομάδων πίεσης ή τα πολιτικά προγράμματα πολιτών με παρόμοιες πεποιθήσεις, κτλ.

Ωστόσο, ο οδηγός ΜΚΙ θεωρεί ότι οι συνεταιρισμοί, οι αλληλασφαλιστικές εταιρείες, οι κοινωνικές επιχειρήσεις και άλλες οργανώσεις, καθώς αποτελούν πολύ μεγάλους ομίλους, δεν ανήκουν στον μη κερδοσκοπικό τομέα.

3.4 Η προσέγγιση της οικονομίας της αλληλεγγύης

Η έννοια της οικονομίας της αλληλεγγύης αναπτύχθηκε **στη Γαλλία και σε ορισμένες χώρες της Λατινικής Αμερικής κατά το τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα**, και συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τη σημαντική ανάπτυξη του τρίτου τομέα στις οργανώσεις που παράγουν και διανέμουν τα λεγόμενα κοινωνικά προϊόντα ή αγαθά ιδιαίτερης κοινωνικής σημασίας. Τα αγαθά ιδιαίτερης κοινωνικής σημασίας είναι αγαθά για τα οποία υπάρχει ευρεία κοινωνική και πολιτική συναίνεση ότι είναι ουσιώδη για μια αξιοπρεπή ζωή και πρέπει συνεπώς να είναι διαθέσιμα σε ολόκληρο τον πληθυσμό, ανεξαρτήτως εισοδήματος ή αγοραστικής δύναμης. Συνεπώς, θεωρείται ότι η κυβέρνηση θα πρέπει να προβλέπει την παραγωγή και τη διανομή των αγαθών αυτών, είτε διασφαλίζοντας τη δωρεάν παροχή τους, είτε επιδοτώντας τα, ούτως ώστε να διατίθενται σε τιμές πολύ χαμηλότερες από τις τιμές της αγοράς.

Την περίοδο της ακμής και της καθιέρωσης του κράτους πρόνοιας, η καθολική πρόσβαση στα πιο σημαντικά από αυτά τα αγαθά ιδιαίτερης κοινωνικής σημασίας, όπως οι υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης, διασφαλιζόταν από τις κυβερνήσεις των πλέον ανεπτυγμένων χωρών της Ευρώπης. Τις τελευταίες δεκαετίες, ωστόσο, έχουν προκύψει νέες κοινωνικές ανάγκες οι οποίες δεν καλύπτονται ούτε από τον δημόσιο τομέα ούτε από τον παραδοσιακό καπιταλιστικό τομέα και οι οποίες επηρεάζουν πολλές ομάδες που διατρέχουν κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού. Τα προβλήματα αυτά σχετίζονται με τις συνθήκες διαβίωσης των ηλικιωμένων, τη μαζική μακροχρόνια ανεργία, τους μετανάστες, τις εθνικές μειονότητες, τα άτομα με αναπηρία, την επανένταξη των αποφυλακισθέντων, τις κακοποιημένες γυναίκες, τους πάσχοντες από χρόνιες ασθένειες, κτλ.

Σε αυτούς τους τομείς, ορισμένες χαρακτηριστικές οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας (συνεταιρισμοί και, πρωτίστως, ενώσεις) γνώρισαν σημαντική άνθιση. Ο τομέας αυτός συνενώνει ταυτόχρονα μια σειρά νέων οργανώσεων και νέων πεδίων δράσης. Συγκριτικά με τους κλασικούς παράγοντες της κοινωνικής οικονομίας, έχει τρία ιδιαίτερα χαρακτηριστικά: **α)** τις κοινωνικές απαιτήσεις που επιχειρεί να καλύψει, **β)** τους φορείς που στηρίζουν τις πρωτοβουλίες αυτές **και γ)** την εκπεφρασμένη επιθυμία για κοινωνική αλλαγή.

Με βάση τις τρεις αυτές πτυχές, η έννοια της οικονομίας της αλληλεγγύης αναπτύχθηκε **στη Γαλλία από τη δεκαετία του 1980** και ύστερα. Αντιστοιχεί σε μια οικονομία στην οποία η αγορά αποτελεί ένα σκέλος, πιθανότατα το σημαντικότερο, αλλά όχι το μοναδικό. Η οικονομία περιστρέφεται γύρω από **τρεις πόλους: την αγορά, το κράτος και την αμοιβαιότητα**. Οι τρεις αυτοί πόλοι αντιστοιχούν στις αρχές της αγοράς, της αναδιανομής και της αμοιβαιότητας. Η τελευταία αναφέρεται στη μη χρηματική ανταλλαγή στον χώρο της πρωτογενούς κοινωνικότητας και ταυτίζεται προπάντων με τη δημιουργία ενώσεων.

Εν ολίγοις, η οικονομία είναι εκ φύσεως **πλουραλιστική** και δεν μπορεί να περιοριστεί σε αυστηρώς εμπορικούς και χρηματικούς όρους. Η οικονομία της αλληλεγγύης αποτελεί μια πρωτοφανή προσπάθεια να συνδεθούν οι τρεις πόλοι του συστήματος, έτσι ώστε συγκεκριμένες πρωτοβουλίες της οικονομίας της αλληλεγγύης να αποτελέσουν υβριδικά σχήματα μεταξύ της οικονομίας της αγοράς, της μη εμπορευματικής και της μη χρηματικής οικονομίας. Οι πρωτοβουλίες αυτές δεν ταιριάζουν στο στερεότυπο της αγοράς βάσει της ορθόδοξης οικονομικής θεωρίας, και οι πόροι τους έχουν και αυτοί πολλαπλές προελεύσεις: την αγορά (πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών), τον μη εμπορευματικό τομέα (κυβερνητικές επιχορηγήσεις και δωρεές) και τον μη χρηματικό τομέα (εθελοντές).

Πέραν αυτής της έννοιας της οικονομίας της αλληλεγγύης, η οποία αναπτύχθηκε με επίκεντρο τη Γαλλία, μια άλλη θεώρηση της οικονομίας της αλληλεγγύης με έναν ορισμένο βαθμό απήχησης σε ορισμένες χώρες της Λατινικής Αμερικής είναι αυτή της οικονομίας της αλληλεγγύης ως δύναμης κοινωνικής αλλαγής, φορέα ενός σχεδίου για μια εναλλακτική κοινωνία αντί της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης. Σε αντίθεση προς την ευρωπαϊκή προσέγγιση, η οποία θεωρεί την οικονομία της αλληλεγγύης συμβατή με την αγορά και το κράτος, η λατινοαμερικανική προοπτική επικεντρώνεται στην ανάπτυξη της έννοιας αυτής ως παγκόσμιας εναλλακτικής λύσης αντί του καπιταλισμού.

3.5 Η προσέγγιση των κοινωνικών επιχειρήσεων

Σημαντικό έργο έχει επιτελεστεί τα τελευταία χρόνια σχετικά με τις κοινωνικές επιχειρήσεις, παρότι δεν μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι ακολουθείται μια ενιαία προσέγγιση. Ωστόσο, μπορούν να εντοπισθούν δύο βασικές προσεγγίσεις ως προς την κοινωνική επιχειρηματικότητα: **η αγγλοαμερικανική προσέγγιση και η προσέγγιση της ηπειρωτικής Ευρώπης**.

Η αγγλοαμερικανική προσέγγιση αποτελείται από ποικίλα ρεύματα τα οποία ορίζουν με διαφορετικό τρόπο τη σφαίρα της κοινωνικής επιχείρησης, περιλαμβάνοντας εκείνους που θεωρούν ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποτελούν τις εταιρείες της αγοράς που αντιστοιχούν στις κερδοσκοπικές οργανώσεις που υπηρετούν κοινωνικούς σκοπούς, έως εκείνους των οποίων ο ορισμός της κοινωνικής επιχείρησης επικεντρώνεται αποκλειστικά στην κοινωνική καινοτομία και την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών, ανεξαρτήτως της μορφής ιδιοκτησίας της επιχείρησης (δημόσια, ιδιωτική με βάση το κεφάλαιο ή αυτό που νοείται με τον όρο «κοινωνική οικονομία» στην Ευρώπη).

Στην παραδοσιακή ηπειρωτική Ευρώπη, η βασική προσέγγιση για τις κοινωνικές επιχειρήσεις συνοψίζεται στις μελέτες και τις προτάσεις του δικτύου EMES, το οποίο θεωρεί τις εταιρείες αυτές ως αποτέλεσμα της συλλογικής επιχειρηματικότητας στη σφαίρα της κοινωνικής οικονομίας και οι οποίες καθορίζονται από **τρεις βασικούς δείκτες (στην οικονομική και κοινωνική διάσταση και στη διάσταση της διοικητικής διάρθρωσης)**. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην προαναφερθείσα πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα, όρισε επίσης τις κοινωνικές επιχειρήσεις ως υποομάδα της κοινωνικής οικονομίας (παράγοντες κοινωνικής οικονομίας).

3.6 Εθνικές προσεγγίσεις - Μοντέλα Κοινωνικής Οικονομίας

Η κοινωνική πολυμορφία της Ευρώπης από την άποψη των θεσμών κοινωνικής προστασίας έχει επανειλημμένα επισημανθεί από την ακαδημαϊκή κοινότητα η οποία θεωρεί ότι η ύπαρξη ενός ενιαίου ευρωπαϊκού κοινωνικού κράτους στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν έχει ακόμα πραγματοποιηθεί.

Υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών ενώ η έρευνα έχει εντοπίσει τρία με τέσσερα μοντέλα κοινωνικού κράτους στην Ευρώπη και ανάλογα θα μπορούσε να γίνει λόγος για τέσσερα μοντέλα κοινωνικής οικονομίας:

3.6.1 Το Αγγλοσαξονικό μοντέλο

Το Αγγλοσαξονικό μοντέλο εντοπίζεται στη **Μεγάλη Βρετανία** και δίνει έμφαση στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού μέσω των προσεγγίσεων της τοπικής κοινωνικής οικονομίας και του τρίτου τομέα που συμπεριλαμβάνουν μία ποικιλία συνεταιρισμών,

πιστωτικών συνεταιρισμών (credit unions), παραδοσιακών οργανισμών αλληλοβοήθειας (mutuals), εθελοντικών οργανώσεων, επιχειρήσεων με κοινωνικό προσανατολισμό και οργανισμών στέγασης. Έχουν καταστεί κεντρικό στοιχείο στην πολιτική οικονομία των Νέων Εργατικών και αντανakλάται τόσο στα κείμενα του T. Blair τέως πρωθυπουργού της Μ. Βρετανίας όσο και των θεωρητικών του υποστηρικτικών. Η κοινωνική οικονομία αντιμετωπίζεται ως αναπόσπαστο μέρος ενός τρίτου δρόμου, μεταξύ κράτους και αγοράς, που εκπληρώνει κοινωνικο-πολιτικούς στόχους μέσω κοινωνικά χρήσιμης οικονομικής δραστηριότητας. Περιλαμβάνει την παραγωγή και τη διανομή αγαθών και υπηρεσιών από οργανισμούς κυρίως τοπικής ιδιοκτησίας και ελέγχου, δημιουργεί εναλλακτικές μορφές εργασίας και απασχόλησης, ενισχύοντας παράλληλα την τοπική δημοκρατία και ενισχύοντας τη διασύνδεση μεταξύ εργασίας και προσωπικής ευθύνης (workfare).

3.6.2 Το Μεσογειακό μοντέλο

Το Μεσογειακό μοντέλο περιλαμβάνει την Ιταλία, την Πορτογαλία, την Ισπανία και την Ελλάδα. Η Ιταλία είναι μια χώρα όπου ο τρίτος τομέας είναι πολύ ισχυρός και αποτελείται από συνεταιρισμούς, μη κυβερνητικές οργανώσεις, μη κερδοσκοπικές ενώσεις και κοινωνικές επιχειρήσεις. Στην Πορτογαλία και την Ισπανία, η κοινωνική οικονομία είναι σχετικά λιγότερο αναπτυγμένη. Για παράδειγμα, μόλις το 1999 εισήχθη στην Πορτογαλία η νομική έννοια των «κοινωνικών συνεταιρισμών περιορισμένης ευθύνης». Στην περίπτωση της Ελλάδας, τίθεται το ερώτημα αν μπορούμε πραγματικά να μιλάμε για τρίτο τομέα. Ο προβληματισμός για το Μεσογειακό μοντέλο σχετίζεται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κοινωνικού κράτους στις χώρες της Μεσογείου.

3.6.3 Το Σκανδιναβικό μοντέλο

Το Σκανδιναβικό μοντέλο περιλαμβάνει τη Φινλανδία, τη Νορβηγία, τη Δανία και τη Σουηδία. Και οι τέσσερις χώρες έχουν παρεμφερή κοινωνικά συστήματα: βαθιά ριζωμένη παράδοση σε λαϊκά κινήματα, μεγάλο δημόσιο τομέα και ισχυρό κράτος πρόνοιας. Η μείωση των κοινωνικών δαπανών στις χώρες αυτές τα τελευταία χρόνια συνέτεινε στην τόνωση της δραστηριότητας του τρίτου τομέα και στην ανάπτυξη των συνεταιρισμών, ειδικότερα στις αγροτικές περιοχές. Το αποτέλεσμα είναι, η παροχή πρόνοιας και υπηρεσιών να διοχετεύεται μέσω ενός πιο σύνθετου συνδυασμού κρατικής και κοινωνικής οικονομίας, με τις μειώσεις στο πλαίσιο της κρατικής παροχής υπηρεσιών να δημιουργούν χώρους τους οποίους

κατέλαβαν οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας, συχνά με κρατική υποστήριξη. Το παράδειγμα των Σκανδιναβικών χωρών δείχνει ότι η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας μπορεί να συμφιλιωθεί και να καταστεί συμβατή με ένα αξιοπρεπές και γενναιόδωρο σύστημα πρόνοιας ως μέρος μιας προοδευτικής πολιτικής ανακατανομής.

3.6.4 Το μοντέλο του Ρήνου

Το μοντέλο του Ρήνου περιλαμβάνει το Βέλγιο, τη Γαλλία και τη Γερμανία.

Στη Γερμανία, η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει τις ενώσεις πρόνοιας, τους συνεταιρισμούς, τους οργανισμούς αλληλοβοήθειας και πληθώρα εθελοντικών οργανώσεων και πρωτοβουλιών. Επικρατεί όμως η άποψη ότι υπάρχει μια γενική έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με την κοινωνική οικονομία και τις δυνατότητες που μπορεί προσφέρει.

Η Γαλλία θα μπορούσε να θεωρηθεί ως παράδειγμα ευρωπαϊκής χώρας με κοινωνική οικονομία που υποστηρίζεται από το κράτος, δεδομένου ότι οι οργανισμοί διαχείρισης υπηρεσιών για λογαριασμό του κράτους αποζημιώνονται από αυτό γιατί εκτελούν δημόσιο-κοινωνικό έργο και οι κοινωνικές επιχειρήσεις απολαμβάνουν ειδικού νομικού καθεστώτος. Επίσης, λειτουργεί μια Εθνική Επιτροπή Διασύνδεσης Συνεταιρισμών, Οργανισμών Αλληλοβοήθειας και Ενώσεων (National Liaison Committee for Co-Operatives, Mutuals and Associations) που περιλαμβάνει εκπροσώπους κρατικών φορέων και οργανισμών κοινωνικής οικονομίας.

Στο Βέλγιο έχει σχηματισθεί ένα **υβριδικό μοντέλο**, που διαθέτει στοιχεία από **το γερμανικό και το γαλλικό μοντέλο**, ιδιαίτερα όσον αφορά στους συνεταιρισμούς που στην πραγματικότητα αποτελούν βραχίονα του κράτους. Σε πολλούς τομείς, ιδιαίτερα στην εκπαίδευση και τη διοίκηση των νοσοκομείων, το κράτος έχει μεταβιβάσει αρμοδιότητες στον ιδιωτικό τομέα, τον οποίο στη συνέχεια χρηματοδοτεί. Το 1995, ωστόσο, το Βέλγιο εισήγαγε τη νομική έννοια της ίδρυσης εταιρειών για κοινωνικούς σκοπούς, που ήταν ενδεικτική της αυξανόμενης αναγνώρισης του δυνητικού ρόλου της κοινωνικής οικονομίας.

Παρά τις διαφορετικές εθνικές προσεγγίσεις που παρουσιάστηκαν παραπάνω, η ανάδυση της κοινωνικής οικονομίας προκύπτει, είτε ως αναγκαιότητα, είτε ως επιθυμία και επιδίωξη. Και στις δύο περιπτώσεις το αδιαμφισβήτητο γεγονός είναι η αποκατάσταση του κοινωνικού ως πηγής θέσεων εργασίας και ευημερίας.

3.7 Άλλες προσεγγίσεις

Σχετικές με την προσέγγιση που περιγράφηκε στην προηγούμενη παράγραφο, άλλες θεωρητικές εξελίξεις προτείνουν την άμεση αντικατάσταση των οικονομιών της αγοράς όπου τα μέσα παραγωγής ανήκουν σε ιδιώτες, με άλλους τρόπους οργάνωσης του παραγωγικού συστήματος.

Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται:

- **α) η εναλλακτική οικονομία**, με ρίζες στα κινήματα ενάντια στο κατεστημένο που αναπτύχθηκαν στη Γαλλία μετά τον Μάιο του 1968 και
- **β) η λαϊκή οικονομία**, η οποία προωθήθηκε σε διάφορες λατινοαμερικανικές χώρες από το 1980, με πολύ παρόμοια χαρακτηριστικά της λατινοαμερικανικής εκδοχής της οικονομίας της αλληλεγγύης, σε τέτοιο βαθμό που είναι επίσης γνωστή ως **λαϊκή οικονομία της αλληλεγγύης**. Η λαϊκή οικονομία αποκλείει κάθε μορφή σχέσης εργοδότη/εργαζομένου και θεωρεί βασικό παράγοντα της παραγωγής την εργασία.

Κεφάλαιο 4: Διεθνή Παραδείγματα & Ευρωπαϊκές πολιτικές για την κοινωνική οικονομία & την κοινωνική επιχειρηματικότητα

4.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφονται χαρακτηριστικά παραδείγματα των πιο επιτυχημένων Κοινωνικών Επιχειρήσεων διεθνώς, οι πρόσφατες και μελλοντικές ευρωπαϊκές πολιτικές για την κοινωνική οικονομία και επιχειρηματικότητα, η πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις καθώς και το Νέο Πρόγραμμα «EaSI» της ΕΕ για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία και τέλος οι ευκαιρίες Χρηματοδότησης για Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις και Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

4.2 Διεθνή Παραδείγματα Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Τα παραδείγματα είναι δεκάδες και αυξάνονται καθημερινά. Ας δούμε πιο αναλυτικά μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας των πιο επιτυχημένων Κοινωνικών Επιχειρήσεων διεθνώς.

4.2.1. Επιτυχημένα παραδείγματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας – case studies

«**Toms**»: Η εταιρεία TOMS που παράγει παπούτσια μια από τις πιο γνωστές κοινωνικές επιχειρήσεις για το ευρύ κοινό, ιδρύθηκε στο Τέξας το 2006 από τον **Blake Mycoskie**, με κεντρικό concept για κάθε ζευγάρι που πωλείται, προσφέρεται δωρεάν ένα ζευγάρι σε κάποιο παιδί που το χρειάζεται. Η ιδέα προήλθε από τον ιδρυτή της, όταν διαπίστωσε ότι πολλά παιδιά σε φτωχά χωριά της Αργεντινής δεν είχαν παπούτσια να φορέσουν. Αυτό ήταν το κοινωνικό πρόβλημα που κλήθηκε να καλύψει και ο κεντρικός πυρήνας της δημιουργίας της. Με βάση αυτό τον πυρήνα, η ιδέα στην οποία στηρίχτηκε η εταιρία είναι το «**One for One**», δηλαδή για κάθε αγορά μία προσφορά και μέσα από το πρόγραμμα «**Giving**» η εταιρία επεκτάθηκε και σε άλλα προϊόντα με σκοπό την κάλυψη και άλλων αναγκών. Έτσι επεκτάθηκε και στον καφέ όπου για κάθε σακούλα καφέ που αγοράζει κάποιος προσφέρεται καθαρό πόσιμο νερό για μία εβδομάδα σε κάποιον που το έχει ανάγκη, καθώς και στα γυαλιά ηλίου, όπου για κάθε ζευγάρι που αγοράζεται, αποκαθίσταται η όραση ενός ατόμου.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε την ιστοσελίδα: <http://www.toms.com/>

«**Hang on Hangers**»: Μία άλλη κοινωνική επιχείρηση στο ίδιο πλαίσιο, είναι η επιχείρηση «Hang on Hangers», που ιδρύθηκε το 2010 από την **Annika Jonasson** στην Ταϊλάνδη, στην Μπανγκόκ. Η δραστηριότητα της επιχείρησης ήταν η επένδυση (ντύσιμο) των κρεμαστών όπου κρεμάμε τα ρούχα με ραμμένα υφάσματα με διάφορα σχέδια ώστε να μην γλιστράνε τα ρούχα. Η κοινωνική ανάγκη που κλήθηκε να καλύψει αυτή η επιχείρηση είναι η ανάγκη των ντόπιων γυναικών, που λόγω της φτώχειας, στερούνται αυτές και οι οικογένειές τους ακόμα και βασικά είδη πρώτης ανάγκης, ενώ οποιοδήποτε είδος απασχόλησης ενέχει τους κινδύνους ενός βίαιου περιβάλλοντος. Αυτή η επιχείρηση προσέφερε απασχόληση σε 22 γυναίκες, δίνοντάς τους την δυνατότητα να παρασκευάζουν αυτά τα υφάσματα από το σπίτι τους ενώ όλα τα κέρδη διανεμόνταν σε αυτές.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε την ιστοσελίδα: <http://www.hangonhangers.net/>

«**Fifteen**»: Η ίδρυση της αλυσίδας εστιατορίων «**Fifteen**», μιας **παγκόσμιας κοινωνικής επιχείρησης**, πραγματοποιήθηκε το 2002 από τον γνωστό σεφ **Jamie Oliver** (Τζέιμι Όλιβερ)

και προβλήθηκε αρχικά στην τηλεόραση. Εκεί υλοποιείται ένα πρωτοπόρο πρόγραμμα εκμάθησης για νέους, ηλικίας 18-24 και ταυτόχρονα λειτουργεί σε καθημερινή βάση ένα εστιατόριο. Το «Fifteen» ονομάστηκε έτσι από την πρώτη 15μελή ομάδα που συμμετείχε στο πρόγραμμα στο Λονδίνο όταν ξεκίνησε, το 2002. Υπάρχουν 3 εστιατόρια «Fifteen» σ' όλο τον κόσμο: στο Άμστερνταμ, στην Κορνουάλλη και στο Λονδίνο.

Ο στόχος του **Jamie Oliver** (Τζέιμι Όλιβερ) ήταν διπλός: **πρώτον**, ήθελε να προσφέρει μια δεύτερη ευκαιρία σε άνεργους νέους ώστε να αλλάξουν το μέλλον τους μέσα από τη μαγεία του φαγητού και **δεύτερον** να προσφέρει στους πελάτες υπέροχο φαγητό σε συνδυασμό με άριστη εξυπηρέτηση. Το εστιατόριο είναι η βασική αρτηρία μιας φιλανθρωπικής εταιρίας, της «**Jamie Oliver Foundation**» και τα κέρδη του πηγαίνουν για το σκοπό αυτό.

Ένα μεγάλο ποσοστό από τους νέους που εκπαιδεύονται εκεί είχαν άσχημο ξεκίνημα στη ζωή τους (ορισμένοι είχαν ιδιαίτερα άσχημο παρελθόν, ακόμα και επαφή με το αλκοόλ και τα ναρκωτικά). Έχοντας αφήσει το σχολείο, έψαχναν απεγνωσμένα για δουλειά. Το «Fifteen» δημιουργήθηκε για να τους υποστηρίξει. Εκπαιδεύονται για ένα έτος, ώστε να αποκτήσουν υψηλού επιπέδου δεξιότητες και εμπειρία. Οι ώρες δουλειάς είναι πολλές και η εκπαίδευση συχνά σκληρή, αλλά οι μαθητές υποστηρίζονται συνεχώς μέσα από το πρόγραμμα. Περίπου οι 3 στους 4 που εκπαιδεύτηκαν στο «Fifteen» εργάζονται σήμερα ως επαγγελματίες σεφ και οι 9 στους 10 το χαρακτηρίζουν ως: «Μια εμπειρία που επηρέασε σε τεράστιο βαθμό τη ζωή μας».

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε την ιστοσελίδα: <http://www.fifteen.net/>

«**Skoll Foundation**»: Ο Jeff Skoll ίδρυσε το «**Skoll Foundation**» το 1999 προκειμένου να πραγματοποιήσει το όραμά του για ένα κόσμο ειρήνης και ευημερίας. Στόχος του ιδρύματος είναι να φέρει μια αλλαγή μεγάλης κλίμακας, **επενδύοντας σε κοινωνικές επιχειρήσεις** και βοηθώντας τους δημιουργούς τους να λύσουν ορισμένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της ανθρωπότητας.

Σήμερα, η οργάνωση είναι μια από τις σημαντικότερες στο χώρο του «**κοινωνικού επιχειρείν**». Μέσα σε μια δεκαετία προσέφερε 250 εκατομμύρια δολάρια στα οποία περιλαμβάνονται επενδύσεις σε 85 κοινωνικές επιχειρήσεις και 70 οργανισμούς σε όλο τον κόσμο. Κι όσο η ιδέα των συγκεκριμένων επιχειρήσεων εδραιώνεται, τόσο πολλαπλασιάζονται οι ενέργειες του συλλόγου.

Εκτός από επενδύσεις και συνεργασίες, το «Skoll Foundation» έχει δημιουργήσει δύο προγράμματα μέσω των οποίων «σφίγγονται» οι δεσμοί ανάμεσα στις κοινωνικές επιχειρήσεις ανά την υφήλιο, το «**Social Skoll Forum**», το κορυφαίο συνέδριο για αυτό το είδος επιχείρησης και το «**Social Edge**», μια διαδικτυακή κοινότητα που δημιουργήθηκε από τους κοινωνικούς επιχειρηματίες, για τους κοινωνικούς επιχειρηματίες. Επίσης, ο οργανισμός προωθεί συστηματικά την ιδέα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, ανταλλάσσοντας απόψεις και εμπειρίες μέσω των «**PBS News Hour**» και «**Sundance Institute**», που συνεισφέρουν στην ενημέρωση του κοινού.

Τα τελευταία 10 χρόνια, ο οργανισμός έχει εντοπίσει και συνεργάζεται με τους πιο επιτυχημένους κοινωνικούς επιχειρηματίες του κόσμου. Αυτοί οι ηγέτες και οι οργανώσεις τους στοχεύουν, ουσιαστικά, στη δημιουργία καινοτόμων μοντέλων που μπορούν να προκαλέσουν μεγάλης κλίμακας αλλαγές για τα φαινομενικά δυσεπίλυτα κοινωνικά προβλήματα. Κάθε μία από αυτές τις κοινωνικές επιχειρήσεις συνεργάζεται με άλλες σε ένα πολύπλοκο σύστημα, με εδραιωμένα συμφέροντα που αντιστέκονται στις δυσκολίες. Ο συγχρονισμός και η επικοινωνία είναι το παν.

Με άλλα λόγια, το «Skoll Foundation» είναι το «σημείο συνάντησης» όλων των κοινωνικών επιχειρήσεων του κόσμου, ένας οργανισμός που διευκολύνει και υποστηρίζει το έργο τους. Μα πάνω απ' όλα, ένας οργανισμός που υπηρετεί με πίστη και αισιοδοξία το όραμα για έναν καλύτερο κόσμο.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε την ιστοσελίδα:

<http://www.skollfoundation.org/>

«**Noncello**»: Χαρακτηριστικό παράδειγμα **κοινωνικού συνεταιρισμού** στην Ιταλία αποτελεί το «**Noncello**», καθώς είναι ο μεγαλύτερος από τους περίπου 3.800 κοινωνικούς συνεταιρισμούς που λειτουργούν σήμερα στη χώρα. Ξεκίνησε το 1981 στην Πορντενόνε, με πρωτοβουλία 3 ψυχιάτρων και 6 ασθενών του ψυχιατρείου της περιοχής, ύστερα από την κατάργηση των ψυχιατρικών ασύλων σύμφωνα με την ιταλική Νομοθεσία. Αρχικά, ο Συνεταιρισμός προσέφερε υπηρεσίες καθαρισμού σε νοσοκομεία και πανεπιστήμια της περιοχής. Στην συνέχεια, μισθωτοί του Συνεταιρισμού εξειδικεύτηκαν στη φροντίδα ηλικιωμένων και ατόμων που πάσχουν από ψυχικές ασθένειες και έπειτα επεκτάθηκε και

στον περιβαλλοντικό τομέα. Από το 1996 μάλιστα, δραστηριοποιείται και στην ανακύκλωση λευκών συσκευών.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε την ιστοσελίδα:

<http://www.coopnoncello.it/>

«Ashoka»: Η «Ashoka» δημιουργήθηκε το 1980 από τον **Bill Drayton**, που θέλησε να συνεισφέρει στην επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων και όχι να αγνοήσει τις δυσκολίες που ήδη αντιμετώπιζαν **οι κοινωνικά ευπαθείς ομάδες**. Έτσι, αποφάσισε να προσφέρει τη στήριξη και τη βοήθειά του στους πρώτους κοινωνικούς επιχειρηματίες και παράλληλα να προωθήσει την ιδέα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Με την πάροδο του χρόνου, αυξάνονταν ολοένα και περισσότερο οι επιχειρηματίες που συνεργάζονταν με την «Ashoka», κι έτσι η απλή στήριξη που προσέφερε αρχικά, εξελίχθηκε σ' ένα δίκτυο αμέτρητων προγραμμάτων που αποτελούν **βασικό «θεμέλιο» της κοινωνικής επιχειρηματικότητας**. Έτσι, η «Ashoka» σήμερα αριθμώντας εκατοντάδες εθελοντές είναι **παγκόσμιος οργανισμός, με γραφεία σε πάνω από 40 χώρες, λειτουργίες σε πάνω από περίπου 80 χώρες** και περισσότερους από **3.300 κοινωνικούς επιχειρηματίες** σε ολόκληρο τον κόσμο. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι συνεργάζονται με ένα κοινό στόχο, δηλαδή, προσπαθούν για μια κοινωνία με ελεύθερα, αυτοδύναμα μέλη, που θα αλληλοϋποστηρίζονται και θα οδεύουν ενωμένα προς ένα καλύτερο αύριο.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε την ιστοσελίδα: <https://www.ashoka.org/>

«Fair Trade»: Το «Fair Trade» είναι ένας εμπορικός συνεταιρισμός, όπου βασίζεται στο διάλογο, τη διαφάνεια και το σεβασμό, και ο οποίος έχει ως σκοπό την αναζήτηση μεγαλύτερης δικαιοσύνης στο διεθνές εμπόριο. Συνεισφέρει στη βιώσιμη ανάπτυξη προσφέροντας καλύτερες συνθήκες εμπορίου και διασφαλίζοντας τα δικαιώματα των περιθωριοποιημένων παραγωγών και εργατών, κυρίως στο Νότο. Οι οργανώσεις δίκαιου και αλληλέγγυου εμπορίου (υποστηριζόμενες από τους καταναλωτές) είναι ενεργά αφοσιωμένες τόσο στην υποστήριξη των παραγωγών, όσο και στην ενημέρωση και την εκστρατεία για αλλαγές σε κανόνες και πρακτικές του συμβατικού διεθνούς εμπορίου.

Το «Fair Trade» στην Ελλάδα: Η **Fair Trade Hellas** είναι μια Ελληνική Μη Κυβερνητική Οργάνωση (Μ.Κ.Ο) που ιδρύθηκε το 2004 με νομική μορφή της αστικής μη

κερδοσκοπικής εταιρείας (ΑμΚΕ). Για πρώτη φορά στην Ελλάδα άρχισε να προωθεί τη φιλοσοφία του δίκαιου και αλληλέγγυου εμπορίου, που έχει ως κύριο στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας σε παγκόσμιο επίπεδο. Το 2006, άνοιξε στην Αθήνα το πρώτο μη κερδοσκοπικό κατάστημα με προϊόντα από ολόκληρο τον κόσμο.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε τις ιστοσελίδες:

<http://www.fairtrade.gr/> και <http://www.fairtrade.net/>

«Impact Hub»: Μια παγκόσμια κοινότητα που βασίζεται στη δύναμη και τη σοφία των πολλών και που σήμερα αριθμεί περισσότερα από 73 παραρτήματα σε όλο τον κόσμο. Εργαστήριο καινοτομίας, θερμοκοιτίδα επιχειρηματικότητας, κοινότητα, το Impact Hub προσφέρει στα μέλη του ένα μοναδικό οικοσύστημα γεμάτο πόρους, έμπνευση καθώς και δυνατότητες συνεργασίας. Δεν είναι όμως μόνο οι υπηρεσίες που προσφέρει το Impact Hub στα μέλη του και που ακολουθούν το μοντέλο (**ιδέα, incubation/acceleration, scaling**) ενδιαφέρουσες, αλλά κυρίως είναι το ίδιο το οργανωσιακό μοντέλο που ακολουθεί. **Με στόχο την κοινωνική αλλαγή** και φέρνοντας κοντά ανθρώπους που δουλεύουν συνεργατικά προς αυτή την κατεύθυνση το Impact Hub ακολουθεί τη νομική μορφή ενός συνεταιρισμού (Hub Association) όπου μέτοχοί του είναι οι ιδρυτές των τοπικών Impact Hubs με δικαίωμα ψήφου και ενεργούς συμμετοχής στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Hinnerk Hansen, Managing Director του Impact Hub Global, «σταδιακά γινόμαστε μια πλατφόρμα η οποία συνδέει ανθρώπους με χρήσιμο περιεχόμενο και εργαλεία τόσο τοπικά, όσο και διεθνώς».

Το **«Impact Hub Athens»** είναι μια κοινότητα επαγγελματιών, κοινωνικών επιχειρηματιών, καλλιτεχνών και δημιουργικών μυαλών που εργάζονται, συνεργάζονται και καινοτομούν για τη δημιουργία ενός οικοσυστήματος βιώσιμων πρωτοβουλιών με στόχο την κοινωνική αλλαγή. Στο Impact Hub Athens, σχεδιάζουν και διοργανώνουν εκπαιδευτικά προγράμματα, φιλοξενούν εκδηλώσεις, παρέχουν εγκαταστάσεις και εξοπλισμό σε επαγγελματίες και ομάδες ενδυναμώνοντας το επιχειρηματικό πνεύμα και προσφέροντάς τους πρόσβαση σε νέες ιδέες, πόρους και δικτύωση. Το Impact Hub Athens δεν είναι ένα ακόμα co-working space. Είναι μια πλατφόρμα έμπνευσης, δημιουργίας και ανάπτυξης ιδεών και καινοτόμων υπηρεσιών με κοινωνικό αντίκτυπο.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε την ιστοσελίδα: <http://athens.impacthub.net/>

«Η Ηλιαχτίδα»: Η «Ηλιαχτίδα» είναι ένας κοινωνικός φορέας, μια αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία (ΑμΚΕ), η οποία δημιουργήθηκε από τις ίδιες τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας της Μυτιλήνης το 1999. Σκοπός της είναι η άρση του αποκλεισμού των ΑΜΕΑ και των ευάλωτων ομάδων πληθυσμού από το κοινωνικό σύνολο, μέσω της εργασιακής απασχόλησης. Βιώνοντας τον αποκλεισμό που υφίσταται έτσι και αλλιώς ο πληθυσμός του νησιού από τη γεωγραφική του θέση, μακριά από τη σύγχρονη διάχυση των νέων τεχνολογιών, η Ηλιαχτίδα θεώρησε ότι πρέπει να αναλάβει δράση και να συμβάλλει στο άνοιγμα νέων οριζόντων. Κατάφερε έτσι, έπειτα από πολλές προσπάθειες, να σταθεί στα πόδια της και να αποδείξει ότι τα άτομα με προβλήματα υγείας αλλά και τα άτομα που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού μπορούν να αναλάβουν δράσεις και να επανενταχθούν στην κοινωνία. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες που εργάζονται σήμερα στην «Ηλιαχτίδα» παράγουν κυρίως προσκλητήρια, δώρα, κάρτες, χειροποίητα κοσμήματα αλλά και σαπούνια.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε την ιστοσελίδα:

<http://www.iliaktida-amea.gr/>

«Κοινωνικό Ωδείο»: «Αντίσταση στη θλιβερή καθημερινή πραγματικότητα από εθελοντές δασκάλους μουσικής».

Η μουσική παιδεία ήταν ανέκαθεν προνόμιο όσων μπορούσαν να υποστηρίξουν πολυδάπανες σπουδές στα ωδεία. Λόγω τη δυσχερούς κατάστασης σήμερα, μια ομάδα εθελοντών μουσικών δημιούργησε το Κοινωνικό Ωδείο, μια συλλογική προσπάθεια για να κρατηθεί ζωντανή η μουσική παιδεία στην Ελλάδα. Φτιάχτηκε, πάνω απ' όλα, από ανθρώπους που επιθυμούν να μεταδώσουν την τέχνη σε μια Ελλάδα που έχουμε ξεχάσει την έννοια του ανθρώπου.

Όπως λένε οι ίδιοι: «Αποφασίσαμε να ενώσουμε τις δυνάμεις μας για έναν κοινό στόχο. Να μεταδώσουμε αφιλοκερδώς την τέχνη μας σε όσους δεν έχουν τα χρήματα να τη σπουδάσουν. Να αποδείξουμε ότι δεν μας λυγίζει η κρίση, ότι η ανθρώπινη αξία δεν μετριέται σε κανένα νόμισμα. Να επαναφέρουμε στο επίκεντρο την επιθυμία για μάθηση και την προσφορά. Μέσω του Κοινωνικού Ωδείου θέλουμε να κρατήσουμε ζωντανή τη μουσική παιδεία. Αυτό δεν σημαίνει όμως ότι υπαναχωρούμε από το πάγιο και διακαές αίτημά μας για δημόσια, δωρεάν, ποιοτική παιδεία για όλους. Με ίσες ευκαιρίες για κάθε μαθητή, με ερεθίσματα προς

κάθε κατεύθυνση, συμπεριλαμβανομένης της μουσικής. Είναι η άρνηση του κράτους να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που έχει απέναντι στους πολίτες που μας έσπρωξε στην ανάγκη της ίδρυσης του Κοινωνικού Ωδείου».

Το Κοινωνικό Ωδείο επιδιώκει να παράσχει την ευκαιρία σε όσους έχουν τα λιγότερα μέσα και την μεγαλύτερη ανάγκη, να δημιουργήσει μια διέξοδο μέσα από τη μουσική. Στο Ωδείο πραγματοποιούνται μαθήματα μουσικών οργάνων από εθελοντές καθηγητές με πτυχίο. Τα προσφερόμενα μαθήματα είναι: κλασσικό πιάνο, jazz πιάνο, κλασσική κιθάρα, βιολί, κοντραμπάσο, κλαρινέτο, ακορντεόν, τσέλο, όμποε, φλάουτο, σαξόφωνο, τρομπέτα, ηλεκτρική κιθάρα, τύμπανα, παραδοσιακό λαούτο, κλασσικό και παραδοσιακό τραγούδι, μουσική προπαιδεία, μουσική τεχνολογία και θεωρητικά (θεωρία, αρμονία, ιστορία μουσικής, σολφέζ).

Το Κοινωνικό Ωδείο δίνει προτεραιότητα σε μαθητές - άτομα που πληρούν ορισμένα κοινωνικά κριτήρια:

- Ανεργία (γονέα ή μαθητή)
- Φοιτητές με χαμηλά εισοδήματα (είτε από Αθήνα είτε από επαρχία)
- Διακοπή μουσικών σπουδών για οικονομικούς λόγους
- Μετανάστες
- Μονογονεϊκές οικογένειες (κατά περίπτωση με ταυτόχρονη εξέταση άλλων κριτηρίων).

Τα μαθήματα πραγματοποιούνται σε Αθήνα & Θεσσαλονίκη.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφτείτε το blog του κοινωνικού ωδείου:
<http://koinwnikowdeio.blogspot.gr/>

«Σχεδία»: Το περιοδικό «Σχεδία» ή αλλιώς «Διογένης ΜΚΟ» ιδρύθηκε στις αρχές του 2010, με σκοπό την παροχή βοήθειας σε άστεγους και κοινωνικά αποκλεισμένους ανθρώπους για να επανενταχτούν στο κοινωνικό σύνολο. Η επιχείρηση αυτή έχει ως βασική δραστηριότητα το περιοδικό καθώς και την εθνική ποδοσφαιρική ομάδα αστέγων. Η επανένταξη των ανθρώπων αυτών στηρίζεται στις δύο αυτές δραστηριότητες. Από την μία δίνεται η δυνατότητα στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, άστεγους, άνεργους και άλλους να γίνουν πωλητές του περιοδικού σε διάφορα σημεία στους δρόμους και έτσι να εξασφαλίζουν κάποιο έσοδο και να νιώθουν ενεργοί ξανά. Από την άλλη, μέσω της ποδοσφαιρικής ομάδας

και της καμπάνιας «γκολ στην φτώχεια», έχει δημιουργηθεί η Εθνική Ποδοσφαιρική Ομάδα Αστέγων, που συμμετέχει ετησίως στο παγκόσμιο κύπελλο αστέγων και έχει την υποστήριξη της UEFA και του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Αυτός ο θεσμός δίνει πραγματικά νόημα στην ζωή αυτών των ανθρώπων, τους βοηθά στην κοινωνικοποίηση και εν τέλει στην επανένταξη.

Η «σχεδία» είναι το μοναδικό ελληνικό περιοδικό δρόμου και μέλος του Διεθνούς Δικτύου Εφημερίδων Δρόμου (International Network of Street Papers-INSPI), το οποίο απαριθμεί 122 περιοδικά δρόμου, σε 41 χώρες, με 14.000 άστεγους, άνεργους πωλητές και 6.000.000 διεθνώς αναγνώστες.

Η «σχεδία», όπως συμβαίνει με όλα τα περιοδικά δρόμου του κόσμου, δεν πωλείται στα συνήθη σημεία διάθεσης Τύπου, όπως περίπτερα, αλλά αποκλειστικά και μόνο στους δρόμους της πόλης από διαπιστευμένους πωλητές. Οι πωλητές προέρχονται από ευάλωτες κοινωνικά πληθυσμιακές ομάδες: άστεγοι, άνεργοι και γενικώς άνθρωποι που αποδεδειγμένα ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Από την τιμή πώλησης του περιοδικού (3,00 ευρώ), το 50% (δηλαδή το 1,50 ευρώ) πηγαίνει απευθείας στον ίδιο τον πωλητή. Αποτελεί μια ξεχωριστή ευκαιρία να εξασφαλίσουν ένα ελάχιστο, αξιοπρεπές εισόδημα, αλλά και μέσο απεγκλωβισμού από το φαύλο κύκλο της κοινωνικής απομόνωσης και του αποκλεισμού. Αποτελεί επίσης ένα επιπλέον κίνητρο να ξαναχτίσουν τις ζωές τους.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε την ιστοσελίδα: <http://www.shedia.gr/>

«Οι Μικροί Γίγαντες»: Τέλος, ένα ακόμα παράδειγμα από την ελληνική κοινωνική επιχειρηματική σκηνή είναι «Οι Μικροί Γίγαντες». Η κοινωνική αυτή επιχείρηση έχει στο επίκεντρο το πολιτιστικό προϊόν και τα παιδιά. Σκοπός είναι να δοθεί η δυνατότητα σε όλα τα παιδιά και ειδικά σε αυτά που ανήκουν στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, να γνωρίσουν τον πολιτισμό και να έρθουν σε επαφή με την δημιουργία και τις τέχνες. Οι δράσεις των Γιγάντων περιλαμβάνουν επισκέψεις κάθε μήνα σε διαφορετικά σχολεία και έτσι προσφέρεται η δυνατότητα στα παιδιά να ενταχθούν στον κόσμο της τέχνης μέσα από βιωματικές δράσεις, ώστε να γνωρίσουν καλύτερα τον εαυτό τους και να αξιοποιήσουν τις ικανότητες και τα ταλέντα τους.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε την ιστοσελίδα: <http://mikroigigantes.org/>

Όλες αυτές οι δράσεις και οι κοινωνικές επιχειρήσεις που τις παρέχουν είναι παραδείγματα ενός ευρύτερου πλαισίου κοινωνικών επιχειρήσεων. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον εντοπίζεται στο είδος των δράσεων αυτών, στην πρωτοτυπία τους, στην ευαισθησία τους και στην πραγματική προσφορά και αντιμετώπιση σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων. Το συμπέρασμα είναι ότι αξίζει να σκεφτούμε διαφορετικά, να προβληματιστούμε και να προσπαθήσουμε να προσφέρουμε. Υπάρχουν τόσα προβλήματα και αντίστοιχα τόσες ιδέες από νέους και ικανούς ανθρώπους, που μία προσπάθεια έστω θα άξιζε τον κόπο.

4.3 Ευρωπαϊκές πολιτικές για την κοινωνική οικονομία & την κοινωνική επιχειρηματικότητα

Η κοινωνική οικονομία και επιχειρηματικότητα κατέχει σημαντική θέση στην ατζέντα της Ε.Ε. όπως μαρτυρά το πλήθος των ανακοινώσεων, εκθέσεων, ψηφισμάτων που έχουν εκδοθεί. Το πιο σημαντικό και πρόσφατο γεγονός είναι η έγκριση από το **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο της Έκθεσης Τοία** σχετικά με τη συμβολή των συνεταιρισμών στην υπέρβαση της κρίσης (**2012/2321(INI)**). Η έκθεση τονίζει τη συμβολή των συνεταιρισμών στην αντιμετώπιση της κρίσης, τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και την προώθηση μιας ανάπτυξης με κοινωνικό πρόσωπο.

Προτείνει συγκεκριμένες πολιτικές που πρέπει να υιοθετηθούν ώστε να αναπτυχθεί περαιτέρω το συνεταιριστικό κίνημα όπως: η εναρμόνιση της νομοθεσίας των κρατών-μελών, η ανάδειξη πεδίων όπου οι συνεταιρισμοί έχουν αποδείξει τα προτερήματά τους (κοινωνικές υπηρεσίες και υπηρεσίες περιβάλλοντος), η διευκόλυνση της εξαγοράς των επιχειρήσεων που κλείνουν από το εργαζόμενο προσωπικό και της μετέπειτα λειτουργίας τους σε συνεταιριστική βάση, η προώθηση της εκπαίδευσης και η πρόβλεψη για τη χρηματοδοτική στήριξη των συνεταιριστικών επιχειρήσεων.

4.3.1 Η Πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις - «EaSI»: Το Νέο Πρόγραμμα της ΕΕ για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία

Το πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (**EaSI**) είναι ένας χρηματοδοτικός μηχανισμός σε επίπεδο ΕΕ που αποσκοπεί στην προαγωγή ποιοτικής και βιώσιμης απασχόλησης υψηλού επιπέδου, τη διασφάλιση επαρκούς και κατάλληλης

κοινωνικής προστασίας, την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας.

4.3.1.1 Δομή και χρηματοδότηση

Το EaSI διαχειρίζεται απευθείας η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το πρόγραμμα συνενώνει τρία (03) προγράμματα της ΕΕ τα οποία αποτελούσαν αντικείμενο χωριστής διαχείρισης το διάστημα 2007-2013: **PROGRESS, EURES και Μηχανισμός Μικροχρηματοδοτήσεων Progress**.

Από τον Ιανουάριο του 2014, τα προγράμματα αυτά αποτελούν τους **τρεις (03) άξονες του EaSI**, που στηρίζουν:

- τον εκσυγχρονισμό της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής για την απασχόληση - **άξονας PROGRESS** (61% του συνολικού προϋπολογισμού)
- την επαγγελματική κινητικότητα - **άξονας EURES** (18% του συνολικού προϋπολογισμού)
- την πρόσβαση στις μικροχρηματοδοτήσεις και την κοινωνική επιχειρηματικότητα - **άξονας Μικροχρηματοδοτήσεις και Κοινωνική επιχειρηματικότητα** (21% του συνολικού προϋπολογισμού).

Ο **άξονας «Μικροχρηματοδοτήσεις και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα»** (στο εξής «**MX/KE**») στηρίζει δράσεις σε δύο (02) θεματικούς τομείς:

- μικροπιστώσεις και μικροδάνεια για ευάλωτες ομάδες και πολύ μικρές επιχειρήσεις &
- **κοινωνική επιχειρηματικότητα.**

Μέχρι το 2016, οι Μικροχρηματοδοτήσεις Progress θα εφαρμόζονται παράλληλα με το νέο πρόγραμμα MX/KE. Ο συνολικός προϋπολογισμός για το διάστημα **2014-2020** ανέρχεται σε **919.469.000 ευρώ** σε τιμές του 2013.

Ένας από τους στόχους του EaSI είναι: η ενίσχυση της διαθεσιμότητας και της προσβασιμότητας μικροχρηματοδοτήσεων για ευάλωτες ομάδες και πολύ μικρές επιχειρήσεις και η **βελτίωση της πρόσβασης των κοινωνικών επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση.**

Για την επίτευξη των στόχων του, το EaSI:

- Δίνει ιδιαίτερη προσοχή σε ευάλωτες ομάδες, όπως οι νέοι,
- προάγει την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών,

- καταπολεμά τις διακρίσεις,
- προωθεί ποιοτική και βιώσιμη απασχόληση υψηλού επιπέδου,
- εγγυάται επαρκή και κατάλληλη κοινωνική προστασία,
- καταπολεμά τη μακροχρόνια ανεργία,
- αγωνίζεται κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

4.3.1.2 Μικροχρηματοδοτήσεις και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

Το «Μικροχρηματοδοτήσεις και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα» (MX/KE) είναι ο **τρίτος άξονας του προγράμματος EaSI**.¹⁵ Χρηματοδοτεί κοινωνικούς επιχειρηματίες και βοηθάει τα πιο ευάλωτα άτομα στην επιχειρηματική τους δραστηριότητα. Οι χορηγήσεις του θα κατανεμηθούν ισότιμα μεταξύ μικροχρηματοδοτήσεων και κοινωνικής επιχειρηματικότητας, με τουλάχιστον 45 % για το καθένα. Έως και 10 % θα διατεθούν για έργα οριζόντιου χαρακτήρα.

Το MX/KE θα εξακολουθήσει να διευκολύνει την πρόσβαση σε μικροχρηματοδότηση για μεμονωμένα άτομα και πολύ μικρές επιχειρήσεις, ενώ στο έργο του θα προστεθούν ακόμη η ανάπτυξη ικανοτήτων για παρόχους μικροπιστώσεων και η υποστήριξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. **Η κοινωνική επιχειρηματικότητα χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για πρώτη φορά.** Στο πλαίσιο του KE, και ανάλογα με τη χώρα και την περιφέρεια, τα κονδύλια θα χρησιμοποιηθούν για την παροχή βοήθειας σε κοινωνικές επιχειρήσεις, ώστε να εδραιωθούν και να αναπτυχθούν, ή θα διατεθούν για την εφαρμογή σε ευρύτερη κλίμακα καλών ιδεών και βέλτιστων πρακτικών.

Σε ό,τι αφορά την αυτοαπασχόληση και τη δημιουργία θέσεων εργασίας, οι **Μικροχρηματοδοτήσεις Progress**¹⁶ έχουν ενισχύσει από την έναρξή τους το 2010, σχεδόν εννέα (9 000) επιχειρηματίες, με μικροδάνεια συνολικού ύψους άνω των 80 εκατομμυρίων ευρώ. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται μέλη μειονεκτουσών ομάδων, ιδίως γυναίκες, νέοι, άτομα που προέρχονται από μειονότητες, και άτομα με χαμηλό επίπεδο ειδίκευσης. Υποστηρίζοντας υψηλό ποσοστό ανθρώπων που προηγουμένως υπήρξαν άνεργοι, οι

¹⁵ EaSI - Νέο πρόγραμμα - ομπρέλα της ΕΕ για την κοινωνική πολιτική και την πολιτική για την απασχόληση στο οποίο συγχωνεύονται Progress, EURES και Μικροχρηματοδοτήσεις. Μάθετε περισσότερα στο: <http://ec.europa.eu/social/easi>

¹⁶ Progress: το πρόγραμμα της ΕΕ για την προώθηση μεταρρυθμίσεων πολιτικής στους τομείς της απασχόλησης και των κοινωνικών υποθέσεων.

Μικροχρηματοδοτήσεις Progress έχουν μέχρι σήμερα συνεισφέρει σημαντικά στη δημιουργία θέσεων εργασίας.

Μέχρι το 2016 οι Μικροχρηματοδοτήσεις Progress θα λειτουργούν παράλληλα με το **νέο πρόγραμμα ΜΧ/ΚΕ**.

Ειδικοί στόχοι:

- Αύξηση της διαθεσιμότητας και της προσβασιμότητας μικροχρηματοδοτήσεων για πολύ μικρές επιχειρήσεις και μέλη ευάλωτων ομάδων που επιθυμούν να ιδρύσουν δική τους επιχείρηση ή να επεκτείνουν την υφιστάμενη.
- Αναβάθμιση της θεσμικής ικανότητας των παρόχων μικροπιστώσεων.
- Στήριξη της ανάπτυξης των κοινωνικών επιχειρήσεων, ιδίως μέσω της διευκόλυνσης της πρόσβασης σε χρηματοδότηση.

4.3.1.3 Ποια νέα στοιχεία περιλαμβάνει το ΜΧ/ΚΕ

Το «Μικροχρηματοδοτήσεις και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα» συνεχίζει τη μικροχρηματοδοτική στήριξη του υφιστάμενου προγράμματος, ωστόσο θα περιλαμβάνει αρκετά νέα στοιχεία:

- Χρηματοδότηση για την **ανάπτυξη ικανοτήτων των μικροχρηματοδοτικών ιδρυμάτων**. Παραδείγματος χάριν, ένα μικροχρηματοδοτικό ίδρυμα μπορεί να χρειάζεται ένα σύστημα ΤΟ, προκειμένου να ανταποκριθεί στην αυξανόμενη ζήτηση, ή να πρέπει να προσλάβει πρόσθετους υπαλλήλους αρμόδιους για δάνεια, προκειμένου να καλύψει αποτελεσματικότερα τις ανάγκες των ομάδων-στόχων. Αυτές οι κινήσεις μπορούν να στηριχθούν χρηματοδοτικά από το νέο πρόγραμμα.
- Επενδύσεις για την **ανάπτυξη και επέκταση κοινωνικών επιχειρήσεων**, δηλαδή επιχειρήσεων των οποίων ο κύριος σκοπός είναι κοινωνικός, και όχι η μεγιστοποίηση των κερδών που διανέμονται στους ιδιώτες ιδιοκτήτες ή μετόχους. Το συνολικό ποσό που μπορεί να λάβει μια κοινωνική επιχείρηση είναι **500 000 ευρώ**, με την επιφύλαξη των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων. Η υποστήριξη του προγράμματος θα περιοριστεί σε επιχειρήσεις που δεν είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο, με κύκλο εργασιών ή ετήσιο ισολογισμό που δεν υπερβαίνει τα **30 εκατομμύρια ευρώ**.

4.3.1.4 Ποιος μπορεί να συμμετάσχει

- Τα κράτη μέλη της ΕΕ.
- Οι χώρες του ΕΟΧ, όπως ορίζει η συμφωνία για τον ΕΟΧ, και τα κράτη μέλη της ΕΖΕΣ.
- Οι υποψήφιος και δυνητικά υποψήφιος για προσχώρηση στην ΕΕ χώρες, σύμφωνα με τις γενικές αρχές και τους γενικούς όρους και προϋποθέσεις των συμφωνιών-πλαisiών που έχουν συναφθεί μαζί τους αναφορικά με τη συμμετοχή τους σε ευρωπαϊκά προγράμματα.

Οι οργανισμοί που μπορούν να υποβάλουν αίτηση χρηματοδότησης είναι δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς εθνικού, περιφερειακού και τοπικού επιπέδου, οι οποίοι παρέχουν μικροχρηματοδότηση σε μεμονωμένα άτομα και πολύ μικρές επιχειρήσεις και/ή χρηματοδότηση για κοινωνικές επιχειρήσεις στις προαναφερόμενες χώρες.

α) Δυνατότητες χρηματοδότησης

Οι Μικροχρηματοδοτήσεις θα επιτρέψουν σε παρόχους μικροπιστώσεων στα κράτη μέλη της ΕΕ και τις υπόλοιπες χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα να αυξήσουν τη διαθεσιμότητα και την προσβασιμότητα μικροχρηματοδοτήσεων για εύάλωτα άτομα που επιθυμούν να ιδρύσουν ή να επεκτείνουν τη δική τους πολύ μικρή επιχείρηση. Δεν θα χορηγούν απευθείας μικροδάνεια σε μεμονωμένα άτομα.

Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα θα βοηθήσει τις κοινωνικές επιχειρήσεις να αποκτήσουν πρόσβαση σε χρηματοδότηση μέσω δημόσιων ή ιδιωτικών φορέων οι οποίοι παρέχουν δάνεια και άλλα χρηματοδοτικά μέσα σε κοινωνικές επιχειρήσεις. Δεν θα χορηγεί απευθείας δάνεια σε κοινωνικές επιχειρήσεις.

β) Χρηματοδότηση για κοινωνικές επιχειρήσεις

Συνολικό ποσό 92 εκατομμυρίων ευρώ θα διατεθεί την περίοδο 2014-2020 για τη στήριξη κοινωνικών επιχειρηματιών. Ανώτατο όριο ανά επιχείρηση είναι τα 500 000 ευρώ, υπό τον όρο η επιχείρηση να έχει ετήσιο κύκλο εργασιών κάτω των 30 εκατομμυρίων ευρώ.

Μάθετε περισσότερα: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=836&langId=el>

4.3.2 Η Πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις: Ευκαιρίες Χρηματοδότησης για Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις και Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η Κοινωνική Οικονομία περιλαμβάνει επιχειρηματικές και μη κερδοσκοπικές δραστηριότητες που έχουν ορατό κοινωνικό συντελεστή. Τυπικοί οργανισμοί που συναντούμε στην Κοινωνική Οικονομία είναι τα ιδρύματα, τα σωματεία, οι συνεταιρισμοί, οι αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες, τα αλληλασφαλιστικά ταμεία και οι κοινωνικές επιχειρήσεις. Αυτές οι τελευταίες είναι επιχειρήσεις με κοινωνικούς σκοπούς και κοινωνική ανταποδοτικότητα.

Ξέρουμε πως οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας είναι καλοί εργοδότες, προσφέρουν πολλές θέσεις εργασίας πανευρωπαϊκά, αντέχουν στην κρίση και προσφέρονται για αναπτυξιακό πειραματισμό. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αναγνωρίζοντας την αξία της Κοινωνικής Οικονομίας, υιοθέτησε το χειμώνα του **2011** την **«Πρωτοβουλία για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις»**.

Η Πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις περιλαμβάνει άμεση δράση στις ευκαιρίες που δημιουργούνται, τόσο για τους ανέργους όσο και για τους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης σε τρεις βασικούς τομείς:

- Οικοδομείται ένα βιώσιμο τραπεζικό σύστημα ειδικά για τους οργανισμούς της Κοινωνικής Οικονομίας. Θεσπίστηκαν και μπορούν να λειτουργούν **ειδικές κοινωνικές τράπεζες, τα Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας**. Είναι όπως οι συνηθισμένες εμπορικές τράπεζες, μόνον που αυτές θα χορηγούν το μεγαλύτερο μέρος των δανείων τους σε κοινωνικές επιχειρήσεις. Προχωράει ένα σύνολο από μελέτες και πιλοτικές δράσεις που να ευνοούν τις **μικροπιστώσεις, δηλαδή την παροχή δανείων μικρού ποσού και με χαμηλό επιτόκιο** για επιχειρηματικό πειραματισμό. Ένα αξιόλογο ποσό θα διατεθεί πιλοτικά απευθείας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για νέες πολλά υποσχόμενες κοινωνικές επιχειρήσεις, καθώς και σε οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης για να αναπτύξουν την σχετική τεχνογνωσία υποστήριξής τους. Επίσης, **στο νέο ΕΣΠΑ του 2014-2020, οι κοινωνικές επιχειρήσεις θα χαιρούν ειδικής προτίμησης και στοχευμένης στήριξης**.

- Διοικητικά, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κάνει ότι είναι απαραίτητο για να **χαρτογραφηθεί η Κοινωνική Οικονομία** και οι νέοι πρωταγωνιστές της, οι κοινωνικές επιχειρήσεις. Στατιστικά στοιχεία, πιστοποιήσεις, ειδικές πληροφορίες, όλα αυτά συγκεντρώνονται μέσα από μελέτες και ειδικά προγράμματα.
- Τρίτον, η Commission προωθεί την **απλούστευση του καθεστώτος ίδρυσης και λειτουργίας των οργανισμών της Κοινωνικής Οικονομίας**, διαμορφώνοντας νέες μορφές καταστατικών που να είναι κοινές για όλες τις ευρωπαϊκές χώρες.

Μελετώνται και άλλα μέτρα, όπως το να μπορεί να λαμβάνει μια κοινωνική επιχείρηση περισσότερα χρήματα από το ΕΣΠΑ σε σχέση με τις συμβατικές επιχειρήσεις για τις οποίες **το όριο Επιδοτήσεων Ήσσονος Σημασίας (De Minimis) είναι στις 200.000 ευρώ ανά τριετία**. Εδώ, συζητιέται να ανέλθει στις 500.000 ευρώ.

Οι δράσεις της «**Πρωτοβουλίας για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις**» υποστηρίζονται από την τεχνοκρατική στήριξη μιας **Ομάδας Εμπειρογνομόνων** καθώς και μιας **Υπό-Ομάδας** που ασχολείται με το πώς θα μετριάται η κοινωνική ωφέλεια από τη λειτουργία των νέων κοινωνικών τραπεζών και από τα χρήματα που θα δώσει η Commission στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας. Οι εργασίες της **Ομάδας Εμπειρογνομόνων για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα** θα ολοκληρωθούν το 2017. Η χώρα μας έχει ισχυρή φωνή και συμμετέχει ενεργά στην όλη διαδικασία που φιλοδοξεί να κτίσει μια βιώσιμη Κοινωνική Οικονομία της Ευρώπης στα χρόνια που έρχονται.

Για την Ελλάδα και για τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις **του Νόμου 4019/2011**, υπάρχουν σήμερα πολλές χρηματοδοτικές ευκαιρίες. Ήδη, ΚΟΙΝΣΕΠ, Δήμοι και Περιφέρειες μπορούν να λάβουν μέρος στις προσκλήσεις της Commission στο πλαίσιο του Προγράμματος για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία. Το πρόγραμμα έχει **προϋπολογισμό παραπάνω από 900 εκατομμύρια ευρώ και παραπάνω από 90** θα δοθούν για πρότυπες πιλοτικές δράσεις στο τοπικό επίπεδο.

Τα 60 περίπου εκατομμύρια ευρώ θα διατεθούν στη χώρα μας για την ανάπτυξη των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων με επιδοτήσεις για έναρξη και λειτουργία που θα φτάνουν στο 100% των δαπανών. Είναι το λεγόμενο **πακέτο “ANDOR”** από το όνομα του Ευρωπαίου Επιτρόπου που το ανακοίνωσε το **Μάιο του 2012** στην πρώτη ολομέλεια της

Ομάδας των Εμπειρογνομόνων στις Βρυξέλλες. Το πρόγραμμα ήδη έχει προκηρύξει τις πρώτες δράσεις του και αναμένουμε σύντομα να ξεκινήσει και η επιδότηση των ΚΟΙΝΣΕΠ.

4.4 Νέα Χρηματοδοτικά Εργαλεία

4.4.1 Χρηματοδοτικό Εργαλείο Jessica

Στο πλαίσιο της **JESSICA** (Κοινοί Ευρωπαϊκοί Πόροι για Αειφόρες Επενδύσεις στα Αστικά Κέντρα - Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas), το ΥΠΟΙΟ έχει ξεκινήσει διαπραγματεύσεις με την ΕΤΕπ για την ανάθεση μελετών και την υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας στο προσεχές διάστημα.

Η πρωτοβουλία **JESSICA** στοχεύει στη στήριξη επενδυτικών προγραμμάτων και έργων αστικής ανάπτυξης. Στόχος της είναι η κινητοποίηση κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση ολοκληρωμένων δράσεων αστικής ανάπτυξης με πιλοτικά προγράμματα να προβλέπονται για την πρώτη περίοδο σε επίπεδο ΟΤΑ. Απώτερος στόχος της είναι η ανάπτυξη αστικών κέντρων και η παροχή νέων θέσεων εργασίας.

Οι ενισχύσεις θα χορηγούνται μετά τη σύνταξη Ολοκληρωμένου Σχεδίου Αστικής Ανάπτυξης, όπου θα προτείνεται η υλοποίηση έργων με χαρακτηριστικά παρέμβασης ολοκληρωμένου χαρακτήρα (ενεργειακά δίκτυα, κυκλοφοριακές ρυθμίσεις κ.ά.).

4.4.2 Πρωτοβουλία Jeremie

4.4.2.1 Στόχος Στήριξης:

Στο πλαίσιο του **JEREMIE** (Κοινοί Ευρωπαϊκοί Πόροι για τις Μικρομεσαίες και τις Μεσαίες Επιχειρήσεις - Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises), είναι η ενίσχυση των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων, με τη χρήση επιστρεπτέων ενισχύσεων (δάνεια, εγγυήσεις, συμμετοχές σε επιχειρηματικά κεφάλαια κ.λ.π.- αλλά όχι επιχορηγήσεις). Αυτό δύναται να έχει πολλαπλασιαστικά οφέλη για την οικονομία γιατί στα κονδύλια που δεσμεύονται για την εν λόγω πρωτοβουλία από τα Διαρθρωτικά Ταμεία προστίθενται και ιδιωτικά - τραπεζικά κεφάλαια. Η υλοποίηση της πρωτοβουλίας στη χώρα επιλέχθηκε να γίνει μέσω σύστασης Ταμείου Χαρτοφυλακίου (Jeremie Holding Fund) με διαχειριστή αυτού το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ΕΤαΕ). Με βάση τη Σύμβαση Χρηματοδότησης που υπογράφηκε μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και του ΕΤαΕ, η

Ελληνική Δημοκρατία κατέβαλε στο Ταμείο Χαρτοφυλακίου Jeremie το ποσό των 100 εκατ. €. Το ποσό αυτό διατέθηκε από το ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» και από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και θα ενισχυθεί με 150 εκατ. € από το ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση.

4.4.2.2 Μορφή Στήριξης:

Το πρώτο υποπροϊόν θα ονομάζεται «**Εργαλείο Επιμερισμού Κινδύνων (Funded Risk Sharing Product)**» συνολικού ύψους 60 εκατ. € και αφορά σε χορήγηση δανείων (έως 100.000 €) σε Πολύ Μικρές και Μικρές Επιχειρήσεις, σύμφωνα με την έννοια των κοινοτικών κανονισμών. Τα δάνεια θα χρηματοδοτούνται κατά 50% από κεφάλαια του Jeremie και κατά 50% από τραπεζικά κεφάλαια. Σχετική πρόσκληση προς τα πιστωτικά ιδρύματα προκειμένου να αναλάβουν το ρόλο των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών έχει ήδη εκδοθεί.

Το δεύτερο υποπροϊόν «**Microcredit**», προϋπολογισμού 30 εκατ. € αφορά σε μικροδάνεια (έως 25.000 €) σε στοχευμένες ομάδες πληθυσμού (π.χ. μακροχρόνια άνεργους, ώριμους ηλικιακά επιχειρηματίες, γυναίκες κ.λ.π.). Παράλληλα, στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας εξετάζεται η δυνατότητα να δεσμευθούν επιπλέον πόροι σχετικά άμεσα σε παρόμοια εργαλεία τα οποία θα υλοποιηθούν σε συνεργασία με το ETaE (π.χ. venture capital).

Το τρίτο υποπροϊόν «**Ενισχύσεις για Στήριξη Κοινωνικής Οικονομίας**» (50εκατ. €), αφορά σε δράσεις στο πλαίσιο ενίσχυσης και υποστήριξης της βιώσιμης ανάπτυξης και αύξησης της αποδοτικότητας των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας, όπως:

- Ενίσχυση δημιουργίας/start ups επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας
- Ενθάρρυνση και διευκόλυνση πρόσβασης στον τραπεζικό δανεισμό μέσω πρότυπου δανειακού προϊόντος στο πλαίσιο των μικροπιστώσεων
- Οργάνωση και λειτουργία δομών συμβουλευτικής και επιχειρηματικής υποστήριξης επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας
- Σύνδεση χρηματοδοτικών εργαλείων με πρωτοβουλίες Jeremie και Jasmine

Το τέταρτο υποπροϊόν «**Ευνοϊκά προϊόντα για ψηφιακή σύγκλιση**» θα αφορά σε δράσεις δανειοδότησης, δημιουργίας seed capital, **startup** capital, venture capital κ.λπ., για

επιχειρήσεις τεχνολογίας και δράσεις Τεχνολογίας, Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) με υψηλή προστιθέμενη αξία, και σε ομάδες στόχους (π.χ. νέοι επιχειρηματίες) με μειωμένες εξασφαλίσεις. Ο προϋπολογισμός που θα προέλθει από το ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση και τις 5 Περιφέρειες μεταβατικής στήριξης αναμένεται να ανέλθει σε 150 εκατ. €.

Η επιλογή της στήριξης και ανάπτυξης των Πολύ Μικρών και Μικρών Επιχειρήσεων μέσω ανακυκλούμενων εργαλείων πιστώσεων αποβλέπει πρωτίτως στη βελτίωση της πιστοληπτικής ικανότητας, στη διατήρηση θέσεων εργασίας και στη δημιουργία νέων, με απώτερο σκοπό την τόνωση της επιχειρηματικότητας.

Μάθετε περισσότερα: <http://www.ggea.gr/ap/nxe.htm>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ο ρόλος της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Η Ευρώπη και ιδιαίτερα η χώρα μας βιώνουν σήμερα μια βαθιά κοινωνική κρίση και μια κρίση απασχόλησης. Η πρόσφατη οικονομική κρίση, η αλλαγή του τρόπου ζωής, η ανεργία, οι ολοένα αυξανόμενες ανάγκες των πολιτών που μένουν ακάλυπτες και η γενικότερη αφύπνιση των συνειδήσεων, ευνοούν την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Είναι οι σημαντικότερες αιτίες που οδήγησαν τους νέους ανθρώπους στην αναζήτηση νέων ιδεών, σε εναλλακτικές μορφές επιχειρηματικότητας και ώθησαν αρκετούς από αυτούς να δημιουργήσουν κοινωνικές επιχειρήσεις που παράγουν λύσεις στα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κοινωνία μας.

Στις δύσκολες μέρες που περνάει η χώρα μας με την οικονομική κρίση να δυσκολεύει περισσότερο την κατάσταση, ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας, της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι πιο σημαντικός από ποτέ.

Όταν προσπαθείς να πετύχεις κάτι και αυτό δεν επιτυγχάνεται, τότε ή πρέπει να χρησιμοποιήσεις άλλα μέσα για να το πετύχεις ή να αλλάξεις τελείως κατεύθυνση. Ένα από τα θετικά της κρίσης που περνάει η χώρα μας είναι ακριβώς αυτό, η αναζήτηση και η αλλαγή της κατεύθυνσης. Για πολλούς ανθρώπους, η δυνατότητα να μπορούν να συνδυάσουν την

προσφορά με την επιχειρηματικότητα φαντάζει η ιδανική εργασία, αφού παρέχει θετικό αντίκτυπο στην κοινωνία και λύση στο πρόβλημα της απασχόλησης.

Κάπως έτσι ερχόμαστε και στην έννοια της **κοινωνικής επιχείρησης**. Κοινωνικής επιχείρησης που «διαθέτει» γιαγιάδες για να προσέχουν τα παιδιά εργαζομένων μητέρων και να τους λένε παραμύθια. Τράπεζα από φτωχούς για φτωχούς. Φούρνοι που προσλαμβάνουν μόνο ανέργους. Κοινωνικά Παντοπωλεία στα οποία διατίθενται: τρόφιμα και είδη παντοπωλείου συσκευασμένα, είδη ένδυσης και υπόδησης, είδη οικιακού εξοπλισμού, παιχνίδια κ.λπ. Δημοτικοί Λαχανόκηποι σε ωφελούμενα άτομα για να καλλιεργήσουν με τη βοήθεια των οικείων τους τα αγροτεμάχιά τους με αποκλειστικό σκοπό τη σίτισή τους. Σχολείο-επιχείρηση για Ρομά, που προσφέρει μαζί με την εκπαίδευση στα παιδιά και τη δυνατότητα να κερδίζουν χρήματα. Κεραμικά σκεύη, εμπνευσμένα από τη νιγηριανή παράδοση που διατηρούν τα τρόφιμα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Φορητές τουαλέτες για κατοίκους υποβαθμισμένων περιοχών, π.χ. της Ινδίας και του Περού, ώστε να διασφαλίζεται τόσο η υγιεινή όσο και η ασφάλεια των γυναικών.

Στην ουσία η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα δημιουργήθηκε από την ανάγκη να βρεθούν λύσεις και τρόποι αντιμετώπισης πιεστικών κοινωνικών προβλημάτων και αναγκών που έχει επιφέρει η αλλαγή του κοινωνικού και οικονομικού περιβάλλοντος όπως: η ανεργία, η φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η κοινωνικοοικονομική περιθωριοποίηση, η παροχή υπηρεσιών υγείας, η κοινωνική φροντίδα, η εκπαίδευση, η προστασία του περιβάλλοντος, η ενέργεια, οι υδάτινοι πόροι κ.ά. Η αντιμετώπιση του προβλήματος στο οποίο στοχεύει τίθεται στο κέντρο των δραστηριοτήτων της κοινωνικής επιχείρησης και η επίλυσή του συχνά έρχεται μέσα από την εφαρμογή καινοτόμων προσεγγίσεων. Με άξονα την κάλυψη ενός κοινωνικού προβλήματος σκοπός μίας κοινωνικής επιχείρησης είναι να δημιουργεί έσοδα από την δραστηριότητά της και ταυτόχρονα τα περισσότερα κέρδη της να διατίθενται για την κάλυψη του κοινωνικού προβλήματος.

Στην Ελλάδα οι νέοι μπορεί να είναι απογοητευμένοι από το γενικότερο ζοφερό κλίμα της οικονομίας, ωστόσο επιθυμούν να πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους και να αγωνιστούν για κάτι νέο στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας. Με την ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων, οι νέοι επωφελούνται από την επιχειρηματική μάθηση, αναπτύσσουν επιχειρηματική γνώση, καινοτόμες επιχειρηματικές δεξιότητες και κοινωνικές συμπεριφορές.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις ξεκινούν από ανθρώπους με όραμα και επιμονή να επιτύχουν το στόχο της κοινωνικής αλλαγής και της επίτευξης λύσεων με διάρκεια και οι οποίοι εφαρμόζουν βασικές αρχές επιχειρηματικότητας στη λειτουργία των οργανισμών τους. Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες, σε όποιο περιβάλλον και αν ζουν, καλούνται να ανταποκριθούν στις προκλήσεις της εποχής τους, να είναι καινοτόμοι και να προσφέρουν στην κάλυψη υπαρκτών αναγκών μέσα από την προσφορά αγαθών ή υπηρεσιών.

Τα οφέλη που αποφέρουν στην κοινωνία οι οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας έχουν αναγνωριστεί σε ευρωπαϊκό, εθνικό, τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Η αξία και τα οφέλη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην παρούσα φάση που η χώρα μας αντιμετωπίζει τις συνέπειες της χειρότερης οικονομικής κρίσης στη μεταπολεμική ιστορία της, αποκτούν ιδιαίτερη σημασία. Σήμερα, περισσότεροι από 1,5 εκατ. συνάνθρωποί μας ζουν σε οικογένειες που δεν έχουν ούτε έναν εργαζόμενο. Η ανέχεια απειλεί όλο και μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, ενώ οι επιλογές απασχόλησης για τους νέους ανθρώπους έχουν περιοριστεί δραματικά. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, το μοντέλο της κοινωνικής επιχειρηματικότητας -της επιχειρηματικότητας δηλαδή εκείνης η οποία επιδιώκει ταυτόχρονα την οικονομική της βιωσιμότητα και την εξυπηρέτηση κοινωνικών αναγκών- μπορεί να προσφέρει πολύτιμη διέξοδο στην ελληνική οικονομία. Γιατί ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας είναι διττός. Δεν δημιουργεί μόνο θέσεις εργασίας και καταπολεμά την ανεργία και μάλιστα την ανεργία σε μεγαλύτερες ηλικίες, αλλά ενισχύει και την κοινωνική συνοχή.

Μπορεί να προσφέρει επιλογές απασχόλησης και να βοηθήσει να ενταχθούν στην κοινωνική και οικονομική ζωή άτομα από ευάλωτες ομάδες. Μπορεί να βοηθήσει στην παραγωγή προϊόντων και στην παροχή υπηρεσιών που απευθύνονται σε άλλες αδύναμες ομάδες, όπως οι ηλικιωμένοι, τα παιδιά, τα ΑμεΑ, τα άτομα με χρόνιες παθήσεις κ.α..

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα γνωρίζει άνθηση παγκοσμίως, εκεί όπου το «δίκτυο ασφαλείας» του κοινωνικού κράτους αποδεικνύεται ανεπαρκές. Τοποθετώντας σε πρώτο ρόλο τον άνθρωπο με στόχο περισσότερο την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων παρά το κέρδος, πρωταρχικός σκοπός της είναι να παράξει κοινωνική αξία χρησιμοποιώντας την ενεργό συμμετοχή των πολιτών και εν γένει την ανάπτυξη μίας οικονομίας με δημοκρατικές αξίες και να απαντήσει με όρους επιχειρηματικότητας σε ένα κοινωνικό πρόβλημα.

Η κοινωνική οικονομία που εδώ και δεκαετίες ανθίζει στην Ευρώπη και με μεγάλη καθυστέρηση αναπτύσσεται τώρα στην Ελλάδα προσφέρει ζωτικής σημασίας υπηρεσίες και αγαθά ποιότητας σε τιμές προσιτές προς τους καταναλωτές, ή ακόμα και χωρίς χρηματική τιμολόγηση, με προστιθέμενη αξία την επιστροφή κέρδους προς την κοινωνία.

Διεθνείς έρευνες έχουν δείξει ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις -περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη μορφή επιχείρησης- έχουν στην διοίκησή τους νέους ανθρώπους, περισσότερες γυναίκες, εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά εργαζομένων από την τοπική κοινότητα και επανεπενδύουν τα κέρδη τους σ' αυτήν, ενώ τα υψηλότερα ποσοστά σύστασης αυτών των επιχειρήσεων «ανθίζουν» σε περιοχές που αντιμετωπίζουν σοβαρά κοινωνικά προβλήματα και εντάσεις μεταξύ κοινωνικών ομάδων.

Απαιτείται λοιπόν συστηματική ευαισθητοποίηση, ενθάρρυνση, ενεργοποίηση και κινητοποίηση με όρους ενδυνάμωσης της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, αναγνώρισης των δυνατοτήτων τους, με ενίσχυση των πολιτικών, με ειδικές στρατηγικές και προγράμματα στήριξης που θα παρέχουν το σχετικό έναυσμα και τις κατάλληλες διευκολύνσεις. Γιατί, παρά τον θετικό αντίκτυπο των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας, **σημαντικά εμπόδια** εξακολουθούν να παρακωλύουν την ανάπτυξή τους όπως: **η έλλειψη ορατότητας**, η οποία με τη σειρά της οδηγεί σε ένα **έλλειμμα ευαισθητοποίησης** και αναγνώρισης της κοινωνικής αξίας που παράγει.

Ένας τρόπος βελτίωσης των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων καθώς και του καλύτερου αντίκτυπού τους, είναι η δημιουργία προϋποθέσεων για περισσότερες και καλύτερες έρευνες στον εν λόγω τομέα, με αφετηρία τη συστηματική συγκέντρωση δεδομένων. Οι καλύτερες έρευνες λογικά συνεπάγονται καλύτερη δημιουργία ικανοτήτων για τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας, αρχίζοντας από εξειδικευμένα προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή προγράμματα υποστήριξης όπως αυτό της UnLtd, η οποία συνεργάζεται με το 40 % των αγγλικών πανεπιστημίων, για να τα βοηθήσει στην καλλιέργεια μιας κουλτούρας κοινωνικής επιχειρηματικότητας και στην ενίσχυση της ικανότητάς τους να παρέχουν στήριξη σε μέλη του προσωπικού και φοιτητές οι οποίοι επιθυμούν να δημιουργήσουν μια κοινωνική επιχείρηση, ιδίως κατά τη φάση εκκίνησης. Αρκετά επίσης πανεπιστήμια, συχνά σε συνεργασία με οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας, ιδρύουν νέα ερευνητικά κέντρα (όπως το Κέντρο για την κοινωνική οικονομία στο Βέλγιο και το Euricse στην Ιταλία) και ειδικά μεταπτυχιακά προγράμματα αφιερωμένα σε θέματα

κοινωνικής οικονομίας όπως η διοίκηση κοινωνικών επιχειρήσεων και η κοινωνική καινοτομία.¹⁷

Η έλλειψη ευαισθητοποίησης οφείλεται στην απουσία κάλυψης από τα μέσα ενημέρωσης και το σημαντικότερο από την έλλειψη εκπαίδευσης πάνω στα συγκεκριμένα θέματα. Ενώ τα μαθήματα επιχειρηματικότητας αρχίζουν να κάνουν την εμφάνισή τους στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, από το δημοτικό μέχρι τις σχολές διοίκησης επιχειρήσεων, η τυπική εκπαίδευση και κατάρτιση σε θέματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας είναι σε μεγάλο βαθμό απούσα από τις αίθουσες διδασκαλίας. Αυτό συνεπάγεται ακόμη ότι είναι πολύ δυσκολότερο για τις επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας η εύρεση εξειδικευμένου προσωπικού και διευθυντικών στελεχών (π.χ. ειδικοί στο κοινωνικό marketing) με τις απαιτούμενες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες, σε σύγκριση με τις συμβατικές επιχειρήσεις.

Η έλλειψη εξειδικευμένης κατάρτισης και εκπαίδευσης αποτελεί μόνο έναν από τους παράγοντες που θέτουν τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας σε θέση συγκριτικού μειονεκτήματος σε σχέση με τις συμβατικές επιχειρήσεις. Σε αντίθεση με τις συμβατικές επιχειρήσεις, οι τύποι επιχειρήσεων που ανήκουν στο σύστημα της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας αναγνωρίζονται και ρυθμίζονται διαφορετικά από χώρα σε χώρα, γεγονός που θέτει σημαντικά προσκόμματα στην ανάπτυξή τους, ιδίως πέρα από τα εθνικά σύνορα.

Θεωρείται αναγκαία η παρουσία των προγραμμάτων κοινωνικής επιχειρηματικότητας στις σχολικές μονάδες, καθώς θα βοηθήσουν στην ενημέρωση και στην ευαισθητοποίηση όλων των μελών της σχολικής κοινότητας για τα θετικά αποτελέσματα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Η ένταξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες για την επιχειρηματικότητα σε σχολεία, πανεπιστήμια και σχολές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι ένας σημαντικός τρόπος ενθάρρυνσης και περαιτέρω ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και στην χώρα μας.

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα αποτελεί μία νέα θεματική που δεν είναι ευρέως γνωστή στον ακαδημαϊκό χώρο και μπορεί να χρησιμοποιηθεί από πολλές επαγγελματικές

¹⁷ E.E. (2013). Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα, Οδηγός για την Κοινωνική Επιτροπή, τ. 4, Λουξεμβούργο

ειδικότητες. Ένα μεγάλο μερίδιο ευθύνης για την αναβάθμιση της τεχνογνωσίας θα πρέπει να έχουν τα πανεπιστήμια. Ο χώρος των πανεπιστημίων είναι ο πλέον κατάλληλος και προσφέρεται ως πεδίο επιχειρηματικού πειραματισμού και επιστημονικών εφαρμογών. Η δημιουργία φοιτητικών συνεταιρισμών, θα δίνει την ευκαιρία σε νέους ανθρώπους, με πανεπιστημιακή μόρφωση, μεράκι, ενέργεια και έντονη κοινωνική δικτύωση να κάνουν τη δική τους επιχείρηση, να καινοτομήσουν ή να επιτύχουν μικρά ερευνητικά θαύματα. «Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Φοιτητών θα αποδειχθούν πρωταθλητές στην τοπική αγορά και οι ερευνητικές συμπράξεις των Φοιτητικών Συνεταιρισμών με τα Ακαδημαϊκά Εργαστήρια και τους πανεπιστημιακούς οργανισμούς θα βοηθήσουν την έρευνα στην Ελλάδα και θα κρατήσουν το νέο κόσμο εδώ, βελτιώνοντας και τις απορροφήσεις κονδυλίων για έρευνα και ανάπτυξη» (Νασιούλας 2014).

Η παροχή στους νέους της ευκαιρίας να βιώσουν την εμπειρία της εργασίας σε μια κοινωνική επιχείρηση θα πρέπει επίσης να ενταχθεί σε αυτή την προσπάθεια. Παράδειγμα της ευρείας προσέγγισης που μπορεί να υιοθετηθεί είναι η πρωτοβουλία για την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας μεταξύ των νέων («Jeun' ESS»), που θεσπίστηκε στη Γαλλία τον Ιούνιο του 2011 ως σύμπραξη δημόσιου - ιδιωτικού τομέα ανάμεσα σε διάφορα γαλλικά υπουργεία και επιχειρήσεις και ιδρύματα της κοινωνικής οικονομίας. Οι εταίροι από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα μοιράζονται το κόστος μιας σειράς δράσεων στήριξης που βασίζονται σε τρεις πυλώνες: **1)** προώθηση της κοινωνικής οικονομίας μεταξύ των νέων, **2)** στήριξη πρωτοβουλιών των νέων στην κοινωνική οικονομία και **3)** προώθηση και διευκόλυνση της ένταξης των νέων στις κοινωνικές επιχειρήσεις.¹⁸

Μέσα από την **κοινωνική καινοτομία** που αποτελεί επίσης μορφή της κοινωνικής οικονομίας, οι ορίζοντες που ανοίγονται είναι αξιόλογοι. Τελευταία, πολλοί είναι οι οργανισμοί που οργανώνουν διαγωνισμούς και προγράμματα κοινωνικής καινοτομίας, όπως τράπεζες, εκπαιδευτικά ιδρύματα, μη κερδοσκοπικές οργανώσεις του εξωτερικού και διεθνείς οργανισμοί. Αλλά και οι ενδιαφερόμενοι πολλοί, μεταξύ των οποίων νέοι επιστήμονες με ιδέες και μεράκι.

¹⁸ Πηγή: <http://www.jeun-ess.fr>

Ακόμη και η Ιερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης και το Ίδρυμα Παιδείας και Πολιτισμού «Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς» υλοποιούν το Πρόγραμμα «Ορθόδοξη Εκκλησία και Κοινωνική Καινοτομία», σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας.

Η κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα έχει ισχυρές ρίζες στη μακρά ιστορία της οικοδόμησης του ελληνικού κράτους με τη συμβολή κοινωφελών ιδρυμάτων και εθνικών ευεργετών.

Ένα μεγάλο κεφάλαιο που επίσης χρειάζεται να αξιοποιηθεί είναι η **επιχειρηματική φιλανθρωπία (venture philanthropy)**, δηλαδή εύποροι πολίτες να χρηματοδοτούν την ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων που αφενός επιτελούν κοινωνικούς σκοπούς και αφετέρου δίνουν θέσεις εργασίας σε πολλά υποσχόμενους νέους, ώστε να ανασχεθεί η «διαρροή εγκεφάλων» στο εξωτερικό.

«Φτιάξαμε ένα νόμο για τις κοινωνικές επιχειρήσεις, αλλά δε φροντίζουμε να κινητοποιήσουμε οργανωμένα τις φιλανθρωπικές κοινωνικές επενδύσεις, που προέρχονται από κοινωφελή ιδρύματα και εύπορους Έλληνες με εθνική και κοινωνική ευαισθησία. Περιμένω κάτι πιο συστηματικό από το κράτος. Οι πρωτοβουλίες των κοινωφελών ιδρυμάτων είναι ήδη εντυπωσιακές» (Νασιούλας 2014).

«Κοινωνικές επενδύσεις (social investment) από μεγάλες ή πολυεθνικές επιχειρήσεις σε κοινωνικές επιχειρήσεις που θα λειτουργούν συμπληρωματικά δίπλα τους και θα δίνουν δουλειά στις τοπικές κοινότητες, αριστεύοντας στην κοινωνική εταιρική ευθύνη χωρίς ρηχές διαφημιστικές επιδιώξεις, ενεργειακοί συνεταιρισμοί ευρείας λαϊκής βάσης που θα παράγουν ηλεκτρική ενέργεια σε βιώσιμο κόστος και με επιχειρηματικά κέρδη για τις κοινότητες που θα τους εκμεταλλεύονται, ακόμη και ναυτιλιακοί συνεταιρισμοί που θα «κοινωνικοποιήσουν» τις θαλάσσιες συγκοινωνίες, ανεβάζοντας την ποιότητα των μεταφορών σε περιοχές που υποεξυπηρετούνται» (Νασιούλας 2014).

Η κοινωνική οικονομία και οι κοινωνικές επιχειρήσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη ενός έξυπνου, διατηρήσιμου και χωρίς αποκλεισμούς προτύπου κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, βασιζόμενου σε έναν σύγχρονο καταμερισμό ρόλων και ευθυνών ανάμεσα στην αγορά, το κράτος, τον «τρίτο τομέα» και τα μεμονωμένα άτομα. Οι οντότητες της παραδοσιακής κοινωνικής οικονομίας, αλλά και οι νεότερες κοινωνικές επιχειρήσεις, οι κοινωνικά υπεύθυνοι καταναλωτές, οι αποταμιευτές, οι χρηματοδότες και οι

κερδοσκοπικές εταιρείες έχουν ένα κοινό στοιχείο: την έμφαση σε **κοινωνικές αξίες** και τη μέριμνα για την ύπαρξη θετικού αντίκτυπου στην ευημερία και την οικονομική ανάπτυξη της κοινωνίας.¹⁹

Ο χώρος της κοινωνικής επιχειρηματικότητας αρχίζει να κάνει αισθητή την παρουσία του τα τελευταία χρόνια και στη χώρα μας. Πρόκειται για ένα νέο μοντέλο επιχειρηματικότητας το οποίο δεν έχει γίνει ακόμα πλήρως αποδεκτό. Στην Ελλάδα, η κοινωνική επιχειρηματικότητα αναγνωρίστηκε επισήμως σχετικά πρόσφατα, μόλις το 2011. Με την ψήφιση του **Ν. 4019/2011** για την «**Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα**» θεσμοθετήθηκε η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση παρέχοντας νέες ευκαιρίες για την κοινωνική διεύρυνση της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας με την δημιουργία «κοινωνικά προσανατολισμένης επιχειρηματικότητας», αυξάνοντας ταυτόχρονα τις δυνατότητες απασχόλησης για άτομα που προέρχονται από τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού.

Παρ' όλα αυτά, δεν θα λέγαμε ότι η χώρα μας διαθέτει ένα ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική επιχειρηματικότητα, ούτε ότι έχει καταφέρει να αξιοποιήσει επαρκώς τα πλεονεκτήματα που αυτή παρέχει. Στην παρούσα φάση βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο, αλλά υπάρχει μεγάλο περιθώριο ανάπτυξης. Μπορεί η Ελλάδα να βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην ευρωπαϊκή κατάταξη, αλλά τα τελευταία στατιστικά στοιχεία καταδεικνύουν σαφή αύξηση ενδιαφέροντος και κινητικότητα.

Ο όρος «κοινωνική επιχειρηματικότητα» είναι ακόμη αρκετά ευρύς, μιας και τώρα δημιουργούνται οι πρώτες υπηρεσίες και προϊόντα, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και πανευρωπαϊκά. Τα τελευταία χρόνια, η κοινωνική οικονομία και η κοινωνική επιχείρηση αντιπροσωπεύουν μια σημαντική πηγή έμπνευσης και ενέργειας για την επίτευξη της ανάκαμψης. Η κοινωνική οικονομία και ο συμπληρωματικός της χαρακτήρας έχει τη δυνατότητα να μετριάσει τις ρωγμές που εμφανίζουν άλλοι οικονομικοί τομείς, αποκαθιστώντας την ευρυθμία του συστήματος. Αναμένεται όλο και περισσότερο από τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας να συμβάλουν στο μετριασμό των δυσμενών επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης και ενδεχομένως να χαράξουν μια πορεία προς ένα διαφορετικό πρότυπο οικονομικής ανάπτυξης. Ως αποτέλεσμα, υπάρχει

¹⁹ E.E. (2013). Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα, Οδηγός για την Κοινωνική Επιτροπή, τ. 4, Λουξεμβούργο

μεγαλύτερη ανάγκη για οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας τόσο στους παραδοσιακούς τομείς όπου πάντα υπήρξαν ενεργοί, όσο και σε νέα πεδία δραστηριότητας.

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα μέσα στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον έχει αμέτρητες παραμέτρους οι οποίες θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από ιδιώτες, μεγάλες επιχειρήσεις, θεσμικούς, δημόσιους και άλλους φορείς, προς δημόσιο όφελος κόντρα στην κρίση. Οι ευκαιρίες στο άμεσο μέλλον θα είναι πολλές αρκεί να τις εκμεταλλευτούμε έγκαιρα και με σύνεση, ώστε η κοινωνική οικονομία να μη γίνει το νέο βρόμικο El Dorado της κατάχρησης των ευρωπαϊκών πόρων. «Κυριαρχούν νοσηροί μεσάζοντες οι οποίοι καταλαμβάνουν ζωτικό χώρο. Υπάρχει μία επαγγελματική τάξη ανθρώπων που βιοπορίζεται από την κατασπατάληση των δημοσίων πόρων και εκμεταλλεύεται τους όρους και τα μέσα της κοινωνικής οικονομίας. Μασκαρεύονται τη μορφή κοινωνικών επιχειρήσεων κι έτσι αποτελούν μία τοξική παρουσία που εναντιώνεται στο θεσμοθετημένο δημόσιο σκοπό τους» (Νασιούλας 2014).

Καθώς έχει εμπεδωθεί πλέον ότι η κοινωνική οικονομία συμβάλλει θετικά στον τομέα της οικονομίας, της απασχόλησης, της κοινωνικής συνοχής και συνεπώς στην ανάπτυξη, ας δραστηριοποιηθούμε άμεσα και ας αναλάβουμε δράση. Βεβαίως, υπάρχουν αρκετά που μπορούμε να κάνουμε με στόχο να στηριχθεί η ανάπτυξη του νέου αυτού θεσμού. Η αλλαγή δεν γίνεται από την μία μέρα στην άλλη. Η διάθεση σίγουρα υπάρχει αλλά χρειάζεται ακόμη αρκετή προσπάθεια, τόσο από την πλευρά της Πολιτείας, όσο και από την πλευρά τη δική μας και της Κοινωνίας των Πολιτών.

Ας αναζητήσουμε πεδία συνεργασίας, πρωτοβουλίες και τρόπους, οι οποίοι θα μας επιτρέψουν να στηρίξουμε την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Παρεμβάσεις, πρακτικές και υποστηρικτικά μέτρα που θα αποδεικνύουν, θα πείθουν και θα δικαιολογούν την αναγκαιότητα επένδυσης στην κοινωνική οικονομία και επιχειρηματικότητα ώστε να δημιουργηθεί γόνιμο έδαφος για την άνθισή τους στον ελληνικό χώρο. Διοργάνωση ημερίδων ενημέρωσης, εκδηλώσεων για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας και με απώτερο στόχο την ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας για την προστιθέμενη αξία της κοινωνικής καινοτομίας και επιχειρηματικότητας ως εργαλείου αντιμετώπισης των σύγχρονων προκλήσεων.

Θα χρειαστεί προσπάθεια για την άρση των διοικητικών εμποδίων, για τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου και αποτελεσματικού πλαισίου υποστήριξης και δημιουργίας δομών

συμβουλευτικής στήριξης των κοινωνικών επιχειρηματιών, αλλά και για να διασφαλιστούν τα απαιτούμενα χρηματοδοτικά εργαλεία και τα κατάλληλα κεφάλαια εκκίνησης για να στηριχθούν και να αναπτυχθούν οι κοινωνικές επιχειρήσεις.

Σε περιόδους οικονομικής κρίσης οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποτελούν διέξοδο και για τις τοπικές κοινωνίες. Αξιοποιώντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής μπορούν να συμβάλουν στην επίλυση προβλημάτων των τοπικών κοινωνιών και στην ενδυνάμωση της ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής σε τοπικό επίπεδο.

Στα πλεονεκτήματα τους είναι επίσης ότι μπορούν να αντλήσουν κεφάλαια από πολύ περισσότερες πηγές και από τον περιβάλλοντα χώρο τους, ενώ αποτελούν ζωντανό παράδειγμα ότι μπορούν να πετύχουν και δημιουργούν εμπιστοσύνη επειδή δεν προσδοκούν το κέρδος.

Ας στρέψουμε περισσότερο την προσοχή μας στην κοινωνική οικονομία, προκειμένου να αξιοποιήσουμε πλήρως τις δυνατότητές της που θα μας βοηθήσουν να επιτύχουμε τους στόχους για το 2020 όσον αφορά την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και την επίτευξη έξυπνης και διατηρήσιμης ανάπτυξης.

Το μοντέλο της κοινωνικής επιχειρηματικότητας συνδέεται άμεσα με το όραμα που υπηρετεί η στρατηγική Ευρώπη 2020: το όραμα για μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Είναι επομένως ένας τομέας στον οποίο η Ευρώπη θα επενδύσει αρκετά στα επόμενα χρόνια.

Μέσα από την προβολή καλών πρακτικών και επιτυχημένων παραδειγμάτων κοινωνικής επιχειρηματικότητας σε συναντήσεις και ομάδες εργασίες, δίκτυα, fora, συνέδρια, εκθέσεις ή αγορές, εκπαιδευτικές επισκέψεις σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, μαθαίνουμε ο ένας από τον άλλο. Και είναι προς το συμφέρον της χώρας μας να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες που θα προκύψουν. Να μάθει από την εμπειρία άλλων χωρών, οι οποίες έχουν εφαρμόσει αυτό το μοντέλο και να το προσαρμόσει στις ανάγκες της ελληνικής πραγματικότητας. Μπορεί επίσης να αναπτυχθεί ένα δίκτυο ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και υποστήριξης σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών με στόχο την ανταλλαγή ιδεών και την εκμετάλλευση των ευκαιριών για τη σύσταση και την ανάπτυξη κοινωνικών επιχειρήσεων. Ειδικά μέσω των

Επιμελητηρίων, μπορεί να μεταφερθεί η απαραίτητη γνώση και εμπειρία όσον αφορά την οργάνωση και λειτουργία επιχειρηματικών δομών.

Όσο καλύτερα γίνει κατανοητή η προστιθέμενη αξία που προσφέρει η κοινωνική οικονομία στην εθνική οικονομική ανάπτυξη, ο τομέας αυτός θα μπορέσει να ευδοκιμήσει και να αναπτυχθεί.

Ας εστιάσουμε κι ας πιστέψουμε στη νέα γενιά, στους νέους ανθρώπους που δεν έχουν προλάβει ακόμη να διαφθαρούν, την επονομαζόμενη και 'γενιά Υ' αλλά και σε ανθρώπους μεταγενέστερων γενεών, οι οποίοι δραστηριοποιούνταν για χρόνια στην ιδιωτική οικονομία και αποφασίζουν τώρα να επενδύσουν στην κοινωνική οικονομία.

Για να ενισχυθεί η ανάπτυξη του τομέα της κοινωνικής οικονομίας πρέπει να δοθούν φορολογικές ελαφρύνσεις σε επενδυτές (επιχειρηματικοί άγγελοι) και κίνητρα. Για παράδειγμα φορολογικά κίνητρα, κίνητρα για την απασχόληση ατόμων από ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού και κυρίως να δοθούν κίνητρα στους νέους ανθρώπους ώστε να επενδύσουν στην κοινωνική οικονομία, για να συνεχίσουν να καινοτομούν και να δημιουργούν ώστε να αποκτήσει η κοινωνική οικονομία καθορισμένη θέση σ' ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης.

Είναι μια προσπάθεια από την οποία έχουμε όλοι να κερδίσουμε. Μια προσπάθεια που μπορεί να βοηθήσει να βγούμε ως χώρα από την κρίση όσο το δυνατόν ταχύτερα. Αξίζει πραγματικά να ενώσουμε τις δυνάμεις μας σε αυτό το σκοπό.

Εν κατακλείδι η εποχή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας έφτασε και θα παραμείνει. Το ερώτημα, επομένως, δεν είναι εάν οι αλλαγές που περιγράφονται παραπάνω θα έρθουν, αλλά πότε θα έρθουν, καθώς οι σπόροι για μια κουλτούρα κοινωνικής επιχειρηματικότητας έχουν ήδη τεθεί. Το πιο σημαντικό αλλά και ελπιδοφόρο από όλα είναι ότι πολλοί Έλληνες πολίτες έχουν συνειδητοποιήσει ότι δεν έχουμε την πολυτέλεια ούτε να περιμένουν από τους πολιτικούς να αναλάβουν δράση ούτε και την ανάκαμψη της οικονομίας. Εμείς ως πολίτες καλούμαστε να βρούμε δημιουργικές λύσεις στα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κοινωνία μας σήμερα ανεξάρτητα από το στάδιο ανάπτυξης της οικονομία μας αλλά και από το τι κάνουν οι πολιτικοί και οι εκάστοτε κυβερνήσεις. Η δημιουργία ενός συστήματος κοινωνικής επιχειρηματικότητας βέβαια ούτε θα εξαλείψει τις πολιτικές διαμάχες στο εσωτερικό της

κοινωνίας ούτε θα λύσει όλα μας τα προβλήματα. Όμως μπορεί να αποτελέσει ένα βασικό κομμάτι του πάζλ όπως αυτό διαμορφώνεται πλέον, φέρνοντας στο φως νέες ιδέες και νέα μοντέλα οικονομίας και επιχειρηματικότητας. Σε συνεργασία με όλους τους φορείς, οι κοινωνικοί επιχειρηματίες μπορούν να βοηθήσουν να δημιουργηθεί η απαραίτητη αλλαγή ώστε η Ελλάδα να ξεπεράσει την οικονομική, πολιτική και ηθική κρίση που περνάει.

Δεν θα είναι εύκολο εγχείρημα λόγω αδυναμιών και παθογενειών της ελληνικής κοινωνίας όπως ανεπαρκής αναγνωρισιμότητα θεσμού και της παραγόμενης κοινωνικής αξίας του, «εκτροπή» πόρων σε πιο επείγουσες ανάγκες κοκ., όμως εν καιρώ κρίσης, η αφοριστική απόρριψη νέων ιδεών φαντάζει περισσότερο ως πολυτέλεια πολύ περισσότερο που η ίδια η οικονομική κρίση φαίνεται ότι αποτελεί ευκαιρία για να δοκιμασθεί αυτή η νέα μορφή οικονομικής δραστηριότητας και επιχειρηματικότητας.

Αναρωτιέται λοιπόν κανείς...

Μπορεί η κοινωνική οικονομία και η κοινωνική επιχειρηματικότητα να παράγουν λύσεις στα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κοινωνία μας; Και η απάντηση είναι θετική. Αν υποστηριχθούν και χρησιμοποιηθούν με τον κατάλληλο τρόπο, τότε μπορούν να μετεξελιχθούν σε πολύ χρήσιμα εργαλεία οικονομικής ανάπτυξης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Αποσπάσματα από την εισαγωγή του οδηγού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την κοινωνική Ευρώπη (Ε.Ε. 2013, τεύχος 4, σελ. 7-9)
- Α.Σ. DIONI II κ.π. Equal ά κύκλου (2004), Οδηγός συστήματος πιστοποίησης και μοντέλων και δεικτών ποιότητας κοινωνικών επιχειρήσεων, Α.Σ. DIONI II κ.π. Equal ά κύκλου, Αθήνα (διακίνηση από την Αναπτυξιακή σύμπραξη DIONI II και την Γ.Γ.Ε.Ε.).
- Γεώργιας Κ. (2013), «Η κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη: Ορισμοί, εμπειρία, και προοπτικές» στο Γεώργιας Κ. (επιμ.), «Κοινωνική Οικονομία, Θεωρία, Εμπειρία και Προοπτικές», Δοκίμιο 20, Εναλλακτικές εκδόσεις, Αθήνα.
- Γ.Γ.Ε.Ε. (1998), Οδηγός υποστήριξης γυναικείας επιχειρηματικότητας, Πρωτοβουλία NOW,
- «Γυναικεία Επιχειρηματικότητα, προβλήματα, προοπτικές», Forum Γυναικείας Επιχειρηματικότητας, DIONI – NOW, Ιωάννινα (στον Οδηγό Αποτελεσμάτων DIONI I, Γ.Γ.Ε.Ε.).
- Δαμουλιάνου Χ. & Κοψίνη Χ., «Οι επιχειρήσεις πρέπει να καταρτίζουν και κοινωνικούς Απολογισμούς», εφημερίδα Καθημερινή, 14/10/ 2006.
- Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας κ.π. Equal ά κύκλου (2005), Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, Υπ. Απασχόλησης & επτά (7) Αναπτυξιακές Συμπράξεις Κοινωνικής Οικονομίας κ.π. Equal, Αθήνα.
- Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας κ.π. Equal ά κύκλου (2005), Προτάσεις πολιτικής, κ.π. Equal, Υπ. Απασχόλησης & επτά (7) Αναπτυξιακές Συμπράξεις Κοινωνικής Οικονομίας κ.π. Equal, Αθήνα.
- Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας: Προοπτικές απασχόλησης στον Τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας (Μ. Χρυσάκης, Δ Ζιώμας, Ν. Καραμητροπούλου, Δ. Χατζαντώνης). Εκδόσεις Σάκουλα 2002.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003), Μελέτη Οι νέοι πρωταγωνιστές της απασχόλησης. Σύνθεση της πιλοτικής δράσης «Τρίτο σύστημα και απασχόληση», Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, EaSI Νέο πρόγραμμα - ομπρέλα της ΕΕ για την κοινωνική πολιτική και την πολιτική για την απασχόληση, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2014
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2008), Ψήφισμα σχετικά με την Κοινωνική Οικονομία, (2008/2250/INI).
- Ευρωπαϊκό συνέδριο κοινωνικής οικονομίας κ.π. Equal ά κύκλου, Υπ. Απασχόλησης, 26-10-05.
- Ευρωπαϊκό συνέδριο κοινωνικής οικονομίας, κ.π. Equal 2001-2005.
- Ευσταθόπουλος Γ., Βουλγαράκης Α., Μιχαρικόπουλος Δ. (2005) – Ινστιτούτο Κοινωνικής Καινοτομίας, Σύστημα Κοινωνικού Ελέγχου και Αξιολόγησης κοινωνικών επιχειρήσεων
- Ε.Ε. (2013). Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα, Οδηγός για την Κοινωνική Επιτροπή, τ. 4, Λουξεμβούργο
- Ζάννης, Π. (2005), «Τρίτος Τομέας και Κοινωνική Πολιτική: Μύθοι και Πραγματικότητες», Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών, τόμος Ι΄, τευχ. 40, athena-socialscience.net paper no 3
- Ζάννης, Π. (2006), «Μη Κυβερνητικές- Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις: Οργανωσιακή Συμπεριφορά, Κοινωνικός Σχεδιασμός και Κοινωνική Παρέμβαση», κεφάλαιο στο συλλογικό τόμο Αφουξενίδης και Κ. Συρακούλης (επιμ.): Διαχείριση Έργων σε Μ.Κ.Ο., Λάρισα: Προπομπός, athena-socialscience.net, paper no 5
- Ζάννης, Π. (2006), «Ο Τρίτος Τομέας στην Παροχή Κοινωνικών Υπηρεσιών», κεφάλαιο στο συλλογικό τόμο: Η Ανάπτυξη Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών, Αθήνα: Ερμής και ΕΚΕΠΙΣ, athena-socialscience.net, paper no 10
- Ζάννης, Π. (2013), Δημοκρατία και Κοινωνική Πολιτική σε Μετάβαση. Ο Τρίτος Τομέας: Μία Γενική Θεωρία, Αθήνα: Παπαζήσης
- Καθημερινή, 14-10-2006. «Επιχειρηματικότητα γένους θηλυκού και υψηλής απόδοσης», εφημερίδα Καθημερινή, 17/10/04
- Κασσαβέτης Δ. (2000), Αγροτικοί Συνεταιρισμοί και κοινωνική δυναμική, Αθήνα
- Κετζετσοπούλου Μ. (2005), Μελέτη υποβληθείσα στην Διαχειριστική Αρχή Υπ. Απασχόλησης και στο Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας με θέμα Κοινωνική οικονομία – Εννοιολογικοί ορισμοί και υπάρχουσα κατάσταση, κ.π. Equal ά κύκλου, Αθήνα.

- Κοινωνικές Επιχειρήσεις, Μελέτη Σχέδιο Δράσης για την ΜΚΟ «ΣΟΛΩΝ», Γιάννης Ζήσης, www.solon.org.gr
- Η κοινωνική οικονομία ανάμεσα στο Τοπικό και στο Παγκόσμιο, 6-7-Ιουνίου2003, Αθήνα: Παπαζήσης (Ανακοινώσεις Καπογιάννης Δ., Μαυριδάκης Θ., Ναξάκης Χ., Νικολόπουλος Η., Νικολόπουλος Χ., Παπαδόπουλος Α., Χαραλάμπους Κ.)
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ Η "ΤΡΙΤΟΣ ΤΟΜΕΑΣ": ΕΛΠΙΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, Ελευθέριου Τζιόλα, εφημερίδα "ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ της Κυριακής" (Κυριακή, 3/9/2006) και στον Κόσμο του Επενδυτή (Σάββατο, 9/9/2006)
- Κοινωνική Οικονομία – Στρώνοντας το έδαφος για καινοτόμες λύσεις σε αυριανές προκλήσεις (Social Economy – Laying the groundwork for innovative solutions to today's challenges, Cooments Greece – Peer Review on the social economy (2012)), διαθέσιμο: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=89&langId=en&newsId=1397&moreDocuments=yes&tableName=news>
- Λέκκα Σ.,(2011), Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα: Η περίπτωση της Ελλάδας, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη
- Ντούλια Θ. & Ζαγορίσιος Δ. (2000), Μελέτη διερεύνησης δυνατοτήτων για την ανάπτυξη υποστηρικτικού συστήματος χρηματοπιστωτικής στήριξης (Μικροπίστωσης) Γυναικείων Μικρο Μ.Μ.Ε. Ημιαστικών και Απομακρυσμένων Ορεινών Περιοχών Ηπείρου
- Οδηγός Προβολής προϊόντων και Υπηρεσιών Γυναικείων Συνεταιρισμών και Κοινωνικών Επιχειρήσεων, εκδόσεις Trade Houses Αθήνας & Αλεξανδρούπολης, κ.π. Equal ά κύκλου.
- Πρόγραμμα DIONI – NOW 1997 – 2000, Συνεταιριστική Τράπεζα Ιωαννίνων, Ιωάννινα.
- «Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας », ο. π, 2002
- Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας, Συγγραφέας: Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, Ερευνητική ομάδα: Μ. Χρυσάκης (Επιστ. Υπεύθ.), Δ. Ζιώμας, Ντ. Καραμητοπούλου, Δ. Χατζαντώνης. [Σειρά: Βιβλιοθήκη Νο. 4]
- Rifkin (1996), Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της, Αθήνα: Νέα Σύνορα – Λιβάνης
- Rifkin, J. (2005), Το Ευρωπαϊκό Όνειρο. Πώς το Όραμα της Ευρώπης Επισκιάζει Αθόρυβα το Αμερικανικό Όνειρο, Αθήνα: Νέα Σύνορα – Α.Α. Λιβάνη
- Συνέδριο Κοινωνικής Οικονομίας της EQUAL ά Κύκλου, Σεπτέμβρης 2005, Αθήνα

- Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου (2005), Πρακτικά Δ' επιστημονικού συνεδρίου του τμήματος Στελεχών Συνεταιριστικών Οργανώσεων και Εκμεταλλεύσεων
- Trade Houses Αθήνας & Αλεξανδρούπολης, Αναπτυξιακή Σύμπραξη DIONI II (2005)
- Χρυσάκης Μ, Ζιώμας Δ, Χατζαντώνης Δ, Καραμητροπούλου Ντ. (2002), Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της Κοινωνικής οικονομίας, Αθήνα: Σάκκουλα.
- Yunus M. (1998), Για ένα κόσμο χωρίς φτώχεια, Αθήνα: Νέα Σύνορα – Λιβάνης
- S3Cy: Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Κύπρο - Smart Specialization Strategy for Cyprus, τελική έκθεση, Λευκωσία, Μάρτιος 2015

Ξενόγλωσση

- Alvord, S. H., Brown, L. D. and Letts, C. W. (2004) «Social Entrepreneurship and Social Transformation: An Exploratory Study», Journal of Applied Behavioural Science, 40, (3), pp. 260-282
- Amin, A. (2009) «Extraordinarily ordinary: working in the social economy», Social Enterprise Journal, 5, (1), pp. 30-49
- Ash Amin (2009), The social economy, London, Zed Books
- Azam, G. (2003): «Economie Sociale, Tiers Secteur, Economie Solidaire, quelles frontières?» Revue du Mauss, N° 21, p. 151-161
- Badelt Ch. (1997), «Entrepreneurship Theories of the Nonprofit Sector», Voluntas, vol. 8
- BAREA,J. & MONZON,J.L. (2006). Manual for Drawing Up the Satellite Accounts on Cooperatives and Mutual Societies. European Commission. Enterprise and Industry Directorate General
- BEPA (2011), Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union, Publications Office of the European Union, Luxembourg
- Birchall, J., Hammond Ketilson, L. (2009) Resilience of the cooperative business model in times of crisis, ILO, http://www.ilo.org/empent/Publications/WCMS_108416/lang--en/index.htm

- Borgaza C., Olabe A. & Greffe X. (1999), Key sectors: Neighbourhood Social Services; Environment; and Culture, Sports and the Media, University of Ιταλία, Fundacion Deixalles, Majorca and University of Paris 1 Pantheon Trento, Γαλλία, mimeo
- Borzaga C. & Defourny J. (επιμέλεια), (2001), The Emergence of Social Enterprise, London: Routledge
- Borzaga C., Galera G., Nogales R. (επιμ.) (2008), Social Enterprise: A New Model for Poverty Reduction and Employment Generation, Bruxelles, UNDP Regional Bureau
- Cambell M. (1999), The Third System Employment and Local Development, Volume 1 – Synthesis Report, Policy Research Institute, Leeds Metropolitan University, mimeo, Ηνωμένο Βασίλειο
- CIRIEC (1999), Third System Enterprises: A new strategy for Employment: Provisional Results, mimeo, Liege
- CIRIEC (επιμ. Bouchard M.) (2010), The worth of the Social Economy. An international Perspective, Bruxelles, Peter Lang
- CIRIEC (επιμ. Avila R.C., Monzon Campos J.L.) (2012), The social economy in the Ευρωπαϊκή Ένωση, Report for the European Economic and Social Committee, Bruxelles
- Conscise (2001a) The Contribution of Social Capital in the Social Economy to Local Economic Development in Western Europe, Report 2: Baseline Socio-economic profiles: Methodology (www.conscise.mdx.ac.uk).
- Conscise (2001b) The Contribution of Social Capital in the Social Economy to Local Economic Development in Western Europe, Report 3: Social Audits of Social Enterprises: Methodology (www.conscise.mdx.ac.uk).
- Dees, J. G. (2001), The Meaning of Social Entrepreneurship
- DE CARBON, B. (1972): Essai sur l'histoire de la pensée et des doctrines économiques, Tome II, Paris: Ed. Montchrestien
- ECOTEC (2001), Evaluation of the Third System and Employment Pilot Action - Final Report, ECOTEC Research & Consulting Limited, Βρυξέλλες
- E.M.E.S. EUROPEAN NETWORK (1998), “3rd sector”, Newsletter τεύχος 1,2, Νοέμβριος

- Evers A., Laville J.L. (επιμ.) (2004): *The third sector in Europe*, Cheltenham, Edward Elgar
- Eurofound (2013), *Social innovation in service delivery: New partners and approaches*, Ireland
- Jahoda M. (1981), “Work, employment and unemployment: Values, theories and approaches in social research”, *American Psychologist*, 36 (2), σελ. 84–191
- Hammond, Draperi J.F. (2005), *L’Economie Sociale, de la A à la Z, Alternatives économiques*, Paris
- Mendell, M. and R. Nogales (2009), *Social Enterprises in OECD Member Countries: What are the Financial Streams?*, in A. Noya (επιμ.), *The Changing Boundaries of Social Enterprises*, OECD, Paris
- Mendell, M. (2010), *Improving social inclusion at the local level through the social economy: designing an enabling policy framework*, OECD CFE/LEED (2010)13
- MONZON, J.L. (1989): *Las cooperativas de trabajo asociado en la literatura economica y en los hechos*, Madrid: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social
- MOUVES (Mouvement des entrepreneurs sociaux) (2012) *Le livre blanc des entrepreneurs sociaux. L’efficacité économique au service de l’intérêt général*, Editions Rue de l’échiquier
- Nicholls, A. (2006) 'Social Entrepreneurship', in Carter, S. and Jones-Evans, D. (eds) *Enterprise and Small Business: Principles, Practice and Policy*. FT Prentice Hall: Harlow, pp. 220- 242
- Noya, A. and E. Clarence (επιμ.) (2007), *The Social Economy: Building Inclusive Economies*, OECD, Paris
- Noya, A. (επιμ.) (2009), *The Changing Boundaries of Social Enterprises*, OECD, Paris.
- Noya, A. and E. Clarence (2013) *Policy brief on Social Entrepreneurship*, OECD Local Economic and Employment Development Programme
- Nyssens, M. 2006. *Social Enterprise*, London and New York: Routledge

- Pearce J. (2003), Social Enterprise in Anytown, Calouste Gulbenkian Foundation
- Prabhu, G. N. (1999) 'Social entrepreneurial leadership', Career Development International, 4, (3), pp. 140-145
- Ramsay, N. and Danton, K. (2010) 'Social Entrepreneurs: The Facts', UnLtd Research Findings Series
- Roper, J. and Cheney, G. (2005) 'Leadership, learning and human resource management The meanings of social entrepreneurship today', Corporate Governance, 5, (3), pp. 95- 104
- Salamon, L. (1986): «Government and the Voluntary Sector in an Era of Retrenchment: The American Experience», Journal of Public Policy, 6, p. 1-19
- Salamon L. M. & Anheier H. K. (1997): Defining the non profit sector - a cross-national analysis, Institute for Policy Studies, The Johns Hopkins University
- Salamon L. M. & Anheier H. K. (1998): The Emerging Sector Revisited, Institute for Policy Studies, The Johns Hopkins University
- SELUSI (2011), Social Entrepreneurs as Lead Users for Service Innovation
- Shaw, E. & Carter, S. (2007). Social entrepreneurship: Theoretical antecedents and empirical analysis of entrepreneurial processes and outcomes, Journal of Small Business and Enterprise Development, 14 (3), pp. 418-434
- The European Federation of Ethical and Alternative Banks (2010), The Atlas of Job Creation Good Practices for Social Inclusion - Ethical Finance for an Active, Creative and Solidarity-based Europe, FEBEA, Brussels
- Zevi A., Zanotti A, Soulage F., Zelaia A. (2011), Beyond the Crisis: Cooperatives, Work, Finance. Generating Wealth for the Long Term, CECOP
- ZSI (Centre for Social Innovation) (2008), Impulse für die gesellschaftliche Entwicklung, ZSI, Vienna

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Γλωσσάρι

Κοινωνική οικονομία

Ο όρος πρωτοεμφανίστηκε στη Γαλλία στις αρχές του 19ου αιώνα. Αυτή η προσέγγιση υποδεικνύει ότι ο κύριος σκοπός των οργανισμών που την ασπάζονται είναι να υπηρετούν τα μέλη της κοινότητας και όχι να επιδιώκουν το κέρδος. Επιπλέον, η κοινωνική οικονομία βασίζεται σε δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, οι οποίες αντιπροσωπεύουν μια δομική διαδικασία ελέγχου του τρόπου επιδίωξης των σκοπών του οργανισμού. Μεταξύ των οργανισμών που ανήκουν στην κοινωνική οικονομία συγκαταλέγονται οι ενώσεις, οι συνεταιρισμοί, οι αλληλασφαλιστικοί οργανισμοί και, από πιο πρόσφατα, τα ιδρύματα και οι κοινωνικές επιχειρήσεις.

Κοινωνική επιχείρηση

Σύμφωνα με την πρωτοβουλία της Επιτροπής για την κοινωνική επιχειρηματικότητα (SEC (2011) 1278), κοινωνική επιχείρηση είναι «ένας φορέας εντός της κοινωνικής οικονομίας, κύριος στόχος του οποίου είναι μάλλον η ύπαρξη θετικού κοινωνικού αντίκτυπου, παρά κέρδους για τους ιδιοκτήτες ή τους μετόχους. Λειτουργεί με την προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών στην αγορά με επιχειρηματικό και καινοτόμο τρόπο, και χρησιμοποιεί τα κέρδη της πρωτίστως για την επίτευξη κοινωνικών στόχων. Διοικείται με ανοικτό, υπεύθυνο τρόπο και, ιδίως, με τη συμμετοχή εργαζομένων, καταναλωτών και ενδιαφερόμενων μερών που επηρεάζονται από τις εμπορικές της δραστηριότητες».

Κοινωνική επιχειρηματικότητα

Ο όρος «κοινωνική επιχειρηματικότητα» εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1990 στις αγγλοσαξονικές χώρες. Καλύπτει ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών, περιλαμβανομένων των κοινωνικών πρωτοβουλιών που εκδηλώνονται από κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, θεσμικών φορέων που ρητά επιδιώκουν κάποιον κοινωνικό σκοπό, σχέσεων και πρακτικών που αποφέρουν κοινωνικά οφέλη, επιχειρηματικών τάσεων σε μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, και εγχειρημάτων που αναπτύσσονται στο πλαίσιο του δημόσιου τομέα. Τέτοιες πρωτοβουλίες μπορούν να αναλαμβάνονται από ιδιώτες, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, δημόσιους φορείς ή μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς σε συνεργασία με κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, σε μια προσπάθεια εξισορρόπησης των εταιρικών κερδών και μια δέσμευσης κοινωνικής ευθύνης. Δεν είναι απαραίτητως ολοκληρωμένες, ούτε αναμένεται να μένουν αναλλοίωτες με την πάροδο του χρόνου. Εν γένει, η κοινωνική επιχειρηματικότητα

ερμηνεύεται ως μια δραστηριότητα που αναλαμβάνουν συγκεκριμένα άτομα ή ομάδες, χωρίς αναφορά στα οργανωτικά χαρακτηριστικά και τους περιορισμούς (πρότυπα διακυβέρνησης, μη διανομή των κερδών κτλ.) που υποστηρίζουν την επιδίωξη κοινωνικών σκοπών.

Κοινωνική οικονομία της αγοράς

Ο όρος «κοινωνική οικονομία της αγοράς» έλκει την καταγωγή του από τη μεταπολεμική περίοδο και τις συζητήσεις για τη διαμόρφωση της «Νέας Γερμανίας». Η κοινωνική οικονομία της αγοράς βασίζεται σε δύο σαφώς διακριτούς μεταξύ τους αλλά συμπληρωματικούς πυλώνες: από τη μία, την επιβολή του ανταγωνισμού και, από την άλλη, τα μέτρα κοινωνικής πολιτικής που εγγυώνται την κοινωνική δικαιοσύνη διορθώνοντας τις αρνητικές συνέπειες και ενισχύουν την κοινωνική προστασία.

Τρίτος τομέας

Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται κυρίως στην επιστημονική βιβλιογραφία, με στόχο την παράκαμψη των διαφορών μεταξύ των πολλών εθνικών προτύπων. Αναφέρεται σε οργανισμούς εκτός εκείνων του δημοσίου (του Κράτους) και των ιδιωτικών κερδοσκοπικών οργανισμών (της αγοράς). Ο όρος υπογραμμίζει τον ενδιάμεσο χαρακτήρα των εν λόγω οργανισμών.

Μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ)

Ο όρος «μη κυβερνητική οργάνωση» αναφέρεται, όπως είναι αναμενόμενο, σε οργανώσεις ανεξάρτητες από κυβερνήσεις. Άρχισε να χρησιμοποιείται με την ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών το 1945 και τις διατάξεις του άρθρου 71 του κεφαλαίου 10 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με το συμβουλευτικό ρόλο οργανώσεων που δεν είναι ούτε κυβερνήσεις ούτε κράτη μέλη. Αποτελεί πολύ γενικό όρο, που παραπέμπει τόσο σε διακρατικούς όσο και σε τοπικούς οργανισμούς. Σε ορισμένες χώρες χρησιμοποιείται σαν συνώνυμο της «ένωσης», για να περιγράψει οργανώσεις που δραστηριοποιούνται ειδικά στο πεδίο της διεθνούς συνεργασίας.

Μη κερδοσκοπικός (non-profit και not-for-profit)

Ο πιο γνωστός ορισμός δίνεται από το Πανεπιστήμιο Johns Hopkins. Σύμφωνα με αυτόν, ο τομέας περιλαμβάνει οργανισμούς οι οποίοι είναι εθελοντικής βάσης, τυπικοί, αυτοδιοικούμενοι και δεν διανέμουν κέρδη. Ο όρος «non-profit» αναφέρεται στους οργανισμούς που είναι υποχρεωμένοι να συμμορφώνονται με κάποια απαγόρευση της διανομής κερδών. Ο όρος «not-for-profit» είναι πιο γενικός και αναφέρεται στον επιδιωκόμενο σκοπό (που διαφέρει από το κέρδος).

Ιστότοποι

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Ιστότοπος για την κοινωνική
επιχειρηματικότητα
[http://ec.europa.eu/internal_market/
social_business/index_en.htm](http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/index_en.htm)

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική
Επιτροπή (ΕΟΚΕ)
[http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.soc
ial-economy-category](http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.social-economy-category)

Κεντρικές οργανώσεις κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας

Κοινωνική Οικονομία – Ευρώπη
(Social Economy Europe)
<http://www.socialeconomy.eu.org/>

CECOP
<http://www.cecop.coop/>

Αυτός ο ιστότοπος προσφέρει πληροφορίες για το περιεχόμενο, το πλαίσιο και τη φάση υλοποίησης της πρωτοβουλίας για την κοινωνική επιχειρηματικότητα και του σχεδίου δράσης, καθώς και για το έργο της συμβουλευτικής επιτροπής εμπειρογνομόνων για το SBI (GECES). Η ΕΟΚΕ δραστηριοποιείται στο πεδίο της κοινωνικής οικονομίας εδώ και πάνω από δύο δεκαετίες, όχι μόνο μέσω της υιοθέτησης πολυάριθμων συναφών γνωμοδοτήσεων, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η διεθνής διάσταση της κοινωνικής οικονομίας, αλλά και μέσω της διαρκούς εργασίας της Κατηγορίας Κοινωνικής Οικονομίας της ΕΟΚΕ, η οποία απαρτίζεται από 37 μέλη από 19 χώρες της ΕΕ. Σημαντική πρόσφατη συμβολή της ΕΟΚΕ στο πεδίο της κοινωνικής οικονομίας υπήρξε η ανάθεση μελέτης με θέμα «The Social Economy in the European Union» (Η κοινωνική οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση), η οποία δημοσιεύθηκε το 2012.

Ο αντιπροσωπευτικός θεσμός για την κοινωνική οικονομία σε επίπεδο ΕΕ. Στοχεύει στην ανάδειξη της κοινωνικής και οικονομικής προσφοράς των επιχειρήσεων και οργανισμών κοινωνικής οικονομίας, την προαγωγή του ρόλου και των αξιών των φορέων της κοινωνικής οικονομίας στην Ευρώπη, και την ενίσχυση της πολιτικής και νομικής αναγνώρισης της κοινωνικής οικονομίας και των συνεταιρισμών, των αλληλασφαλιστικών εταιρειών, των ενώσεων και των ιδρυμάτων σε επίπεδο ΕΕ. Η ευρωπαϊκή συνομοσπονδία συνεταιρισμών και άλλων επιχειρήσεων που ανήκουν σε εργαζομένους στον τομέα της βιομηχανίας, των υπηρεσιών και της

Cooperatives Europe
<http://www.coopseurope.coop/>

European Federation of Ethical and
Alternative Banks FEBEA (Ευρωπαϊκή
Ομοσπονδία Ηθικών και Εναλλακτικών
Τραπεζών)
<http://www.febea.org/home.php>
<http://www.ethicalbankingeurope.com/>

European Venture Philanthropy
Association: EVPA (Ευρωπαϊκή Ένωση
Επιχειρηματικής Φιλανθρωπίας)
<http://evpa.eu.com/>

Ευρωπαϊκό Κέντρο Ιδρυμάτων (EFC –
European Foundation Centre)
<http://www.efc.be>

βιοτεχνίας. Μέλη της είναι 25 εθνικές ομοσπονδίες από 16 χώρες της ΕΕ. Η φωνή των συνεταιριστικών επιχειρήσεων στην Ευρώπη. Αντιπροσωπεύει 91 μέλη-οργανισμούς από 35 ευρωπαϊκές χώρες από όλους τους τομείς των επιχειρήσεων και προωθεί το συνεταιριστικό επιχειρηματικό πρότυπο στην Ευρώπη. Ο κεντρικός ευρωπαϊκός οργανισμός που αντιπροσωπεύει τις 25 κυριότερες ηθικές και εναλλακτικές τράπεζες, αποταμιευτικούς και δανειοδοτικούς συνεταιρισμούς, και εταιρείες και ιδρύματα κοινωνικών επενδύσεων, παρέχοντας μια πλατφόρμα για την ανταλλαγή και την από κοινού αξιοποίηση εμπειριών, καθώς και τη δημιουργία εργαλείων και την ενίσχυση της ανάπτυξης πρωτοβουλιών στο πεδίο της εναλλακτικής χρηματοδότησης. Η ένωση και το δίκτυο πάνω από 160 μελών από ταμεία επιχειρηματικής φιλανθρωπίας, ιδρύματα που προσφέρουν επιχορηγήσεις, εταιρείες ιδιωτικών επενδυτικών κεφαλαίων και εταιρείες επαγγελματικών υπηρεσιών, συμβούλους φιλανθρωπίας και σχολές επιχειρήσεων από 22 χώρες, προσηλωμένων στην πρακτική και την προώθηση στην Ευρώπη των επιχορηγήσεων και των κοινωνικών επενδύσεων με έντονο το στοιχείο της δέσμευσης. Η επιχειρηματική φιλανθρωπία θεωρείται ως μια προσέγγιση για τη δημιουργία ισχυρότερων οργανισμών με κοινωνικό σκοπό, παρέχοντάς τους τόσο χρηματική όσο και μη χρηματική στήριξη, ώστε να αυξηθεί ο κοινωνικός τους αντίκτυπος. Η ευρωπαϊκή ένωση πάνω από 230 ιδρυμάτων και εταιρικών χρηματοδοτών. Στόχος του είναι η ενίσχυση της ανεξάρτητης χρηματοδότησης της ευρωπαϊκής φιλανθρωπίας και η οικοδόμηση μιας ανθεκτικής υποδομής, με τη βοήθεια της οποίας η ευρωπαϊκή φιλανθρωπία –με τη μοναδική προσήλωσή της στην καινοτομία, το

Ashoka
www.ashoka.org

The Grameen Creative Lab
<http://www.grameencreativelab.com>

Ευρωπαϊκά δίκτυα που παρέχουν πλατφόρμες για την ανταλλαγή ορθών πρακτικών για την προαγωγή της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας

European Network for Social Integration Enterprises ENSIE (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιχειρήσεων για την Κοινωνική Ένταξη)
<http://www.ensie.org/>

The Social Entrepreneurship Network SEN (Δίκτυο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας)
<http://www.socialeconomy.pl/>

δυναμισμό και τη συνεργασία– θα μπορέσει να προωθήσει το κοινό καλό στην Ευρώπη και πέρα από αυτή. Το Ashoka είναι μια διεθνής μη κερδοσκοπική οργάνωση, η οποία υποστηρίζει κορυφαίους κοινωνικούς επιχειρηματίες μέσω της παροχής στήριξης για επιχειρηματική ανάπτυξη και της διευκόλυνσης της πρόσβασης σε χρηματοδότηση (μέσω του δικτύου Ashoka Support), καθώς και της παροχής συνδρομής για την κλιμάκωση του αντικτύπου τους σε παγκόσμιο επίπεδο. Σήμερα το Ashoka δραστηριοποιείται σε πάνω από 70 χώρες σε όλο τον κόσμο (17 κράτη μέλη της ΕΕ) και στηρίζει το έργο πάνω από 2 000 (225 στην ΕΕ) κοινωνικών επιχειρηματιών, που ανακηρύσσονται «Εταίροι του Ashoka». Σύμπραξη του Yunus Centre στο Μπανγκλαντές και του circ-responsibility, μιας εταιρείας συμβουλευτικών υπηρεσιών ΕΚΕ στη Γερμανία, με αποστολή να δώσει ώθηση στην κοινωνική επιχειρηματικότητα μέσω της ευαισθητοποίησης, να αναπτύξει τις ικανότητες των κοινωνικών επιχειρηματιών και να παρέχει σε δημόσιους και εταιρικούς επενδυτές συμβουλές για τη δημιουργία συμπράξεων και χρηματοδοτικών μέσων για τη σύσταση και την ανάπτυξη κοινωνικών επιχειρήσεων.

Η ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την εκπροσώπηση, τη διατήρηση και την ανάπτυξη των δικτύων και των ομοσπονδιών των επιχειρήσεων για την κοινωνική ένταξη.

Ένα δίκτυο μάθησης που προωθούν οι διαχειριστικές αρχές του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου από εννέα κράτη μέλη και περιφέρειες της ΕΕ, μέσω του οποίου γίνεται ανταλλαγή γνώσης και εμπειρίας, και από κοινού αξιοποίηση ορθών πρακτικών, με στόχο την ανάπτυξη ενός εκτενούς περιβάλλοντος υποστήριξης

European Network of Cities and Regions
for the Social Economy - REVES
(Ευρωπαϊκό Δίκτυο Δήμων και
Περιφερειών της Κοινωνικής Οικονομίας)
<http://www.revesnetwork.eu/>

για τις κοινωνικές επιχειρήσεις μέσω της χρηματοδότησης του ΕΚΤ.

Το δίκτυο REVES συγκεντρώνει πάνω από 50 τοπικές και περιφερειακές αρχές και εδαφικά καθορισμένους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας από εννέα κράτη μέλη, που προωθούν την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και προσβλέπουν στην αξιοποίηση και την ανταλλαγή των εμπειριών και της εμπειρογνώσις τους μέσω του δικτύου. Η άλλη βασική του αποστολή συνίσταται στην εκπροσώπηση και προώθηση των κοινών αξιών των μελών του στα ευρωπαϊκά όργανα.

Ερευνητικά δίκτυα και οργανισμοί υποστήριξης

International Centre of Research and
Information on the Public, Social and
Cooperative Economy – CIRIEC (Διεθνές
Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη
Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική
Οικονομία)
<http://www.ciriec.ulg.ac.be/>

Μη κυβερνητικός διεθνής επιστημονικός οργανισμός, με μέλη τόσο ιδιώτες όσο και φορείς, από χώρες που εκτελούν και προωθούν έρευνες στα πεδία των δημόσιων υπηρεσιών και επιχειρήσεων, και της κοινωνικής οικονομίας.

Δίκτυο EMES
www.emes.net

Ευρωπαϊκό ερευνητικό δίκτυο καθιερωμένων πανεπιστημιακών ερευνητικών κέντρων και μεμονωμένων ερευνητών, με σκοπό τη σταδιακή συγκρότηση ενός ευρωπαϊκού σώματος θεωρητικής και εμπειρικής γνώσης, με πλουραλιστική προσέγγιση όσον αφορά τους επιστημονικούς κλάδους και τη μεθοδολογία, σχετικά με θέματα του «τρίτου τομέα».

European Research Institute on Cooperative
and Social Enterprises (Ευρωπαϊκό
Ερευνητικό Ινστιτούτο για θέματα
Συνεταιρισμών και Κοινωνικών
Επιχειρήσεων)
www.euricse.eu

Ερευνητικό κέντρο που στοχεύει στην προώθηση της ανάπτυξης γνώσης και καινοτομίας στο πεδίο των συνεταιρισμών, των κοινωνικών επιχειρήσεων, των κοινών αγαθών και των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων. Επικεντρώνεται σε όλες τις μορφές ιδιωτικών οργανισμών και επιχειρήσεων που επιδιώκουν σκοπούς εκτός του κέρδους, χαρακτηρίζονται από συμμετοχικά πρότυπα διοίκησης, και υιοθετούν μια αναπτυξιακή προσέγγιση που συνδυάζει την κοινωνική και την οικονομική ευημερία. Οι κυριότερες δραστηριότητές του αφορούν την έρευνα, την κατάρτιση για νέους ερευνητές διευθυντές κοινωνικών επιχειρήσεων και

La Revue des études coopératives
<http://www.recma.org/>

Theoretical, empirical and policy foundations for social innovation in Europe (TEPSIE – Θεωρητικά, εμπειρικά και πολιτικά θεμέλια για την κοινωνική καινοτομία στην Ευρώπη)
www.tepsie.eu

Social Entrepreneurs as Lead Users of Service Innovation – SELUSI (Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες ως πρωτοπόροι χρήστες της καινοτομίας στις υπηρεσίες
www.selusi.eu

Παγκόσμιο Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας (Global Entrepreneurship Monitor – GEM)
<http://www.gemconsortium.org/>
<http://www.gemconsortium.org/docs/2519/gem-2009-report-on-social-entrepreneurship>

συνεταιρισμών, τις συμβουλευτικές υπηρεσίες και τη διάδοση ερευνητικών ευρημάτων.

Η βασική λειτουργία αυτής της επιθεώρησης είναι η διάδοση και ενθάρρυνση των μελετών και των ερευνών σε κοινωνιολογικά, οικονομικά και νομικά θέματα που άπτονται των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας στη Γαλλία και σε όλο τον κόσμο, καθώς και η δημιουργία συνδέσεων μεταξύ ερευνητών, πανεπιστημιακών και επαγγελματιών του πεδίου της κοινωνικής οικονομίας. Ερευνητική συνεργασία έξι ευρωπαϊκών φορέων (με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής), που διερευνά τα εμπόδια στην κοινωνική καινοτομία, αναλύει το ρόλο των επιχειρηματικών δομών και πόρων, και προσδιορίζει τι φέρνει αποτέλεσμα και τι όχι, από την άποψη της μέτρησης και της κλιμάκωσης της καινοτομίας, της ενεργοποίησης των πολιτών και της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Ερευνητική συνεργασία (με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής), η οποία μελετά τη συμπεριφορά των κοινωνικών επιχειρήσεων στις αγορές, τις ίδιες τις επιχειρήσεις ως οργανισμούς, και τη συμβολή τους στις αποφάσεις πάνω από 600 κοινωνικών επιχειρήσεων από ολόκληρη την Ευρώπη, σε σχέση με την καινοτομία στις υπηρεσίες. Η αντιπροσωπευτική βάση δεδομένων περιλαμβάνει εκτεταμένα και συγκρίσιμα μεταξύ χωρών δεδομένα από τη Σουηδία, την Ουγγαρία, την Ισπανία, τη Ρουμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Το GEM εκπονεί μια ετήσια έρευνα και αξιολόγηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, των επιδιώξεων και των στάσεων των ιδιωτών σε 50 χώρες και με δείγμα περίπου 150 000 ενηλίκων. Το 2009 είχε εκπονήσει ειδική μελέτη για να καταγράψει την εξάπλωση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

Χώρες με πλαίσια πολιτικής που εστιάζουν στις κοινωνικές επιχειρήσεις

